

Strasbourg, 16 July 2008

ACFC/SR(2008)001

Annexes (in English and Dutch)

**Report submitted by the Netherlands
pursuant to Article 25, paragraph 1
of the Framework Convention
for the Protection of National Minorities**

(received on 16 July 2008)

**Appendices to the NL State Report on the implementation of the Framework
Convention for the Protection of National Minorities**

Errata/supplements	3
Appendices A and B:	4
Appendix A: Legal regulations in the Netherlands that serve to protect the Frisians (Dutch texts)	
Appendix B: Legal regulations in the Netherlands that serve to protect the Frisians (English texts)	
Dutch Constitution and Equal Treatment Act	4
Legislation concerned with the use of the Frisian language in administrative matters	8
Legislation concerned with the use of the Frisian language in judicial and legal matters	14
Legislation and Policy Rules concerned with the Frisian language in the media (incl. books)	21
Legislation concerned with the position of the Frisian language and culture in education	24
Appendix C: List of abbreviations (English)	64
Appendix D: List of abbreviations (Dutch)	65

Errata

In par. A7.9 van het rapport moet de formulering van art. 27, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek als volgt luiden:

De akte wordt verleden in de Nederlandse taal. Een volmacht tot medewerking aan de akte moet schriftelijk zijn verleend. Indien de vereniging haar zetel heeft in de provincie Fryslân kan de akte in de Friese taal worden verleden.

Alleen van toepassing op de Engelse versie

Aanvullingen

In par. A3.16 van het rapport dient de laatste zin als volgt te worden aangevuld:
(voor nadere details wordt verwezen naar par. 8.3-8.8 en 8.70-8.74 Handvestrapportage)

In par. A3.17 van het rapport dient de laatste zin als volgt te worden aangevuld:
(vgl. par. 11.21 Handvestrapportage)

Errata

In section A7.9 of the report, the wording of Section 27, subsection 2, of the Dutch Civil Code should read as follows:

The deed shall be executed in the Dutch language. An authorisation to enter into such a deed shall be given in writing. If the association has its registered office in the province of Fryslân, the deed may be executed in the Frisian language.

In the initial sentence of section A8.4, the first words should read as follows:

As an association of Frisian-speaking protestants ...

Supplements

The final sentence in section A3.16 of the report should be supplemented as follows:
(for further details, see sections 8.3 to 8.8 and 8.70 to 8.74 of the Third State Report on the Charter)

The final sentence in section A3.17 of the report should be supplemented as follows:
(cf. section 11.21, Third State Report on the Charter)

Appendix A:
Wettelijke regelingen in Nederland die gericht zijn op bescherming van de Friezen (Nederlandse teksten)

GRONDWET EN WET ALGEMENE GELIJKE BEHANDELING

Grondwet

Artikel 1

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Artikel 6

1. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Artikel 7

1. Niemand heeft voorafgaand verlof nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet stelt regels omtrent radio en televisie. Er is geen voorafgaand toezicht op de inhoud van een radio- of televisieuitzending.
3. Voor het openbaren van gedachten of gevoelens door andere dan in de voorgaande leden genoemde middelen heeft niemand voorafgaand verlof nodig wegens de inhoud daarvan, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. De wet kan het geven van vertoningen toegankelijk voor personen jonger dan zestien jaar regelen ter bescherming van de goede zeden.
4. De voorgaande leden zijn niet van toepassing op het maken van handelsreclame.

Artikel 8

Het recht tot vereniging wordt erkend. Bij de wet kan dit recht worden beperkt in het belang van de openbare orde.

Artikel 9

1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Appendix B:
Legal regulations in the Netherlands that serve to protect the Frisians (in English translation)

DUTCH CONSTITUTION AND EQUAL TREATMENT ACT

Constitution

Article 1

All persons in the Netherlands shall be treated equally in equal circumstances. Discrimination on the grounds of religion, belief, political opinion, race or sex or on any grounds whatsoever shall not be permitted.

Article 6

1. Everyone shall have the right to profess freely his religion or belief, either individually or in community with others, without prejudice to his responsibility under the law.
2. Rules concerning the exercise of this right other than in buildings and enclosed places may be laid down by Act of Parliament for the protection of health, in the interest of traffic and to combat or prevent disorders.

Article 7

1. No one shall require prior permission to publish thoughts or opinions through the press, without prejudice to the responsibility of every person under the law.
2. Rules concerning radio and television shall be laid down by Act of Parliament. There shall be no prior supervision of the content of a radio or television broadcast.
3. No one shall be required to submit thoughts or opinions for prior approval in order to disseminate them by means other than those mentioned in the preceding paragraphs, without prejudice to the responsibility of every person under the law. The holding of performances open to persons younger than sixteen years of age may be regulated by Act of Parliament in order to protect good morals.
4. The preceding paragraphs do not apply to commercial advertising.

Article 8

The right of association shall be recognised. This right may be restricted by Act of Parliament in the interest of public order.

Article 9

1. The right of assembly and demonstration shall be recognised, without prejudice to the responsibility of everyone under the law.
2. Rules to protect health, in the interest of traffic and to combat or prevent disorders may be laid down by Act of Parliament.

Artikel 23

1. Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der regering.
2. Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen.
3. Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging, bij de wet geregeld.
4. In elke gemeente wordt van overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal openbare scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven, al dan niet in een openbare school.
5. De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.
6. Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.
7. Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast, waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.
8. De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de Staten-Generaal.

Artikel 123

1. Bij de wet kunnen provincies en gemeenten worden opgeheven en nieuwe ingesteld.
2. De wet regelt de wijziging van provinciale en gemeentelijke grenzen.

Artikel 124

1. Voor provincies en gemeenten wordt de bevoegdheid tot regeling en bestuur inzake hun huishouding aan hun besturen overgelaten.
2. Regeling en bestuur kunnen van de besturen van provincies en gemeenten worden gevorderd bij of krachtens de wet.

Article 23

1. Education shall be the constant concern of the Government.
2. All persons shall be free to provide education, without prejudice to the authorities' right of supervision and, with regard to forms of education designated by law, their right to examine the competence and moral integrity of teachers, to be regulated by Act of Parliament.
3. Education provided by public authorities shall be regulated by Act of Parliament, paying due respect to everyone's religion or belief.
4. The authorities shall ensure that primary education is provided in a sufficient number of public-authority schools in every municipality. Deviations from this provision may be permitted under rules to be established by Act of Parliament on condition that there is opportunity to receive the said form of education.
5. The standards required of schools financed either in part or in full from public funds shall be regulated by Act of Parliament, with due regard, in the case of private schools, to the freedom to provide education according to religious or other belief.
6. The requirements for primary education shall be such that the standards both of private schools fully financed from public funds and of public-authority schools are fully guaranteed. The relevant provisions shall respect in particular the freedom of private schools to choose their teaching aids and to appoint teachers as they see fit.
7. Private primary schools that satisfy the conditions laid down by Act of Parliament shall be financed from public funds according to the same standards as public-authority schools. The conditions under which private secondary education and pre-university education shall receive contributions from public funds shall be laid down by Act of Parliament.
8. The Government shall submit annual reports on the state of education to the States General.

Article 123

1. Provinces and municipalities may be dissolved and new ones established by Act of Parliament.
2. Revisions to provincial and municipal boundaries shall be regulated by Act of Parliament.

Article 124

1. The powers of provinces and municipalities to regulate and administer their own internal affairs shall be delegated to their administrative organs.
2. Provincial and municipal administrative organs may be required by or pursuant to Act of Parliament to provide regulation and administration.

Algemene wet gelijke behandeling

§ 1. Algemene bepalingen

Artikel 1

1. In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:
 - a. onderscheid: direct en indirect onderscheid, alsmede de opdracht daartoe;
 - b. direct onderscheid: onderscheid tussen personen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat;
 - c. indirect onderscheid: onderscheid op grond van andere hoedanigheden of gedragingen dan die bedoeld in onderdeel b, dat direct onderscheid tot gevolg heeft.
2. Onder direct onderscheid op grond van geslacht wordt mede verstaan onderscheid op grond van zwangerschap, bevalling en moederschap.

§ 2. Algemene uitzonderingen

Artikel 2

1. Het in deze wet neergelegde verbod van onderscheid geldt niet ten aanzien van indirect onderscheid indien dat onderscheid objectief gerechtvaardigd wordt door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn.
2. (...)
3. Het in deze wet neergelegde verbod van onderscheid geldt niet, indien het onderscheid een specifieke maatregel betreft die tot doel heeft vrouwen of personen behorende tot een bepaalde etnische of culturele minderheidsgroep een bevoorrechte positie toe te kennen ten einde feitelijke nadelen verband houdende met de gronden ras of geslacht op te heffen of te verminderen en het onderscheid in een redelijke verhouding staat tot dat doel.
4. (...)
5. (...)
6. (...)

§ 3. Bepalingen op het terrein van de arbeid en het vrije beroep

Artikel 5

1. Onderscheid is verboden bij:
 - a. de aanbidding van een betrekking en de behandeling bij de vervulling van een openstaande betrekking;
 - b. arbeidsbemiddeling;
 - c. het aangaan en het beëindigen van een arbeidsverhouding;
 - d. het aanstellen tot ambtenaar en het beëindigen van het dienstverband van een ambtenaar;
 - e. arbeidsvoorwaarden;
 - f. het laten volgen van onderwijs, scholing en vorming tijdens of voorafgaand aan een arbeidsverhouding;
 - g. bevordering;
 - h. arbeidsomstandigheden.
2. (...)
3. Het eerste lid is niet van toepassing op eisen, die, gelet op het privé-karakter van de werkverhouding in

Equal Treatment Act

§ 1. General provisions

Section 1

1. For the purposes of this Act and the provisions based upon it the following definitions apply:
 - a. discrimination: direct and indirect discrimination, as well as the instruction to that effect;
 - b. direct discrimination: discrimination between persons on the grounds of religion, belief, political opinion, race, sex, nationality, heterosexual or homosexual orientation or civil status;
 - c. indirect discrimination: discrimination on the grounds of characteristics or behaviour other than those referred to under (b), resulting in direct discrimination.
2. Direct discrimination on the grounds of sex includes discrimination on the grounds of pregnancy, childbirth and maternity.

§ 2. General exceptions

Section 2

1. The prohibition on discrimination contained in this Act does not apply to indirect discrimination which is objectively justified by a legitimate aim and where the means to achieve that aim are appropriate and necessary.
2. (...)
3. The prohibition on discrimination contained in this Act does not apply if the aim of the discriminatory measure is to place women or persons belonging to a particular ethnic or cultural minority group in a privileged position in order to eliminate or reduce existing inequalities connected with race or sex and the discrimination is in reasonable proportion to that aim.
4. (...)
5. (...)
6. (...)

§ 3. Provisions in the field of employment and the professions

Section 5

1. It is unlawful to discriminate in or with regard to:
 - a. advertisements for job vacancies and procedures leading to the filling of vacancies;
 - b. job placement;
 - c. the commencement or termination of an employment relationship;
 - d. the appointment and dismissal of civil servants;
 - e. terms and conditions of employment;
 - f. permitting staff to receive education or training during or prior to employment;
 - g. promotion;
 - h. working conditions.
2. (...)
3. Subsection 1 does not apply to requirements which, in view of the private nature of the employment

redelijkheid aan een werkverhouding kunnen worden gesteld.

4. Het eerste lid is niet van toepassing op eisen met betrekking tot de politieke gezindheid die in redelijkheid kunnen worden gesteld in verband met de vervulling van functies in bestuursorganen en adviesorganen.

5. Het eerste lid is niet van toepassing op eisen met betrekking tot de politieke gezindheid die in redelijkheid kunnen worden gesteld in verband met de vervulling van vertrouwensfuncties.

6. (...)

§ 4. Overige bepalingen op sociaal-economisch terrein

Artikel 7

1. Onderscheid is verboden bij het aanbieden van of verlenen van toegang tot goederen of diensten en bij het sluiten, uitvoeren of beëindigen van overeenkomsten ter zake, alsmede bij het geven van loopbaanoriëntatie en advies of voorlichting over school- of beroepskeuze, indien dit geschiedt:

- in de uitoefening van een beroep of bedrijf;
- door de openbare dienst;
- door instellingen die werkzaam zijn op het gebied van volkshuisvesting, welzijn, gezondheidszorg, cultuur of onderwijs of
- door natuurlijke personen die niet handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor zover het aanbod in het openbaar geschiedt.

2. (...)

3. Het eerste lid, onderdelen a en d, is niet van toepassing op eisen die gelet op het privé-karakter van de omstandigheden waarop de rechtsverhouding ziet in redelijkheid kunnen worden gesteld.

Hoofdstuk 2 van deze wet (artt. 11-21) betreft de Commissie gelijke behandeling, die als onafhankelijke en deskundige organisatie fungeert, waar burgers terecht kunnen met klachten over ongelijke behandeling.

relationship, may reasonably be imposed on the employment relationship.

4. Subsection 1 does not apply to requirements governing political opinion which may reasonably be imposed in connection with appointments to administrative or advisory bodies.

5. Subsection 1 does not apply to requirements governing political opinion which may reasonably be imposed in connection with appointments to confidential posts.

6. (...)

§ 4. Other provisions in the socioeconomic field

Section 7

1. It is unlawful to discriminate in offering goods or services, in concluding, implementing or terminating agreements thereon, and in providing educational or careers guidance if such acts of discrimination are committed:

- in the course of carrying on a business or practising a profession;
- by the public sector;
- by institutions which are active in the fields of housing, social services, health care, cultural affairs or education, or
- by private persons not engaged in carrying on a business or practising a profession, insofar as the offer is made publicly.

2. (...)

3. Subsection 1 (a) and (d) does not apply to requirements which may reasonably be imposed in view of the private nature of the circumstances to which the legal relationship applies.

Chapter 2 of this Act (Sections 11-21) relates to the Equal Treatment Committee, which operates as an independent and professional organisation to which citizens can resort with complaints concerning unequal treatment.

**WET- EN REGELGEVING INZAKE HET
GEBRUIK VAN DE FRIESE TAAL IN HET
BESTUURLIJK VERKEER**

Algemene wet bestuursrecht (Awb)

**Hoofdstuk 2. Verkeer tussen burgers en
bestuursorganen**

**Afdeling 2.2 Gebruik van de taal in het bestuurlijk
verkeer**

Artikel 2:6

1. Bestuursorganen en onder hun verantwoordelijkheid werkzame personen gebruiken de Nederlandse taal, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald.
2. In afwijking van het eerste lid kan een andere taal worden gebruikt indien het gebruik daarvan doelmatiger is en de belangen van derden daardoor niet onevenredig worden geschaad.

Artikel 2:7

1. Een ieder kan de Friese taal gebruiken in het verkeer met bestuursorganen, voor zover deze in de provincie Fryslân zijn gevestigd.
2. Het eerste lid geldt niet, indien het bestuursorgaan heeft verzocht de Nederlandse taal te gebruiken op de grond, dat het gebruik van de Friese taal tot een onevenredige belasting van het bestuurlijk verkeer zou leiden.

Artikel 2:8

1. Bestuursorganen kunnen in het mondeling verkeer binnen de provincie Fryslân de Friese taal gebruiken.
2. Het eerste lid geldt niet, indien de wederpartij heeft verzocht de Nederlandse taal te gebruiken op de grond, dat het gebruik van de Friese taal tot een onbevredigend verloop van het mondeling verkeer zou leiden.

Artikel 2:9

1. In de provincie Fryslân gevestigde bestuursorganen die niet tot de centrale overheid behoren, kunnen regels stellen over het gebruik van de Friese taal in schriftelijke stukken.
2. Onze Minister wie het aangaat kan voor onderdelen van de centrale overheid waarvan het werkteerrein zich uitstrekt tot de provincie Fryslân of een deel daarvan, regels stellen over het gebruik van de Friese taal in schriftelijke stukken.

Artikel 2:10

1. Een schriftelijk stuk in de Friese taal wordt tevens in de Nederlandse taal opgesteld, indien het:
 - a. bestemd of mede bestemd is voor buiten de provincie Fryslân gevestigde bestuursorganen of bestuursorganen van de centrale overheid,
 - b. algemeen verbindende voorschriften of beleidsregels inhoudt, of

**LEGISLATION CONCERNED WITH THE USE
OF THE FRISIAN LANGUAGE IN
ADMINISTRATIVE MATTERS**

General Administrative Law Act

**Chapter 2. Communications between citizens and
administrative bodies**

Part 2.2 Languages used in administrative matters

Section 2:6

1. Administrative authorities (or bodies) and persons working under their authority shall use Dutch, unless statutory regulations stipulate otherwise.
2. Notwithstanding subsection 1, another language may be used if its use is more appropriate and would not unduly prejudice the interests of third parties.

Section 2:7

1. Everyone may use Frisian in their dealings with administrative authorities (or bodies), insofar as these are located in the province of Fryslân.
2. Subsection 1 shall not apply in cases where the administrative authority (or body) has requested the use of Dutch on the grounds that the use of Frisian would impose a disproportionate burden on the administrative process.

Section 2:8

1. Administrative authorities (or bodies) may use Frisian in oral communications within the province of Fryslân.
2. Subsection 1 shall not apply in cases where the other party has requested that Dutch be used on the grounds that the use of Frisian would hinder effective communication.

Section 2:9

1. Administrative authorities (or bodies) located in the province of Fryslân that are not part of central government may make rules on the use of Frisian in written documents.
2. Our minister concerned may make rules on the use of Frisian in written documents for central government bodies whose purview extends to the province of Fryslân or part of it.

Section 2:10

1. A written document drafted in Frisian shall also be drafted in Dutch if it
 - a. is intended or partly intended for administrative authorities (or bodies) outside the province of Fryslân or administrative authorities forming part of central government,
 - b. includes generally binding regulations or policy rules, or

c. is opgesteld ter directe voorbereiding van de onder b genoemde voorschriften of regels.

2. De bekendmaking, mededeling of terinzagelegging van een schriftelijk stuk als bedoeld in het eerste lid geschiedt in ieder geval ook in de Nederlandse taal, tenzij redelijkerwijs kan worden aangenomen dat daaraan geen behoefte bestaat.

Artikel 2:11

1. Indien een schriftelijk stuk in de Friese taal is opgesteld, verstrekt het bestuursorgaan daarvan op verzoek een vertaling in de Nederlandse taal.

2. Het bestuursorgaan kan voor het vertalen een vergoeding van ten hoogste de kosten verlangen.

3. Voor het vertalen kan geen vergoeding worden verlangd, indien het schriftelijk stuk:

- a. de notulen van de vergadering van een vertegenwoordigend orgaan inhoudt, en het belang van de verzoeker rechtstreeks bij het genotuleerde is betrokken, dan wel de notulen van de vergadering van een vertegenwoordigend orgaan inhoudt, en de vaststelling van algemeen verbindende voorschriften of beleidsregels betreft, of
- b. een besluit of andere handeling inhoudt waarbij de verzoeker belanghebbende is.

Artikel 2:12

1. Een ieder kan in vergaderingen van in de provincie Fryslân gevestigde vertegenwoordigende organen de Friese taal gebruiken.

2. Hetgeen in de Friese taal is gezegd, wordt in de Friese taal genotuleerd.

Wet milieubeheer

Artikel 12.4

1. Degene die de inrichting drijft, stelt jaarlijks ten behoeve van het bestuursorgaan dat bevoegd is een vergunning krachtens artikel 8.1 voor de betrokken inrichting te verlenen, een milieuvorslag op. In de gevallen waarin een vergunning vereist is krachtens artikel 1 van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren wordt het verslag tevens opgesteld ten behoeve van het bestuursorgaan dat tot verlening van die vergunning bevoegd is.

2. Het verslag wordt opgesteld overeenkomstig bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels. Het bevat de bij of krachtens die maatregel aan te wijzen gegevens omtrent:

- a. de nadelige gevolgen voor het milieu, die de inrichting in het verslagjaar heeft veroorzaakt;
- b. de technische, organisatorische en administratieve maatregelen en voorzieningen die in het verslagjaar met betrekking tot de inrichting zijn getroffen in het belang van de bescherming van het milieu;
- c. de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen met betrekking tot de onder a en b genoemde

c. has been specifically drafted for the preparation of the regulations or rules specified in b.

2. The publication, notification, or submission for inspection of a written document as referred to in subsection 1 shall also take place in Dutch, unless it can be reasonably assumed that this is not necessary.

Section 2:11

1. When a written document has been drafted in Frisian, the administrative authority (or body) shall provide a Dutch translation upon request.

2. The administrative authority (or body) may charge a fee for the translation that may not exceed the costs thereof.

3. No fee may be charged for the translation if the written document either:

- a. includes the minutes of a meeting of a representative body, where the party making the request has a direct interest in the content of those minutes, or includes the minutes of a meeting of a representative body and concerns the adoption of generally binding regulations or policy rules, or
- b. includes a decision or other proceeding that directly concerns the party making the request.

Section 2:12

1. Everyone may use Frisian in meetings of representative bodies located in the province of Fryslân.

2. That which is said in Frisian shall be recorded in Frisian in the minutes.

Environmental Management Act

Section 12.4

1. The party that runs the institution shall compile an environment report for the purposes of the administrative authority (or body) authorised to grant a permit pursuant to Section 8.1 for the institution concerned. In cases in which a permit is required pursuant to Section 1 of the Surface Water Pollution Act, the report shall also be compiled for the purposes of the administrative authority (or body) that has been authorised to grant that permit.

2. The report shall be compiled according or pursuant to regulations to be laid down by an Order in Council. It shall contain the information to be indicated in or pursuant to that Order concerning:

- a. the disadvantageous consequences with respect to the environment that the institution has caused in the year under review;
- b. the technical, organisational and administrative measures and provisions that have been taken or made in the year under review with regard to the institution in the interests of protecting the environment;
- c. the developments that can be reasonably anticipated with regard to the subjects referred to

onderwerpen in het eerstvolgende verslagjaar.
3. Bij of krachtens de maatregel kunnen regels worden gesteld met betrekking tot de wijze waarop de gegevens, bedoeld in het tweede lid, moeten worden verkregen.

4. Als gegevens als bedoeld in het tweede lid, tweede volzin, worden slechts aangewezen gegevens die redelijkerwijs nodig zijn voor:

- a. de vervulling door de bestuursorganen, bedoeld in het eerste lid, van de in artikel 18.2 van de Wet milieubeheer, onderscheidenlijk artikel 29 van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren bedoelde taak,
- b. de vaststelling van het door die bestuursorganen of andere bestuursorganen te voeren milieubeleid en de controle op de voortgang van de uitvoering van dat beleid, of
- c. de uitvoering van een bindend besluit van de Raad van de Europese Unie of de Commissie van de Europese Gemeenschappen.

5. Bij of krachtens een maatregel als bedoeld in het tweede lid, kan worden bepaald in hoeverre een bestuursorgaan als bedoeld in het eerste lid, bij het aanbrengen van beperkingen of het verbinden van voorschriften aan een vergunning met betrekking tot daarbij aangegeven onderwerpen van bij of krachtens de maatregel gestelde regels kan afwijken of nadere eisen kan stellen. Daarbij kan worden bepaald dat de bevoegdheid tot afwijken of tot het stellen van nadere eisen slechts geldt in bij of krachtens de maatregel aangegeven categorieën van gevallen.

Artikel 12.6

1. Een milieuverslag wordt in de Nederlandse taal gesteld.
2. Het eerste lid geldt niet voor een milieuverslag als bedoeld in artikel 12.4 dat ten behoeve van een bestuursorgaan wordt opgesteld, indien overeenkomstig afdeling 2.2 van de Algemene wet bestuursrecht de Friese taal gebruikt wordt. Indien het milieuverslag in de Friese taal is gesteld, verstrekt degene die de inrichting drijft, daarvan op verzoek een vertaling in de Nederlandse taal.

under a and b in the next year under review.

3. Regulations can be stipulated in or pursuant to the Order with regard to the manner in which the information referred to in subsection 2 must be obtained.

4. With regard to the information as referred to in the second sentence of subsection 2, only that information is designated which is deemed necessary within reason in order:

- a. for the task in question to be fulfilled by the administrative authorities (or bodies) referred to in either Section 18.2, subsection 1, of the Environmental Management Act or in Section 29 of the Surface Water Pollution Act, as the case may be;
- b. to establish the environmental policy to be conducted by those administrative authorities/bodies or other administrative authorities/bodies and to verify the progress of that policy's implementation, or
- c. to execute a binding decree by the Council of the European Union or the Commission of the European Communities.

5. In or pursuant to an Order as referred to in subsection 2, the extent can be determined to which an administrative authority (or body), as referred to in subsection 1, can depart from or impose further requirements when introducing restrictions or when attaching stipulations to a permit in relation to subjects designated further to this in regulations stipulated in or pursuant to the Order. Further to this, it can be determined that the power to make such departures or to impose such further requirements shall apply only in the categories of cases indicated in or pursuant to the Order.

Section 12.6

1. An environmental report shall be compiled in the Dutch language.
2. Subsection 1 does not apply to an environmental report as referred to in Section 12.4 that is compiled for the purposes of an administrative authority (or body) if the Frisian language is used in accordance with Chapter 2.2 of the General Administrative Law Act. If the environmental report has been compiled in the Frisian language, the party that is running the institution shall furnish a translation of this in the Dutch language on request.

Kiesbesluit

Artikel H 2

1. Een kandidaat wordt op de kandidatenlijst vermeld met naam, voorletters, geboortedatum, adres en woonplaats. Achter de voorletters kan tussen haakjes de roepnaam van de kandidaat worden vermeld.
2. Nadere aanduidingen van de naam, mits op de gebruikelijke wijze afgekort, mogen aan de naam worden toegevoegd.
3. Een persoon die gehuwd is of gehuwd is geweest, dan wel wiens partnerschap geregistreerd is of geregistreerd is geweest, wordt op de lijst vermeld hetzij met de eigen geslachtsnaam, hetzij, voor zover hij daartoe op grond van artikel 9 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek bevoegd is, met de geslachtsnaam van de echtgenoot of geregistreerde partner, dan wel met de eigen geslachtsnaam door middel van een liggend streepje gevolgd door of voorafgegaan door de geslachtsnaam van de echtgenoot of geregistreerde partner.
4. Achter de voorletters of, indien vermeld, de roepnaam, mag ter aanduiding van het geslacht van de kandidaat de toevoeging «(m)» of «(v)» worden geplaatst.
5. Indien het betreft de verkiezing van de leden van provinciale staten van Fryslân of van de raden van gemeenten in de provincie Fryslân, mogen aanduidingen op de kandidatenlijst in de Friese taal worden vermeld.

Waterschapsbesluit (bepaling inzake verkiezingen)

Artikel 2.17, vijfde lid

5. Indien het betreft de verkiezing van de leden van het algemeen bestuur van een waterschap geheel of gedeeltelijk in de provincie Friesland gelegen, mogen aanduidingen op de kandidatenlijst in de Friese taal worden vermeld.

De leden 1 t/m 4 van artikel 2.17 zijn identiek aan de formulering van de leden 1 t/m 4 van artikel H 2 van het Kiesbesluit

Elections Decree

Article H 2

1. A candidate shall be entered on the list of candidates under his or her family name, initials, date of birth and address. The name by which he is commonly known may be indicated in brackets after his initials or given names.
2. Further title appellations relating to a person's name may be added to the name provided that they are abbreviated in the customary manner.
3. A person who is married or who has been married or, otherwise, a person who has registered or who has been registered in a civil partnership shall be recorded on the list either with his own family name or, insofar as he is so authorised on the grounds of Section 9 of Book 1 of the Netherlands Civil Code, with the family name of the spouse or registered partner, or with his own family name which will be either followed or preceded by the family name of his spouse or registered partner from which his own family name will be separated by means of a hyphen.
4. The abbreviation “(m)” [male] or “(v)” [female] may be placed after candidates' initials or, if stated, their first names to indicate their sex.
5. If the election is to the Provincial Council of Fryslân or the municipal councils in the province of Fryslân, appellations on the list of candidates may be worded in Frisian.

Water Boards Decree (provision on elections)

Article 2.17, paragraph 5

5. Where this relates to the election of members of the general administrative body of a water board located either wholly or in part in the province of Fryslân, appellations on the list of candidates may be worded in Frisian.

Paragraphs 1 to 4 inclusive of Article 2.17 are identical to the wording of paragraphs 1 to 4 inclusive of Article H 2 of the Elections Decree.

Provinciewet (eedbepalingen)

Artikel 14

1. Alvorens hun functie te kunnen uitoefenen, leggen de leden van provinciale staten in de vergadering, in handen van de voorzitter, de volgende eed (verklaring en belofte) af:

«Ik zweer (verklaar) dat ik, om tot lid van provinciale staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd.

Ik zweer (verklaar en beloof) dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen.

Ik zweer (beloof) dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van provinciale staten naar eer en geweten zal vervullen.

Zo waarlijk helpe mij God Almachtig!»

(«Dat verklaar en beloof ik!»)

2. Wanneer de eed (verklaring en belofte), bedoeld in het eerste lid, in de Friese taal wordt afgelegd, luidt de tekst van de eed (verklaring en belofte) als volgt:

«Ik swar (ferklearje) dat ik, om ta lid fan provinsjale steaten beneamd te wurden, streekrjocht noch midlik, ûnder wat namme of wat ferlechje ek, hokker jefte of geunst dan ek jûn of ûnthjitten haw.

Ik swar (ferklearje en ûnthjit) dat ik, om eat yn dit amt te dwaan of te litten, streekrjocht noch midlik hokker geskink of hokker ûnthjit dan ek oannommen haw of oannimme sil.

Ik swar (ûnthjit) dat ik trou wêze sil oan 'e Grûnwet, dat ik de wetten neikomme sil en dat ik myn plichten as lid fan provinsjale steaten yn alle oprjochtens ferfolje sil.

Sa wier helpe my God Almachtich!»

(«Dat ferklearje en ûnthjit ik!»).

De wet van 9 september 2004 (Stb. 2004, 493) heeft ook de andere eedbepalingen in de Provinciewet aangepast.

Artikel 40a de eed (verklaring of belofte) voor de benoeming tot gedeputeerde, artikel 66 de eed (verklaring of belofte) voor de benoeming tot commissaris des Konings en artikel 79g voor de benoeming tot lid van de rekenkamer zijn aangepast in die zin dat de tekst, zoals hiervoor weergegeven is opgenomen, zodat in plaats van «lid fan provinsjale steaten» achtereenvolgens gelezen kan worden «deputearre», «kommissaris fan 'e Kening» en «lid fan 'e rekkenkeamer».

Bij wet van 15 maart 2007 (Stb. 2007, 124) is in artikel 79t van de Provinciewet nog een soortgelijke Friestalige bepaling opgenomen voor de benoeming tot ombudsman.

Provinces Act (oath provisions)

Section 14

1. Before being able to exercise their office, the members of the provincial council are to swear (make) the following oath (declaration and solemn affirmation) before the chairman at the meeting:

"I swear (affirm) that I neither gave nor promised any gift or favour, either directly or indirectly, under any name or pretext whatsoever, in order to be appointed member of the provincial council.

I swear (affirm and promise) that I have made no gift or promise, and shall accept no gift or promise, either directly or indirectly, in order to do or to omit to do anything in the course of my duties.

I swear (promise) that I will bear allegiance to the Constitution, that I will observe the laws and that I will perform my duties as member of the provincial council in good faith.

So help me God Almighty!"

("This I affirm and promise!")

2. When the oath (declaration and solemn affirmation) referred to in subsection 1 is taken (or made) in the Frisian language, the wording of the oath (declaration and solemn affirmation) will read as follows:

[the text in Frisian]

←

The Act of 9 September 2004 (Bulletin of Acts and Decrees 2004, 493) also adjusted the other oath provisions in the Provinces Act.

Section 40a, the oath (declaration or solemn affirmation) for the appointment as member of the Provincial Executive, Section 66, the oath (declaration or solemn affirmation) for the appointment as Queen's Commissioner and Section 79g for the appointment as member of the Court of Audit have been adjusted such that the text, as illustrated above, instead of reading "lid fan provinsjale steaten" , can be read respectively as "deputearre", "kommissaris fan 'e Kening" and "lid fan 'e rekkenkeamer".

In the Act of 15 March 2007 (Bulletin of Acts and Decrees 2007, 124), an additional Frisian-language provision was similarly included in Section 79t of the Provinces Act for the appointment as ombudsman.

Gemeentewet (eedbepalingen)

Gelijktijdig met de aanpassing van de eedbepalingen in de Provinciewet zijn vergelijkbare aanpassingen doorgevoerd in de Gemeentewet. Er bestaan dus ook Friestalige versies van de eedbepalingen voor gemeenteraadsleden, wethouders, burgemeesters, leden van de rekenkamer en de gemeentelijke ombudsman

Waterschapswet (eedbepalingen)

De Wet modernisering waterschapsbestel van 21 mei 2007 heeft geleid tot aanpassing van de eedbepalingen in de Waterschapswet.

Artikel 34, tweede lid, artikel 50, tweede lid, en artikel 51e, tweede lid, maken het mogelijk dat voor leden van het algemeen bestuur, de voorzitter en de ombudsman van een waterschap gebruik gemaakt wordt van eed of belofte in de Friese taal.

Deze bepalingen zijn in werking getreden op 18 december 2007.

Provinciewet (provincienaam)

Artikel 156

1. Provinciale staten kunnen de naam van de provincie wijzigen.
2. Het besluit van provinciale staten wordt ter kennis gebracht van Onze Minister.
3. Het besluit vermeldt de datum van ingang, die is gelegen ten minste een jaar na de datum van het besluit.

Gemeentewet (gemeentenaam)

Artikel 158

1. De raad kan de naam van de gemeente wijzigen.
2. Het besluit van de raad wordt ter kennis gebracht van Onze Minister en het provinciebestuur.
3. Het besluit vermeldt de datum van ingang, die is gelegen ten minste een jaar na de datum van het besluit.

Municipalities Act (oath provisions)

Comparable amendments were incorporated in the Municipalities Act at the same time as the amendments to the oath provisions in the Provinces Act.

Consequently, there are also Frisian versions of the oath provisions for municipal councillors, aldermen, mayors, members of the Court of Audit and the municipal ombudsman.

Water Boards Act (oath provisions)

The Water Boards (Modernisation) Act of 21 May 2007 has resulted in the adjustment of the oath provisions in the Water Boards Act.

Section 34, subsection 2, Section 50, subsection 2 and Section 51e, subsection 2 make it possible in the future for members of the general administrative body, the chairman and the ombudsman of a water board to use the Frisian language when taking an oath or making a solemn affirmation.

These provisions have entered into force since 18 December 2007.

Provinces Act (name of the province)

Section 156

1. Provincial councils may alter the name of their province.
2. The provincial council's decision shall be communicated to Our Minister.
3. The decision shall state the date of entry into force, which shall be at least one year later than the date of the decision.

Municipalities Act (name of the municipality)

Section 158

1. The council may change the name of the municipality.
2. The council's decision shall be communicated to Our Minister and the provincial executive.
3. The decision shall state the date of entry into force, which shall be at least one year later than the date of the decision.

Explanatory note

During the parliamentary debate on the Municipalities Bill, a member of the House of Representatives asked whether it should not be made mandatory to express a name in Dutch, or at least to supplement a name with a Dutch version. The government answered as follows: "We do not believe that it is right to require that the name of a municipality be expressed in Dutch or be supplemented by a Dutch version of the name. We feel that municipal executives can perfectly well be entrusted with the task of determining the name under which they wish the municipality to take part in Dutch judicial matters. Highly diverse factors (historical, geological, geographical or otherwise) may play a role here. In the event that the Crown deems a name to be unacceptable, it may ultimately take steps to set aside the relevant decision." (Memorandum of reply II)

**WET- EN REGELGEVING INZAKE HET
GEBRUIK VAN DE FRIESE TAAL IN
RECHTSPRAAK EN RECHTSVERKEER**

Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer

Artikel 1

1. Hij die ter uitvoering van een wettelijk voorschrift mondeling een eed, belofte of bevestiging moet afleggen, is bevoegd in plaats van de wettelijk voorgeschreven woorden de daarmee in de Friese taal overeenkomende woorden uit te spreken, tenzij de woorden van de eed, belofte of bevestiging bij de Grondwet of mede bij de Grondwet zijn vastgesteld.
2. In het geval, bedoeld in het voorgaande lid, treden:
 - a. indien een eed wordt afgelegd, voor de woorden: "Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig" in de plaats de woorden: "Sa wier helpe my God Almachtich";
 - b. indien een belofte wordt afgelegd, voor de woorden: "Dat beloof ik" in de plaats de woorden: "Dat ûnthijt ik", en indien een bevestiging wordt afgelegd, voor de woorden: "Dat verklaar ik" in de plaats de woorden: "Dat ferklearje ik".

Artikel 2

In alle gevallen, waarin iemand op een terechtzitting, welke gehouden wordt in de provincie Fryslân, van ambtswege het woord voert, dan wel verplicht is zich aan een verhoor te onderwerpen of bevoegd is het woord te voeren, is hij bevoegd zich te bedienen van de Friese taal.

Artikel 3

Indien tijdens het onderzoek ter terechtzitting in een strafzaak een verdachte of getuige zich op de voet van artikel 2 wil bedienen van het Fries, bepaalt de rechter die de leiding van de zitting heeft, indien hij zulks wenselijk acht, dat bijstand wordt verleend door een tolk. De artikelen 260, eerste lid, en 276, eerste en vierde lid, van het Wetboek van Strafvordering is van toepassing.

Artikel 4

Indien tijdens een terechtzitting in een civiele zaak een partij, belanghebbende of getuige zich op de voet van artikel 2 wil bedienen van het Fries, bepaalt de rechter die de leiding heeft van de zitting, indien hij zulks wenselijk acht, dat bijstand wordt verleend door een tolk, mits de rechtsgang daardoor naar zijn oordeel niet onnodig wordt vertraagd.

Artikel 4a

De rechter kan bepalen dat de vergoeding aan de tolk die ingevolge artikel 4 is opgetreden ten laste van het Rijk komt. Het bij of krachtens de Wet tarieven in strafzaken bepaalde is van overeenkomstige toepassing.

**LEGISLATION CONCERNED WITH THE USE
OF THE FRISIAN LANGUAGE IN JUDICIAL
AND LEGAL MATTERS**

Use of Frisian (Judicial Matters) Act

Section 1

1. Anyone who is required, pursuant to a statutory regulation, verbally to take an oath, or make a solemn affirmation or reaffirmation shall be authorised to use, instead of the text prescribed by law, the equivalent text in the Frisian language, unless the text of the oath, solemn affirmation, or reaffirmation is partly or wholly laid down in the Constitution.
2. In the case referred to in the previous subsection, the following texts shall be used:
 - a. when an oath is taken, the text "Sa wier helpe my God Almachtich" instead of the text "Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig";
 - b. when a solemn affirmation is made, the text "Dat ûnthijt ik" instead of the text "Dat beloof ik", and when a reaffirmation is made, the text "Dat ferklearje ik" instead of the text "Dat verklaar ik".

Section 2

In all cases in which a person present at a court hearing held in the province of Fryslân speaks in his official capacity, is required to undergo examination, or has the authority to speak, he shall be authorised to use the Frisian language.

Section 3

If a defendant or witness wishes to speak Frisian pursuant to Section 2 at a hearing in a criminal case, the judge presiding over the hearing may rule, if he thinks it desirable, that assistance shall be provided by an interpreter. Articles 260, paragraph 1, and 276, paragraphs 1 and 4, of the Code of Criminal Procedure shall apply.

Section 4

If, during a hearing in a civil case, a party to the hearing, an interested party, or a witness wishes to speak Frisian pursuant to Section 2, the judge presiding over the hearing may rule, if he thinks it desirable, that assistance shall be provided by an interpreter, provided that this will not in his opinion unduly delay the proceedings.

Section 4a

The judge may rule that the fee of the interpreter who provides his services pursuant to Section 4 shall be paid by the State. The provisions laid down by or pursuant to the Criminal Cases (Fees) Act shall apply mutatis mutandis.

Artikel 5

Indien tijdens het onderzoek ter zitting in een bestuursrechtelijke zaak een partij of getuige zich op de voet van artikel 2 wil bedienen van het Fries, bepaalt de rechter die de leiding van de zitting heeft, indien hij zulks wenselijk acht, dat bijstand wordt verleend door een tolk, mits de rechtsgang daardoor naar zijn oordeel niet onnodig wordt vertraagd.

Artikel 6

1. Hetgeen in het Fries is gesproken wordt, indien het in het proces-verbaal wordt opgenomen, in die taal vermeld. De rechter kan bepalen dat een vertaling in het Nederlands wordt gemaakt.

2. Indien naar het oordeel van de rechter opnemng van het gesprokene in het Fries in redelijkheid niet kan worden gevergd, wordt het in het Nederlands in het proces-verbaal opgenomen en wordt daarin aangetekend dat het Fries is gebezigd.

Artikel 7

1. In strafzaken, civiele zaken en bestuursrechtelijke zaken die aanhangig zijn bij een in de provincie Fryslân gevestigd gerecht, mogen processtukken, met uitzondering van dagvaardingen en telasteleggingen in strafzaken, in het Fries worden gesteld.

2. Indien dat voor een goede beoordeling van het stuk wenselijk is, kan de rechter ambtshalve of op verzoek van een van de andere bij de zaak betrokkenen verlangen, dat een vertaling in het Nederlands wordt toegevoegd.

Artikel 7a

De rechter kan bepalen dat de kosten van de vertaling van processtukken in civiele zaken als bedoeld in artikel 7 ten laste van het Rijk komen. Het bij of krachtens de Wet tarieven in strafzaken bepaalde is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 8

1. Indien stukken of opgaven, welke ingevolge wettelijk voorschrift in openbare registers moeten worden ingeschreven, in de Friese taal zijn gesteld, wordt daarmede de overlegging gevorderd van letterlijke vertalingen in het Nederlands, vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een voor de Friese taal als bevoegd toegelaten beëdigde vertaler of, indien de inschrijving betrekking heeft op een notariële akte, door de notaris, die de akte heeft verleden.

2. De vertalingen worden ingeschreven in plaats van de in de Friese taal gestelde stukken of opgaven, welke aan het register blijven gehecht. Voorts wordt met de vertalingen gehandeld op dezelfde wijze als anders ten aanzien van die stukken of opgaven zou moeten geschieden.

3. In afwijking van het eerste en tweede lid worden akten van de burgerlijke stand zowel in het Fries als in het Nederlands opgemaakt.

4. Het bepaalde in het eerste tot en met derde lid is van toepassing, tenzij bij de wet anders is bepaald.

Section 5

If, during a hearing in an administrative case, a party or a witness wishes to speak Frisian pursuant to Section 2, the judge presiding over the hearing may rule, if he thinks it desirable, that assistance shall be provided by an interpreter, provided that this will not in his opinion unduly delay the proceedings.

Section 6

1. That which is said in Frisian shall be reported in that language, if it is included in the official report. The judge may rule that a Dutch translation be included.

2. If in the opinion of the judge the inclusion of that which was said in Frisian cannot reasonably be required, it will be included in the official report in Dutch with a note that Frisian was used.

Section 7

1. In criminal, civil and administrative cases pending before a court in the province of Fryslân, documents in the action, with the exception of notices of summons and charges in criminal cases, may be written in Frisian.

2. If desirable for an adequate assessment of the document, the judge may, on his own initiative or at the request of another party involved in the case, require that a translation into Dutch be appended.

Section 7a

The judge may rule that the costs of the translation of documents in civil actions, as referred to in Section 7, shall be borne by the State. The provisions laid down by or pursuant to the Criminal Cases (Fees) Act shall apply mutatis mutandis.

Section 8

1. If documents or information that pursuant to statutory regulations must be entered in public registers are formulated in Frisian, literal translations into Dutch shall be submitted with them, done and declared equivalent by a sworn translator whose competence in Frisian is recognised by the court or, if the document to be registered is a notarial deed, by the notary who executed the deed.

2. The translations shall be registered instead of the documents or information formulated in Frisian, which shall be appended to the register. Furthermore, these translations shall receive the same treatment those documents or information would be required to receive.

3. Notwithstanding subsections 1 and 2, certificates of birth, death, or marriage may be drawn up both in Frisian and in Dutch.

4. The provisions of subsections 1, 2 and 3, shall apply unless the law provides otherwise.

Artikel 9

In alle gevallen, waarin een ontwerp van een akte de goedkeuring behoeft van een rechter, kan de definitieve akte in de Friese taal worden opgemaakt, mits daaronder wordt gesteld een verklaring van een voor de Friese taal als bevoegd toegelaten beëdigde vertaler waaruit blijkt, dat de akte een getrouwe vertaling is van het door de rechter goedgekeurde ontwerp. Wordt de akte notarieel verleden, dan kan de verklaring van de beëdigde vertaler worden vervangen door een verklaring van de notaris, die de akte verlijdt.

Artikel 10

Op vordering van 's Rijks ambtenaar moet bij een akte, welke in de Friese taal is gesteld en welke hem ter registratie wordt aangeboden, worden gevoegd een letterlijke vertaling in het Nederlands vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een voor de Friese taal als bevoegd toegelaten beëdigde vertaler of, indien de registratie betrekking heeft op een notariële akte, door de notaris, die de akte heeft verleden. Artikel 6, tweede en derde lid, van de Registratiewet 1970 zijn van overeenkomstige toepassing.

Artikel 11

1. Hij die bevoegd is tot het geven van middelbaar onderwijs in de Friese taal, wordt op zijn verlangen door de arrondissements-rechtbank zijner woonplaats als vertaler voor de Friese taal beëdigd, wanneer hij een verklaring omtrent het gedrag, als bedoeld in artikel 28 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens, overlegt.
2. De artikelen 2-6 van de wet van 6 mei 1878, Stb. 30, houdende bepalingen omtrent de beëdigde vertalers, zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Hij die de bevoegdheid heeft als beëdigd vertaler op te treden voor de Friese taal en voor een of meer vreemde talen, is tevens bevoegd op te treden als beëdigde vertaler voor vertalingen uit de Friese taal in die vreemde talen en uit die vreemde talen in de Friese taal.

Artikel 12

Indien een verdachte of getuige tijdens het onderzoek ter terechtzitting in een strafzaak buiten de provincie Fryslân zich wil bedienen van het Fries en aannemelijk maakt dat hij zich in het Nederlands onvoldoende kan uitdrukken, bepaalt de rechter die de leiding van de zitting heeft, indien hij zulks wenselijk acht, dat bijstand wordt verleend door een tolk. De artikelen 260, eerste lid, en 276, eerste en vierde lid, van het Wetboek van Strafvordering is van toepassing.

Artikel 13

Deze wet wordt aangehaald als: Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer.

Section 9

In all cases in which a draft deed must be approved by a court, the final version of the deed may be drawn up in Frisian, provided that it is accompanied by a statement from a sworn translator whose competence in Frisian is recognised by the court certifying that the deed is a faithful translation of the draft approved by the court. If the deed was executed by a notary, the sworn translator's statement may be replaced with a statement by the notary who executed the deed.

Section 10

On the demand of a government, a deed which has been drawn up in Frisian and submitted to him for registration shall be accompanied by a literal translation into Dutch done and declared equivalent by a sworn translator whose competence in Frisian is recognised by the court or, if the document to be registered is a notarial deed, by the notary who executed the deed. Section 6, subsections 2 and 3, of the 1970 Registration Act shall apply mutatis mutandis.

Section 11

1. Anyone who is authorised to teach in Frisian in a secondary school may if he so wishes be sworn in as a translator for the Frisian language by the District Court serving his place of residence, upon submission of a certificate of good morals, as referred to in Section 28 of the Justice System Data Act.
2. Sections 2-6 of the Act of 2 May 1878, Bulletin of Acts and Decrees 30 containing provisions on sworn translators, shall apply mutatis mutandis.
3. Anyone who is authorised to act as a sworn translator for the Frisian language and for one or more foreign languages shall also be authorised to act as a translator for translation from Frisian into such languages and from such languages into Frisian.

Section 12

If a defendant or witness at a hearing in a criminal case outside the province of Fryslân wishes to speak Frisian and makes a reasonable case that he is unable to express himself adequately in Dutch, the judge presiding over the hearing may rule, if he thinks it desirable, that assistance shall be provided by an interpreter. Articles 260, paragraph 1, and 276, paragraphs 1 and 4, of the Code of Criminal Procedure shall apply.

Section 13

This Act shall be cited as the Use of Frisian (Judicial Matters) Act.

Besluit Burgerlijke stand 1994

Artikel 17, eerste lid

1. De ambtenaar van de burgerlijke stand zorgt ervoor dat de akten duidelijk leesbaar zijn en in de Nederlandse taal gesteld, met inachtneming van het bepaalde in artikel 8, derde lid, van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer.

Burgerlijk Wetboek, Boek 2

Artikel 27, eerste en tweede lid

1. Wordt een vereniging opgericht bij een notariële akte, dan moeten de volgende bepalingen in acht worden genomen.

2. De akte wordt verleden in de Nederlandse taal. Een volmacht tot medewerking aan de akte moet schriftelijk zijn verleend. Indien de vereniging haar zetel heeft in de provincie Fryslân kan de akte in de Friese taal worden verleden.

Artikel 286, eerste en tweede lid

1. Een stichting moet worden opgericht bij notariële akte.

2. De akte moet worden verleden in de Nederlandse taal. Indien de stichting haar zetel heeft in de provincie Fryslân kan de akte in de Friese taal worden verleden. Een volmacht tot medewerking aan de akte moet schriftelijk zijn verleend. De stichting kan worden opgericht bij openbaar testament dat in een andere taal dan de Nederlandse of Friese taal is verleden; de statuten van de stichting moeten ook dan in de Nederlandse of Friese taal luiden.

Wet houdende bepalingen omtrent beëdigde vertalers

Artikel 8, eerste lid

Indien stukken of opgaven, welke ingevolge wettelijk voorschrift in openbare registers moeten worden ingeschreven, in eene vreemde taal zijn gesteld, wordt daarnevens de overlegging gevorderd van letterlijke vertalingen, vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een voor die taal als bevoegd toegelaten beëdigd vertaler. Indien het betreft een notariële akte in de Friese taal van oprichting van een vereniging of stichting dan wel houdende de statuten van een dergelijk rechtspersoon, kan worden volstaan met een letterlijke vertaling in het Nederlands vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een notaris voor wie de akte is verleden. Van een vertaling in het Nederlands kan worden afgezien indien de vereniging of stichting haar werkzaamheden geheel of nagenoeg geheel in de provincie Fryslân verricht. Wanneer een belanghebbende die de Friese taal niet machtig is een Nederlandse vertaling wenst van de akten van laatstgenoemde stichtingen of verenigingen, verschaft deze stichting of vereniging een Nederlandse vertaling die door een notaris vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard is.

Births, Marriages and Deaths (Registration) Decree 1994

Article 17, paragraph 1

1. The Registrar of Births, Deaths and Marriages shall ensure that deeds are clearly legible and drawn up in the Dutch language, having regard to the provisions of section 8, subsection 3 of the Use of Frisian (Judicial Matters) Act.

Book 2 of the Civil Code

Section 27, subsections 1 and 2

1. The following provisions must be duly observed if an association is established by a notarial deed.

2. The deed shall be executed in the Dutch language. An authorisation to enter into such a deed shall be given in writing. If the association has its registered office in the province of Fryslân, the deed may be executed in the Frisian language.

Section 286, subsections 1 and 2

1. A foundation must be established by a notarial deed.

2. The deed shall be executed in the Dutch language. If the foundation has its registered office in the province of Fryslân, the deed may be executed in the Frisian language. An authorisation to enter into such a deed shall be given in writing. Foundations may be established by attested will executed in a language other than Dutch or Frisian. In such cases, the constitution of the foundation shall be drawn up in the Dutch or Frisian language.

Sworn Translators Act

Section 8, subsection 1

If documents or statements, which must be registered in public registers pursuant to statutory provisions, have been compiled in a foreign language, literal translations of these will also be submitted. These translations will be done and declared equivalent by a lawfully certified translator competent in that language. Where a Frisian-language notarial deed establishing an association or foundation or containing the constitution of a similar legal entity is concerned, a literal Dutch translation that has been done and declared equivalent by the notary who executed the deed shall suffice. A Dutch translation may be waived if the association or foundation conducts all or almost all its activities in the province of Fryslân. If an interested party that does not have command of the Frisian language wishes to receive a Dutch translation of the deed of establishment of one of the above-mentioned associations or foundations, the association or foundation concerned shall provide a Dutch translation that has been made and declared equivalent by a notary.

Wet op het Notarisambt

Artikel 42

1. De akte wordt verleden in de Nederlandse taal. Indien partijen zulks verlangen, wordt de akte verleden in een vreemde of de Friese taal, mits de notaris die taal voldoende verstaat, tenzij de wet anders bepaalt. Indien een verschijnende partij de taal van de akte niet voldoende verstaat, verschijnt mede een tolk, die zo mogelijk ook beëdigd vertaler is, die de zakelijke inhoud van de akte vertaalt. De akte wordt dan mede door hem ondertekend. Van zijn bijstand wordt in het slot van de akte melding gemaakt.

2. De akte kan in meer dan één taal worden verleden. In dat geval wordt de tekst in de ene taal gevolgd door de tekst in een andere taal. Deze bepaling is ook van toepassing indien de akte wordt verleden in de Nederlandse en de Friese taal, of de Friese taal één van de talen is waarin de akte is verleden.

Kadasterwet

Artikel 41

1. Ter inschrijving van een feit dat is opgenomen in een stuk gesteld in een vreemde of de Friese taal, wordt naast dat ter inschrijving aangeboden stuk een letterlijke vertaling in het Nederlands ter inschrijving aangeboden, vervaardigd en voor overeenstemmend verklaard door een voor die taal als bevoegd toegelaten beëdigd vertaler, of, indien het een in te schrijven notariële akte in de Friese taal betreft, door de notaris voor wie de akte is verleden.

2. (...)

3. De vertalingen worden ingeschreven in plaats van de in de vreemde of Friese taal gestelde stukken, die onder de bewaarder blijven berusten.

Besluit Geslachtsnaamswijziging

Artikel 1

1. De geslachtsnaam van een persoon wordt op zijn verzoek of op verzoek van zijn wettelijke vertegenwoordiger gewijzigd, indien

a. (...)

b. (...)

c. (...)

d. (...)

e. de naam Nederlands is en verzoeker aantoont dat hij dan wel een van zijn bloedverwanten in de opgaande lijn voordien een daarmee overeenstemmende Friese naam had en het verzoek gericht is op de verkrijging van de desbetreffende Friese naam in de huidige Friese spelling of

f. de Friese naam is weergegeven in de Nederlandse spelling en het verzoek gericht is op de verkrijging van de desbetreffende Friese naam in de huidige Friese spelling.

2. (...)

3. Een verzoek op grond van het eerste lid, onder e of f, wordt afgewezen:

a. indien de verzoeker de Nederlandse naam, dan wel de Friese naam in de Nederlandse spelling, op zijn

Notaries Act

Section 42

1. Deeds shall be worded in the Dutch language. Should parties so request, a deed shall be worded in a foreign language or the Frisian language, providing the notary is sufficiently conversant with the language in question, unless provided otherwise by Act of Parliament. If one of the parties present is not sufficiently conversant with the language of a deed, a sworn translator/interpreter shall also be present in order to translate the contents of the deed. The latter shall co-sign the deed. Mention of his assistance shall be made in the concluding provisions of the deed.

2. The deed may be worded in more than one language. In such cases, the text in one language shall be followed by the text in another language. This clause shall also apply to deeds worded in the Dutch and Frisian languages, or worded in languages including Frisian.

Land Registry Act

Section 41

1. A person wishing to register a fact described in a foreign or Frisian-language document shall also submit a literal translation into Dutch of the document that is presented for registration. This translation must be done and declared equivalent by a lawfully certified translator competent in that language or, if the document concerned is a notarial deed in the Frisian language, by the notary who executed the deed.

2. (...)

3. The translations are registered in lieu of the foreign or Frisian-language documents, which are retained by the registrar.

Change of Family Names Decree

Article 1

1. A person's family name will be amended at his request, or at the request of his statutory representative, if

a. (...)

b. (...)

c. (...)

d. (...)

e. the name is Dutch and the applicant is able to show either that he had a Frisian name corresponding to this from his relatives by blood preceding him in a direct line of ancestry, and if the aim of the request is to obtain the Frisian name concerned in its current Frisian spelling, or

f. if the Frisian name is reflected in the Dutch spelling, and the aim of the request is to obtain the Frisian name concerned in its current Frisian spelling.

2. (...)

3. A request, as referred to in paragraph 1, under e or f, is rejected:

a. if the applicant has obtained the Dutch name, or the Frisian name in its Dutch spelling, at his request or has consented to its acquisition;

- verzoek heeft verkregen dan wel met de verkrijging ervan heeft ingestemd;
- b. indien het verzoek een minderjarige van twaalf jaren of ouder betreft en deze weigert in te stemmen met de verzochte naamswijziging.
- b. if the request relates to a minor twelve years of age or above and that minor refuses to agree to the requested change of family name.

Uitvoeringswet EG-executieverdrag

Artikel 1

In deze wet wordt onder "het verdrag" verstaan, het op 27 september 1968 te Brussel tussen de Lid-Staten van de Europese Economische Gemeenschap gesloten Verdrag betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, met Protocol (*Trb.* 1969, 101).

Artikel 2

1. Ten aanzien van het verlot tot tenuitvoerlegging bedoeld in artikel 31 van het verdrag, zijn de artikelen 985-991 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet van toepassing.
2. Het in het eerste lid bedoelde verlot wordt gevraagd bij verzoekschrift, dat in de Nederlandse taal is gesteld, onverminderd artikel 7 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer. Het wordt ter griffie ingediend door een procureur en houdt tevens in de keuze van een woonplaats binnen het arrondissement van de rechtbank. Het verzoekschrift wordt behandeld en beslist door de voorzieningenrechter van de rechtbank.
3. Onverminderd het bepaalde bij artikel 48, eerste lid, van het verdrag wordt bij ongenoegzaamheid van de bij het verzoekschrift overgelegde documenten de verzoeker de gelegenheid tot aanvulling gegeven.
4. In afwijking van het gestelde in de tweede zin van het tweede lid is de bijstand van een procureur niet vereist indien het bedrag dat de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd moet voldoen in hoofdsom niet hoger is dan het bedrag, genoemd in artikel 93 onder a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Is het eerstbedoelde bedrag uitgedrukt in een buitenlandse munteenheid, dan moet het worden omgerekend tegen de koers van de dag van de indiening van het verzoek om verlot tot tenuitvoerlegging.

Uitvoeringswet EG-executieverordening

Artikel 1

In deze wet wordt verstaan onder «de verordening»: de verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PbEG L 12).

Implementation Act concerning EC Convention on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (1968)

Section 1

In this act "the Convention" is taken to mean the Convention on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters concluded between the Member States of the European Economic Community on 27 September 1968 in Brussels, with Protocol (*Dutch Treaty Series* 1969, 101).

Section 2

1. Articles 985 to 991 inclusive of the Dutch Code of Civil Procedure do not apply in respect of the leave for enforcement as referred to in Article 31 of the Convention.
2. A request for the leave referred to in subsection 1 shall be made in an application that is compiled in the Dutch language, without prejudice to Section 7 of the Use of Frisian (Judicial Matters) Act. This shall be submitted at the court registry by a procurator *litis* and shall also include the choice of domicile within the district over which the court has jurisdiction. The application shall be handled and decided on by the court's judge in interlocutory proceedings.
3. Without prejudice to the provisions in Article 48, paragraph 1, of the Convention, the applicant shall be given the opportunity to supply additional material in the event that the documents submitted with the application are insufficient.
4. In departure from the provisions in the second sentence of subsection 2, the assistance of a procurator *litis* is not required if the principal sum to be paid by the party against whom the enforcement is being requested does not exceed the sum referred to under Article 93, under a, of the Dutch Code of Civil Procedure. If the sum first hereinbefore mentioned is expressed in a foreign currency, it must then be converted at the exchange rate current on the date on which the request for leave for enforcement was submitted.

Implementation Act concerning EC Regulation 44/2001

Section 1

In this act "the regulation" is taken to mean the EC regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Nr. 44/2001) (OJ EC L 12).

Artikel 2

1. Ten aanzien van het verlot tot tenuitvoerlegging, bedoeld in artikel 38 van de verordening, zijn de artikelen 985 tot en met 991 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet van toepassing.
2. Het verlot tot tenuitvoerlegging, bedoeld in artikel 38 van de verordening, wordt gevraagd bij verzoekschrift, dat in de Nederlandse taal is gesteld, onverminderd artikel 7 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer. Het wordt ingediend door een deurwaarder of procureur en houdt tevens in de keuze van een woonplaats binnen het arrondissement van de rechtbank.
3. Onverminderd het bepaalde bij artikel 55, eerste lid, van de verordening, wordt bij ongenoegzaamheid van de bij het verzoekschrift overgelegde documenten aan de verzoeker de gelegenheid tot aanvulling gegeven.
4. In afwijking van het gestelde in het tweede lid, tweede zin, is de bijstand van een deurwaarder of procureur niet vereist indien het bedrag dat de partij tegen wie de tenuitvoerlegging wordt gevraagd, moet voldoen in hoofdsom niet hoger is dan het bedrag, genoemd in artikel 93, onder a, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Is het eerstbedoelde bedrag uitgedrukt in een andere munteenheid dan de euro, dan moet het worden omgerekend tegen de koers van de dag van de indiening van het verzoek om verlot tot tenuitvoerlegging.

Artikel 5a

Deze wet is van overeenkomstige toepassing op de rechterlijke beslissingen, bedoeld in artikel 25, eerste lid, van de verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van de Europese Unie van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures (PbEG L 160).

Artikel 6

De bevoegde autoriteit, bedoeld in artikel 57, vierde lid, van de verordening, is de notaris die de authentieke akte heeft verleden of de notaris die zijn protocol heeft overgenomen.

Section 2

1. Articles 985 to 991 inclusive of the Dutch Code of Civil Procedure do not apply in respect of the leave for enforcement as referred to in Article 38 of the regulation.
2. The leave for enforcement referred to in Article 38 of the regulation shall be made in an application that is compiled in the Dutch language, without prejudice to Section 7 of the Use of Frisian (Judicial Matters) Act. It shall be submitted by a bailiff or procurator *litis* and shall also contain the choice of domicile within the district over which the court has jurisdiction.
3. Without prejudice to the provisions in Article 55, paragraph 1, of the regulation, the applicant shall be given the opportunity to supply additional material in the event that the documents submitted with the application are insufficient.
4. In departure from the provisions in the second sentence of subsection 2, the assistance of a bailiff or procurator *litis* is not required if the principal sum to be paid by the party against whom the enforcement is being requested does not exceed the sum referred to under Article 93, under a, of the Dutch Code of Civil Procedure. If the sum first hereinbefore mentioned is expressed in a currency other than the euro, it must then be converted at the exchange rate current on the date on which the request for leave for enforcement was submitted.

Section 5a

This act applies by analogy to the judicial decisions referred to in Article 25, paragraph 1, of EC Regulation no. 1346/2000 of the Council of the European Union dated 29 May 2000 relating to insolvency procedures (OJ EC L 160).

Section 6

The competent authority referred to in Article 57, paragraph 4, of the regulation is the civil-law notary who has executed the officially certified deed or the civil-law notary who has taken over his notarial protocol.

WET- EN REGELGEVING INZAKE HET DE FRIESE TAAL IN DE MEDIA (incl. boeken)

Mediawet

Hoofdstuk III: De publieke omroep

Artikel 54a, eerste lid

Instellingen die zendtijd hebben verkregen, besteden ten minste vijftig procent van hun zendtijd voor televisie aan oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programma-onderdelen.

Hoofdstuk IV: De commerciële omroep

Artikel 71o

1. Het televisieprogramma van een commerciële omroepinstelling bestaat voor ten minste veertig procent uit oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen.
2. Bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald welk percentage van de in het eerste lid bedoelde programmaonderdelen ten minste wordt voorzien van ondertiteling ten behoeve van mensen met een auditieve beperking.
3. Het Commissariaat voor de Media kan in bijzondere gevallen ten aanzien van een bepaalde commerciële omroepinstelling desgevraagd en onder voorwaarden de in het eerste en tweede lid bedoelde percentages lager vaststellen.
4. Het eerste lid is niet van toepassing op een programma voor bijzondere omroep.

Beleidsregels Programmaquota Regeling van het Commissariaat voor de Media van 18 december 2007

II. Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen

– oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen –

Artikel 8

Als ‘oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen’ bedoeld in artikel 54a, eerste lid, van de wet en artikel 71o, eerste lid, van de wet, worden mede aangemerkt:

- a. programmaonderdelen die Nederlands- of Friestalig zijn ingesproken;
- b. programmaonderdelen die onderdelen van niet oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen bevatten, die in de Nederlandse of Friese taal worden begeleid door een presentator.

- berekeningswijze –

Artikel 9

1. Voor de vaststelling van het behaalde percentage oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen bedoeld in artikel 54a en artikel 71o van de wet wordt uitgegaan van de totale hoeveelheid zendtijd per net en per kalenderjaar.

LEGISLATION AND POLICY RULES CONCERNED WITH THE FRISIAN LANGUAGE IN THE MEDIA (incl. books)

Media Act

Chapter III: Public broadcasting

Section 54a, subsection 1

Organisations that have been allocated broadcasting time shall devote at least 50% of their television broadcasting time to original programme segments in Dutch or Frisian.

Chapter IV: Commercial broadcasting

Section 71o

1. At least 40% of a commercial broadcasting organisation’s television programme consists of original Dutch or Frisian-language programme segments.
2. An Order in Council can determine the minimum percentage of programme segments, as referred to in subsection 1, that is to be provided with subtitling for hearing-impaired people.
3. In special cases, if so requested and under certain conditions, the Media Authority can lower the percentages for a particular commercial broadcasting organisation, as referred to in subsections 1 and 2.
4. Subsection 1 does not apply to a programme for special broadcast.

Policy Rules on Programme Quotas Media Authority regulations of 18 December 2007

II. Dutch or Frisian-language programme segments

– originally Dutch or Frisian-language programme segments –

Article 8

Included under ‘originally Dutch or Frisian-language programme segments’ as referred to in Section 54a, subsection 1, of the [Media] Act and Section 71o, subsection 1, of the [Media] Act are:

- a. programme segments that are dubbed into Dutch or Frisian;
- b. programme segments containing segments from originally non-Dutch or non-Frisian programme segments that are introduced in Dutch or Frisian by a presenter.

- calculation method –

Article 9

1. The achieved percentage of original programming in Dutch or Frisian within the meaning of Section 54a and Section 71o of the [Media] Act is calculated on the basis of the total available broadcasting time on each channel per annum.

2. Voor de vaststelling van het behaalde percentage oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen worden herhalingen van eerdere uitzendingen meegeteld.

- ontheffingen –

Artikel 10

1. In bijzondere gevallen kan op grond van artikel 32g, derde lid, van het besluit ten aanzien van een bepaald neventaakprogramma desgevraagd en onder voorwaarden het percentage oorspronkelijk Nederlandstalige of Friestalige programmaonderdelen lager worden vastgesteld.
2. In bijzondere gevallen kan op grond van artikel 71o, derde lid, van de wet ten aanzien van een bepaalde commerciële omroepinstelling desgevraagd en onder voorwaarden het percentage oorspronkelijk Nederlandstalige of Friestalige programmaonderdelen lager worden vastgesteld.
3. Bij de vaststelling of sprake is van een bijzonder geval bedoeld in het eerste lid van dit artikel wordt gekeken naar de aard van de zender.
4. Indien naar genoegen van het Commissariaat is aangetoond dat sprake is van een bijzonder geval wordt het percentage oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen in beginsel lager vastgesteld voor een periode van drie kalenderjaren.
5. Wanneer een commerciële omroepinstelling zich uitsluitend richt op een uitzendgebied buiten Nederland kan het percentage bedoeld in artikel 71o, eerste lid, van de wet op nul worden gesteld, zolang het format van het programma niet wijzigt.
6. Het verzoek het percentage oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige programmaonderdelen lager vast te stellen dient voorafgaand aan het kalenderjaar te worden ingediend.

Wet op de vaste boekenprijs

Artikel 1

In deze wet wordt verstaan onder:

- a. Onze Minister: Onze Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
- b. boek: een werk dat tekst bevat die vrijwel uitsluitend is gesteld in de Nederlandse of Friese taal, voorzien is van een titel, bestaat uit papieren bladzijden, al dan niet vergezeld van ondersteunende informatiedragers, en wordt uitgegeven in een oplage van meerdere exemplaren die voor verkoop aan eindafnemers zijn bestemd, met uitzondering van:
(...)
l. het Commissariaat: het Commissariaat voor de Media
(...)

Artikel 2

De uitgever stelt voor boeken en muziekuitgaven die hij voor het eerst in een bepaalde uitvoering in Nederland uitgeeft een vaste prijs vast.

2. Repeats of earlier broadcasts are included in the calculation of the achieved percentage of original programming in Dutch or Frisian.

- exemptions -

Article 10

1. In special cases, and on the grounds of Article 32g, paragraph 3, of the [Media] Decree, the percentage of originally Dutch-language or Frisian-language programme segments can be set at a lower level in respect of a particular secondary activity programme if so desired and subject to conditions.
2. In special cases, and on the grounds of Section 71o, subsection 3, of the [Media] Act, the percentage of originally Dutch-language or Frisian-language programme segments can be set at a lower level in respect of a particular commercial broadcasting body if so desired and subject to conditions.
3. The nature of the broadcaster will be analysed when determining whether a special case, as referred to in paragraph 1 of this article, is involved.
4. In principle, if it can be shown to the Media Authority's satisfaction that a special case exists, the percentage of originally Dutch or Frisian-language programme segments will be set at a lower level for a period of three calendar years.
5. When a commercial broadcasting body is exclusively targeting a broadcasting area outside of the Netherlands, the percentage referred to in Section 71o, subsection 1, of the [Media] Act can be set at nil, provided that the format of the programme does not change.
6. The request to set a lower percentage for originally Dutch or Frisian-language programme segments should be submitted in the preceding calendar year.

Fixed Book Prices Act

Section 1

In this act, the following terms are taken to mean:

- a. Our Minister: Our Minister of Education, Culture and Science;
- b. book: a work that contains text, which has been composed almost exclusively in the Dutch or Frisian language, which has been furnished with a title, which consists of paper pages, whether accompanied by supporting data carriers, several copies of which are published for circulation intended for sale to end users, with the exception of:
(...)
l. the Authority: the Media Authority (...)

Section 2

The publisher will set a fixed price for books and musical composition publications that he publishes for the first time in a particular edition in the Netherlands.

Artikel 4

1. De uitgever en de importeur doen van de vaste prijs mededeling aan het Commissariaat. Het Commissariaat draagt zorg voor de landelijke bekendmaking van de vaste prijs. Bij ministeriële regeling kunnen nadere regels gesteld worden omtrent de mededeling en bekendmaking, bedoeld in de eerste en tweede volzin

2. De vaste prijs geldt met ingang van de eerste dag waarop het boek of de muziekgave voor verkoop aan eindafnemers beschikbaar is.

Section 4

1. The publisher and the importer will notify the Authority concerning the fixed price. The Authority will be responsible for announcing the fixed price nationally. Further regulations can be stipulated in ministerial regulations concerning the notification and announcement as referred to in the first and second sentences.

2. The fixed price applies with effect from the first day on which the book or musical composition is put on sale for end users.

WET- EN REGELGEVING INZAKE DE POSITIE VAN DE FRIESE TAAL EN CULTUUR IN HET ONDERWIJS

BASISONDERWIJS EN KINDEROPVANG

Wet op de Kinderopvang

Artikel 55

1. Bij kinderopvang in een kindercentrum wordt de Nederlandse taal als voertaal gebruikt. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal worden gebruikt.

2. In afwijking van het eerste lid kan mede een andere taal als voertaal worden gebezigd, indien de herkomst van de kinderen in specifieke omstandigheden daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door de houder vastgestelde gedragscode.

Wet op het primair onderwijs

Titel II. Openbaar en uit de openbare kassen bekostigd bijzonder onderwijs

Afdeling 1. Regelen voor het openbaar onderwijs, tevens voorwaarden voor bekostiging van het bijzonder onderwijs

Artikel 9. Inhoud onderwijs

1. Het onderwijs omvat, waar mogelijk in samenhang:
 - a. zintuiglijke en lichamelijke oefening;
 - b. Nederlandse taal;
 - c. rekenen en wiskunde;
 - d. Engelse taal;
 - e. enkele kennisgebieden;
 - f. expressie-activiteiten;
 - g. bevordering van sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;
 - h. bevordering van gezond gedrag.
2. Bij de kennisgebieden wordt in elk geval aandacht besteed aan:
 - a. aardrijkskunde;
 - b. geschiedenis;
 - c. de natuur, waaronder biologie;
 - d. maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting;
 - e. geestelijke stromingen.
3. Het onderwijs kan naast de onderwijsactiviteiten, genoemd in het eerste en tweede lid, tevens de Duitse taal of de Franse taal omvatten.
4. Op de scholen in de provincie Fryslân wordt tevens onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij gedeputeerde staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.
5. Ten aanzien van de onderwijsactiviteiten, genoemd in het eerste, tweede en vierde lid, worden bij algemene maatregel van bestuur kerndoelen vastgesteld. De algemene maatregel van bestuur bedoeld in de vorige volzin, wordt aan de beide Kamers der Staten-Generaal overgelegd. De maatregel treedt niet in werking dan

LEGISLATION CONCERNED WITH THE POSITION OF THE FRISIAN LANGUAGE AND CULTURE IN EDUCATION

PRIMARY EDUCATION AND CHILDCARE

Childcare Act

Section 55

1. For childcare in childcare centres, Dutch is the language of communication and instruction. In situations where Frisian or another regional language or dialect is in daily use alongside Dutch, Frisian or the regional language or dialect may likewise be used as the language of communication.

2. Notwithstanding subsection 1, another language can also be used as language of communication, if the children's place of origin should make this necessary in specific circumstances, in accordance with a code of conduct laid down by the holder.

Primary Education Act

Title II. Public-authority schools and private schools funded from the public purse

Part I. Rules concerning public-authority schools, likewise conditions for the funding of private schools

Section 9. Content of education

1. The curriculum shall include the following areas of learning, where possible in an integrated form:
 - a. sensory coordination and physical education;
 - b. Dutch language;
 - c. arithmetic and mathematics;
 - d. English language;
 - e. a number of factual subjects;
 - f. expressive activities;
 - g. social and life skills, including road safety;
 - h. healthy living.
2. Factual subjects shall in any event include:
 - a. geography;
 - b. history;
 - c. science, including biology;
 - d. social structures, including political studies;
 - e. religious and ideological movements.
3. In addition to the educational activities described in subsections 1 and 2, the curriculum may also include the German or French languages.
4. Schools in the province of Fryslân shall also teach the Frisian language, unless they have been granted exemption by the Provincial Executive after a request of the competent authorities.
5. Attainment targets shall be laid down by Order in Council with regard to each of the curriculum areas referred to in subsections 1, 2 and 4. The Order in Council referred to in the previous sentence shall be submitted to both Houses of Parliament, the States General. It shall enter into force no earlier than four

nadat 4 weken na de overlegging zijn verstreken en gedurende die termijn niet door of namens een van beide Kamers de wens wordt te kennen gegeven dat het in die maatregel geregelde onderwerp bij de wet wordt geregeld. Alsdan wordt een daartoe strekkend wetsvoorstel zo spoedig mogelijk ingediend.

6. Voor de school geldt de eis dat zij tenminste de kerndoelen bij haar onderwijsactiviteiten als aan het eind van het basisonderwijs te bereiken doelstellingen hanteert. Kerndoelen geven een beschrijving van kwaliteiten van leerlingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden. (...)

7. Indien een bevoegd gezag van een bijzondere school dringend bedenkingen heeft tegen de krachtens het vijfde lid vastgestelde kerndoelen, kan het bevoegd gezag eigen kerndoelen voor de school vaststellen. Deze kerndoelen zijn van gelijk niveau als de kerndoelen, bedoeld in het vijfde lid. Het bevoegd gezag zendt de vastgestelde kerndoelen aan de inspecteur.

8. Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt. Voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan de taal van het land van oorsprong mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.

9. (...)

Artikel 134. Bekostiging door Rijk aan bevoegd gezag en gemeente

1. Behoudens het tweede lid verstrekt het Rijk jaarlijks aan het bevoegd gezag bekostiging ten behoeve van de materiële instandhouding waarop de programma's van eisen, bedoeld in artikel 114, betrekking hebben, waarbij voor het bevoegd gezag geldt dat indien toepassing is gegeven aan artikel 119, tweede lid, dan wel indien geen overeenkomst als bedoeld in artikel 119, derde of vierde lid tot stand is gekomen, dit bevoegd gezag de bekostiging aan de gemeente dan wel aan het desbetreffende bevoegd gezag overdraagt voor zover deze de materiële instandhouding verzorgt.

2. Het Rijk verstrekt jaarlijks aan de provincie Fryslân bekostiging ten behoeve van de materiële instandhouding, voor zover het betreft het onderwijs in de Friese taal, bedoeld in artikel 9, vierde lid. De provincie Fryslân draagt zorg voor verdeling van de bekostiging over de betrokken scholen naar rato van het aantal leerlingen dat gebruik maakt van dat onderwijs.

3-8. (...)

weeks after its submission, provided that during that time no wish has been expressed by or on behalf of either House to the effect that the matter governed by the said Order in Council be regulated by Act of Parliament. In that event, a bill to this effect shall be submitted as soon as possible.

6. Schools shall be required to take the attainment targets into account both in the curriculum and as regards the objectives to be achieved by the end of primary school. The attainment targets shall indicate the knowledge, understanding and skills pupils should acquire.

7. If a competent authority of a privately run school has strong reservations about the attainment targets laid down pursuant to subsection 5, the competent authority may set its own attainment targets for the school. These attainment targets shall be of an equivalent level as the attainment targets referred to in subsection 5. The competent authority shall send the attainment targets it has laid down to the inspector.

8. Teaching shall take place in Dutch. Where Frisian or a regional language or dialect is in daily use alongside Dutch, that language may likewise be used as the language of instruction in schools. Children from a non-Dutch cultural background may likewise be taught for part of the time in their own language in order to help them settle in the Dutch education system, in accordance with a code of conduct laid down by the competent authority.

9. (...)

Section 134. State funding to competent authority and municipality

1. Except for subsection 2, the Government shall provide annual funding to the competent authority for the material maintenance with which the schedules of requirements referred to in Section 114 are concerned and in the event that Section 119, subsection 2, is applicable or if it has not been possible to arrive at an agreement as referred to in Section 119, subsections 3 or 4, this competent authority shall hand over the funding to the municipality or to the relevant competent authority insofar as this authority is involved in the material maintenance.

2. The Government shall provide annual funding to the province of Fryslân for the material maintenance insofar as it concerns education in the Frisian language as referred to in Section 9, subsection 4. The province of Fryslân shall look after the distribution of the funding among the schools concerned in proportion to the number of students that use that education.

3-8. (...)

Artikel 166. Activiteiten voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal binnen reguliere schooltijd

1. Ten behoeve van leerlingen van wie op grond van door burgemeester en wethouders vast te stellen criteria is vastgesteld dat zij een grote achterstand in de Nederlandse taal hebben, kunnen uitsluitend op scholen die na overleg met de bevoegde gezagsorganen van de scholen in de gemeente door burgemeester en wethouders daartoe zijn aangewezen, in vormen van daartoe speciaal ingerichte groepen of groepjes, activiteiten ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal worden verricht die zijn gericht op een betere doorstroming in het onderwijs indien dit van belang is in het kader van het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden. Indien de leerlingen uitsluitend onderwijs ontvangen in de in de eerste volzin bedoelde groepen of groepjes, wordt het onderwijs zodanig ingericht dat zij tenminste 880 uren onderwijs ontvangen. Indien de leerlingen tevens onderwijs ontvangen buiten de in de eerste volzin bedoelde groepen of groepjes, wordt het onderwijs zodanig ingericht dat het totaal aantal uren onderwijs dat zij ontvangen tenminste het aantal uren bedraagt dat geldt voor de leerlingen waarmee zij buiten de in de eerste volzin bedoelde groep of groepjes onderwijs ontvangen.

2. De criteria voor toelating tot de activiteiten, bedoeld in het eerste lid, worden vastgesteld na overleg met de bevoegde gezagsorganen van alle scholen in de gemeente.

3. Een leerling neemt slechts deel aan de activiteiten, bedoeld in het eerste lid, gedurende een schooljaar en na schriftelijke instemming van de ouders van de leerling.

Artikel 166a. Activiteiten voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal buiten reguliere schooltijd

1. Ten behoeve van leerlingen van wie op grond van door burgemeester en wethouders vast te stellen criteria is vastgesteld dat zij een grote achterstand in de Nederlandse taal hebben, kunnen uitsluitend op scholen die na overleg met de bevoegde gezagsorganen van de scholen in de gemeente door burgemeester en wethouders daartoe zijn aangewezen, naast de uren die door het bevoegd gezag van de school op grond van artikel 8 zijn vastgesteld, activiteiten ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal worden verricht die zijn gericht op een betere doorstroming in het onderwijs indien dit van belang is in het kader van het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden.

2. Artikel 166, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

3. Tot de activiteiten, bedoeld in het eerste lid, kunnen tevens leerlingen die op een andere school zijn ingeschreven, worden toegelaten.

Section 166. Activities within regular school hours for pupils who are significantly behind in the Dutch language

1. To assist pupils who have, on the basis of criteria laid down by the mayor and aldermen, been assessed as being significantly behind in the Dutch language, activities can be conducted to foster a better command of the Dutch language exclusively at schools that have been designated for that purpose by the mayor and aldermen after consultation with the competent bodies of the schools in the municipality. The activities, conducted in the form of groups structured specially for the purpose, are aimed at promoting a better flow through the educational system where this is important as part of efforts to prevent and guard against pupils falling or remaining behind. If the pupils are taught exclusively in the groups referred to in the first sentence, the course programme shall be structured in such a way that they receive at least 880 hours of teaching. If the pupils also have lessons outside the groups referred to in the first sentence, the course programme shall be structured in such a way that the total number of hours of teaching they receive shall consist of at least the number of hours that apply to the pupils with whom they receive education outside the group(s) referred to in the first sentence.

2. The criteria for admission to the activities referred to in the first subsection shall be laid down after consultation with the competent authorities of all the schools in the municipality.

3. A pupil shall only take part in the activities referred to in subsection 1 during the school year and with the written permission of the pupil's parents.

Section 166a. Activities outside regular school hours for pupils who are significantly behind in the Dutch language

1. To assist pupils who have, on the basis of criteria laid down by the mayor and aldermen, been assessed as being significantly behind in the Dutch language, activities can be conducted, in addition to the hours that have been determined on the basis of Section 8 by the competent authorities of the school, to foster a better command of the Dutch language exclusively at schools that have been designated for that purpose by the mayor and aldermen after consultation with the competent bodies of the schools in the municipality. The activities, conducted in the form of groups structured specially for the purpose, are aimed at promoting a better flow through the educational system where this is important as part of efforts to prevent and guard against pupils falling or remaining behind.

2. Section 166, subsection 2, shall apply by analogy.

3. Pupils who are enrolled at a different school may also be admitted to the activities referred to in subsection 1.

4. Pupils may only take part in the activities with the

4. Een leerling neemt slechts deel aan de activiteiten, bedoeld in het eerste lid, na schriftelijke instemming van de ouders van de leerling.

**Besluit vernieuwde kerndoelen WPO
(Besluit van 8 oktober 2005, houdende de
vaststelling van vernieuwde kerndoelen voor het
basisonderwijs)**

Artikel 1

De kerndoelen, bedoeld in artikel 9, vijfde lid, van de Wet op het primair onderwijs worden vastgesteld als aangegeven in de bijlage bij dit besluit.

Artikel 2

1. Het Besluit kerndoelen primair onderwijs 1998 wordt ingetrokken.
2. De kerndoelen die in de bijlage bij het Besluit kerndoelen primair onderwijs 1998 zijn opgenomen, kunnen door het bevoegd gezag van een basisschool of een speciale school voor basisonderwijs uiterlijk tot 1 augustus 2009 worden gehanteerd voor het onderwijs aan leerlingen die op 1 augustus 2005 reeds basisonderwijs volgen.

Artikel 3

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit vernieuwde kerndoelen WPO.

Bijlage Vernieuwde kerndoelen WPO [2005]

Preamble

Basisonderwijs bevordert brede vorming van kinderen. Het onderwijs richt zich op de emotionele en verstandelijke ontwikkeling, op de ontwikkeling van de creativiteit en het verwerven van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden. De kerndoelen zijn een operationalisering hiervan. Het geheel van samenhangende en daarom doorgenummerde kerndoelen geeft een beeld van het inhoudelijk aanbod van het basisonderwijs. De kerndoelen in deze opsomming zijn ingedeeld in hoofdstukken voor Nederlandse taal, Engelse taal, Friese taal, rekenen en wiskunde, oriëntatie op jezelf en de wereld, kunstzinnige oriëntatie, en bewegingsonderwijs. Kerndoelen zijn streefdoelen. Ze geven aan wat iedere school in elk geval nastreeft bij leerlingen. Daarbij kunnen drie kanttekeningen geplaatst worden.

In de eerste plaats omschrijven de doelen het eind van een leerproces, niet de wijze waarop ze bereikt worden. Met andere woorden, kerndoelen doen geen uitspraken over didactiek. Gezien het karakter van het basisonderwijs dienen leraren een beroep te doen op de natuurlijke nieuwsgierigheid en de behoefte aan ontwikkeling en communicatie van kinderen, en deze te stimuleren. Door een gestructureerd en interactief onderwijsaanbod, vormen van ontdekkend onderwijs, interessante thema's en activiteiten worden kinderen uitgedaagd in hun ontwikkeling.

written permission from the pupil's parents.

**Renewed Primary Education (Attainment
Targets) Decree
(Decree of 8 October 2005 establishing revised
attainment targets for primary education)**

Section 1

The attainment targets referred to in Section 9, subsection 5, of the Primary Education Act are laid down as indicated in the Schedule to this decree.

Section 2

1. The Primary Education (Attainment Targets) Decree 1998 will be repealed.
2. The attainment targets contained in the Schedule to the Primary Education (Attainment Targets) Decree 1998 may continue to be used by the competent authority of a primary school or a special school for primary education until 1 August 2009 for education provided to pupils who were already receiving primary education on 1 August 2005.

Section 3

This decree shall be cited as Renewed Primary Education (Attainment Targets) Decree.

**Renewed Primary Education (Attainment Targets)
Schedule [2005]**

Preamble

Primary education aims to broadly educate children. The education addresses their emotional and intellectual development, the development of their creativity, and their acquisition of social, cultural and physical skills. The core objectives help to put all this into practice. The whole of cohesive, and therefore consecutively numbered, core objectives represents the contents of primary education. The core objectives in this list are divided into chapters for Dutch language, English language, Frisian language, mathematics and arithmetic, exploratory social studies, art education and physical education. Core objectives provide guidelines. They indicate the goals each school should at least strive for. Three comments need to be given here, however.

First of all, the objectives describe the desired results of a learning process, not the way in which these are to be achieved. The core objectives do not prescribe any didactics. Considering the nature of primary education, teachers should address and stimulate the children's natural curiosity and their need for development and communication. By offering a structured and interactive educational programme, different forms of exploratory education, and interesting themes and activities, children are stimulated in their development.

In de tweede plaats dienen inhoud en doelen zo veel mogelijk op elkaar te worden afgestemd, verbinding te hebben met het dagelijks leven en in samenhang te worden aangeboden. In concreet onderwijs zijn doorgaans doelen uit verschillende hoofdstukken tegelijk van belang. Taal bijvoorbeeld komt voor bij alle vakken. Aandacht voor cultuur is niet beperkt tot het kunstzinnig domein. Omgaan met informatietechnologie geldt voor alle gebieden.

In de derde plaats dient er aandacht te worden besteed aan doelen die voor alle leergebieden van belang zijn: goede werkhouding, gebruik van leerstrategieën, reflectie op eigen handelen en leren, uitdrukken van eigen gedachten en gevoelens, respectvol luisteren en kritiseren van anderen, verwerven en verwerken van informatie, ontwikkelen van zelfvertrouwen, respectvol en verantwoordelijk omgaan met elkaar, zorg voor en waardering van de leefomgeving.

Friese taal [2005]

Karakteristiek

Basisscholen in de provincie Friesland dienen onderwijs in de Friese taal op te nemen in hun aanbod op grond van artikel 9 van de Wet op het primair onderwijs: «Op scholen in de provincie Friesland wordt tevens onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij gedeputeerde staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend».

Onderwijs in het Fries heeft, evenals onderwijs in het Nederlands, een maatschappelijke en een sociale functie. De maatschappelijke functie valt samen met dezelfde functie van het onderwijs in het Nederlands: de rol van taal bij het verwerven van inhoud en vaardigheden in alle leergebieden en de transfer tussen taal en «andere vakken». In scholen waar Fries aangeboden wordt, staat dit onderwijs daarom niet los van onderwijs in het Nederlands. Tussen beide is transfer, bijvoorbeeld: uitbreiding van de woordenschat, luister- en leesstrategieën, taalbeschouwing.

Naast een maatschappelijke functie heeft het onderwijs in het Fries een sociale en culturele functie. Kinderen worden vertrouwd met het leren zich uit te drukken in de taal die in de provincie, de regio, de plaats, de buurt en het gezin in informele en formele situaties gebruikt wordt. Daarmee nemen zij ook deel aan de cultuur van de eigen streek voor zover die samenhangt met het gebruik van het Fries.

In het aanbod neemt mondeling taalonderwijs een belangrijke plaats in. Het zal daarbij gaan om onderwerpen waarmee de kinderen vertrouwd zijn en om relatief eenvoudige competenties als beschrijven en

Secondly, content and objectives should be closely linked, be connected to everyday life, and presented in coherence with each other. In teaching practice, objectives from different chapters are applicable simultaneously. Language, for example, is important in all subjects; culture does not only apply to the artistic domain; and information technology applies to all areas.

Thirdly, attention should be given to objectives that are important for all subject matter areas: a good working attitude, use of learning strategies, reflection on one's own actions and learning, expression of one's own thoughts and feelings, respectful listening to and criticising of others' opinions, acquisition and processing of information, development of self-confidence, respectful and responsible dealing with each other, and care and appreciation for the everyday environment.

Frisian language [2005]

Characteristics

Primary schools in the province of Fryslân are obliged to include education in the Frisian language in their educational programme. This is based on Section 9 of the Primary Education Act: 'Schools in the province of Fryslân shall also teach the Frisian language, unless they have been granted exemption by the provincial executive after a request of the competent authorities'.

Education in the Frisian language, like education in the Dutch language, has a public and social function. This public function corresponds to the function of education in the Dutch language: the role of language during the acquisition of content and skills in all subject matter areas and the transfer between language and 'other subjects'. Therefore, in schools where Frisian is taught, this education is connected to the education in Dutch. There is a transfer between them, for example: expansion of the vocabulary, listening and reading strategies, language awareness.

In addition to the public function, education in the Frisian language has a social and cultural function as well. Children familiarise themselves with learning to express themselves in formal and informal situations through the language that is used in the province, the region, the town or village, the neighbourhood, and the family. While doing so, they participate in the culture of their own region, insofar it coincides with the use of the Frisian language.

In the educational programme, oral language teaching takes up an important position. This concerns subjects that are familiar to the children and relatively simple competences such as describing and structuring. Some

ordenen. Enige vaardigheid in het lezen wordt ook nagestreefd. Het gaat daarbij om voor kinderen interessante teksten waarbij leesplezier van meer gewicht is dan het oefenen van leesbegrip.

Net als in het onderwijs in het Nederlands is het verwerven van luister-, lees- en woordenschatstrategieën van belang. Die zijn voor een deel overdraagbaar uit (of naar) het onderwijs in Nederlandse taal. Behalve deze samenhang in strategieën is taalbeschouwing in brede zin een domein dat een rijke bron van geplande of incidentele lessen kan vormen: de positie van het Fries in Nederland en in de eigen provincie, verschillen en overeenkomsten tussen Fries en Nederlands in gebruik, vorm, woordenschat en dergelijke.

Kerdoelen [voor Friese taal in het basisonderwijs 2005]

Mondeling taalonderwijs

17. De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten opzichte van het gebruik van Fries door henzelf en anderen.

18. De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken Fries. Het gaat om teksten die informatie geven, plezier verschaffen, meningen of aanwijzingen bevatten over voor hen bekende onderwerpen.

19. De leerlingen leren zich naar inhoud en vorm in het Fries uit te drukken in situaties uit hun dagelijks leven waarin zij informatie vragen of geven over een onderwerp waarmee zij vertrouwd zijn.

Schriftelijk taalonderwijs

20. De leerlingen leren informatie te verwerven uit teksten in het Fries in frequent voorkomende teksttypen (zoals artikelen in jeugdrubrieken, liedjes, verhalen).

21. De leerlingen leren eenvoudige teksten in het Fries te schrijven over alledaagse onderwerpen met het doel met anderen over die onderwerpen te communiceren.

Taalbeschouwing, waaronder strategieën

22. De leerlingen verwerven een woordenschat van frequent gebruikte Friese woorden en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden.

Kerdoelen basisonderwijs 1998

Opm: Op grond van art. 2, tweede lid, van het Besluit vernieuwde kerndoelen WPO (2005) kunnen de kerndoelen die in de bijlage bij het Besluit kerndoelen primair onderwijs 1998 zijn opgenomen, door het bevoegd gezag van een basisschool of een speciale school voor basisonderwijs uiterlijk tot 1 augustus 2009 worden gehanteerd voor het onderwijs aan leerlingen die op 1 augustus 2005 reeds basisonderwijs volgen.

reading skills are also pursued. These concern texts that are interesting to the children, whereby their enjoyment of reading is more important than practicing the understanding of texts as such.

Like education in the Dutch language, the acquisition of listening, reading and vocabulary strategies are important. In part, these are transferable from (or to) education in the Dutch language. Apart from this coherence in strategies, language awareness in the broad sense of the term is a domain that forms a rich source of planned and incidental lessons: for instance, the position of the Frisian language in the Netherlands as a whole and in the province of Fryslân in particular, and the differences and similarities between the Frisian and Dutch languages in usage, form, vocabulary, etc.

The attainment targets [for Frisian in primary education 2005]

Oral language teaching

17. Pupils should develop a positive attitude towards the use of Frisian by themselves and others.

18. Pupils should learn how to acquire information from spoken Frisian. This involves texts that are informative, fun, and which contain opinions or instructions about subjects familiar to them.

19. Pupils should learn how to express themselves in Frisian in terms of form and content in situations from their daily lives in which they ask for or provide information on a subject with which they are familiar.

Written language teaching

20. Pupils should learn to acquire information from texts in Frisian in commonly arising printed formats (e.g. articles in children's publications, songs, stories).

21. Pupils should learn to write simple texts in Frisian about everyday subjects with the goal of communicating about these subjects with others.

Linguistics, including strategies

22. Pupils should acquire a vocabulary of commonly used Frisian words and strategies in order to understand words unfamiliar to them.

Primary Education Attainment Targets 1998

Note: Pursuant to Article 2, paragraph 2, of the 2005 Renewed Primary Education (Attainment Targets) Decree the attainment targets contained in the Schedule to the Primary Education (Attainment Targets) Decree 1998 may continue to be used by the competent authority of a primary school or a special school for primary education until 1 August 2009 for education provided to pupils who were already receiving primary education on 1 August 2005

Er zijn twee typen kerndoelen voor het basisonderwijs:

- *Leergebiedoverstijgende kerndoelen*. Dit zijn kerndoelen die geënt zijn op het ontwikkelen of bevorderen van algemene vaardigheden en moeten daarom niet worden ondergebracht bij een specifiek leergebied. Deze doelen hebben betrekking op het gehele onderwijsaanbod van de basisschool.
- *Leergebiedspecifieke kerndoelen*. Dit zijn kerndoelen die betrekking hebben op een bepaald leergebied.

De structuur van de kerndoelen

Er worden zes (+1) leergebieden onderscheiden:

- I Nederlandse taal
- I+ Friese taal (Friese taal geldt voor scholen in de provincie Friesland)
- II Engelse taal
- III Rekenen/Wiskunde
- IV Oriëntatie op mens en wereld
- V Lichamelijke opvoeding
- VI Kunstzinnige oriëntatie

Kerndoelen [voor Friese taal in het basisonderwijs (1998)]

Friese taal

Typering van het gebied

Het onderwijs in de Friese taal is erop gericht dat de leerlingen

- vaardigheden ontwikkelen waarmee ze deze taal doelmatig gebruiken in situaties die zich in het dagelijks leven voordoen;
- kennis en inzicht verwerven omtrent betekenis, gebruik en vorm van taal;
- plezier hebben of houden in het gebruiken en beschouwen van taal.

A. Domein mondelinge taalvaardigheid

Kerndoel 1 De leerlingen weten dat men kan luisteren en spreken met verschillende doelen.

Kerndoel 2 De leerlingen kunnen

- de inhoud en bedoeling van wat er tegen hen gezegd wordt begrijpen;
- vragen stellen om informatie te verzamelen over een door henzelf gekozen onderwerp;
- verslag uitbrengen;
- iets uitleggen;
- hun ervaringen, mening, waardering of afkeuring op persoonlijke wijze weergeven;
- deelnemen aan een formeel gesprek.

There are two types of attainment targets for primary education:

- *Cross-curricular attainment targets*. These are attainment targets aiming at the development or enhancement of general skills. Therefore, they should not be included in the specific subject matter areas. These objectives pertain to the whole of the educational offering in primary education.
- *Attainment targets specific to a subject matter area*. These are objectives pertaining to a particular subject matter area.

The structure of the attainment targets

Six (+1) subject matter areas can be distinguished:

- I Dutch language
- I+ Frisian language (Frisian language applies to schools in the province of Friesland)
- II English language
- III Arithmetic/mathematics
- IV Orientation on man and the world
- V Physical education
- VI Art orientation

Attainment targets [for the Frisian language in primary education (1998)]

Frisian Language

Characterisation of the field

Education in the Frisian language is aimed at teaching pupils to:

- develop skills which enable them to use the language effectively in situations which occur in everyday life;
- acquire knowledge and understanding of the meaning, use and form of language;
- enjoy and appreciate the use of language and reflection on it or continue to do so.

A. Domain oral/aural language skills

Attainment target 1 The pupils should know that one can speak and listen to a verbal message with different aims in mind.

Attainment target 2 The pupils should be able to:

- understand the content and intention of what is said to them;
- ask questions in order to obtain information on a specific topic they themselves have chosen;
- report on a given topic;
- explain something;
- express their experiences, opinion, appreciation or disapproval in their own personal way;
- participate in a formal conversation

Kerdoel 3 De leerlingen kunnen bij het realiseren van het voorgaande in voorkomende situaties gebruik maken van communicatiemiddelen.

B. Domein leesvaardigheid

Kerdoel 4 De leerlingen weten, dat men kan lezen met verschillende doelen.

Kerdoel 5 De leerlingen kunnen

- informatieve en betogende teksten, verhalen, poëzie en dialogen voor hoorspel, poppenkast of toneel onderscheiden;
- hun manier van lezen aanpassen aan een door henzelf of door de leerkracht gesteld lezersdoel;
- hoofdzaken van een informatieve tekst weergeven;
- bij een betogende tekst de hoofdlijn van het betoog aangeven en weergeven hoe hun mening zich verhoudt tot de mening in de tekst.

Kerdoel 6 De leerlingen kunnen algemeen gebruikte schriftelijke informatiebronnen hanteren.

C. Domein schrijfvaardigheid

Kerdoel 7 De leerlingen weten, dat er geschreven wordt met het oog op verschillende doelen.

Kerdoel 8 De leerlingen kunnen

- hun gedachten, ervaringen, gevoelens en bedoelingen uiten bij voorbeeld in een verhaal, een gedicht en in een dialoog voor hoorspel, poppenkast of toneel;
- teksten schrijven, waarin zij hun eigen ervaringen, mening, waardering of afkeuring duidelijk weergeven;
- een brief schrijven volgens algemeen geldende conventies;
- op basis van eigen kennis en waarneming of op basis van verkregen informatie een werkstuk maken;
- schrijven toepassen als middel om gedachten, ervaringen, gevoelens en bedoelingen voor henzelf te ordenen.

Kerdoel 9 De leerlingen kunnen de vormgeving en de presentatie van hun teksten verzorgen door aandacht te besteden aan de leesbaarheid van hun spelling, de leesbaarheid van hun handschrift, zinsbouw, bladspiegel, beeldende elementen en kleur.

D. Domein taalbeschouwing

Kerdoel 10 De leerlingen kunnen met voorbeelden aangeven

- hoe talen en taalvarianten relaties tussen mensen

Attainment target 3 When realising the preceding, the pupils should be able to make use of various means of communication in situations as they occur.

B. Domain reading skills

Attainment target 4 The pupils should know that one can read a text with different aims in mind.

Attainment target 5 The pupils should be able to:

- distinguish between informative and argumentative texts, stories, poetry, dialogues for the purpose of audio play, puppet show or drama;
- adapt the way they read to a reader's aim set by themselves or the teacher;
- explain and describe the main issues of an informative text;
- indicate the main issues in an argumentative text, and explain and describe their views with relation to the opinion expressed in the text.

Attainment target 6 The pupils should be able to use generally available written sources of information.

C. Domain writing skills

Attainment target 7 The pupils should know that texts are written with different aims in mind.

Attainment target 8 The pupils should be able to:

- express their thoughts, experiences, emotions and intentions, for instance, in the form of a story, a poem or a dialogue for the purpose of an audio play, a puppet show or a stage play;
- write texts in which they clearly describe their own experiences, opinion, appreciation or disapproval;
- write a letter according to generally accepted conventions;
- carry out project work based on their own knowledge and observations or based on information they have obtained;
- apply writing skills as means of organising thoughts, experiences, emotions and intentions for themselves.

Attainment target 9 The pupils should be able to design and present their texts by paying attention to such aspects as spelling, legibility of their handwriting, sentence construction, type page, visual elements and colour.

D. Domain language awareness

Attainment target 10 The pupils should be able to indicate, with the use of examples:

- how language and language variants can determine

kunnen bepalen en hoe die relaties samenhangen met culturele overeenkomsten en verschillen;

- dat de betekenis van een taaluiting mede beïnvloed wordt door de situatie, de vorm, onuitgesproken bedoelingen, lichaamshouding, gezichtsuitdrukking en gebaren;
- dat een taal of taalvariant op verschillende manieren gebruikt kan worden;
- dat mondelinge en schriftelijke communicatie gebaat is bij regels. Zij kunnen voorbeelden van situaties geven, waarin zulke regels functioneel zijn.

Kerdoel 11 De leerlingen kennen een aantal taalkundige principes en regels.

- Zij kunnen in een zin het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en delen van dat gezegde onderscheiden.
- Zij kennen
 - regels voor het spellen van werkwoorden;
 - regels voor het spellen van andere woorden dan werkwoorden;
 - regels voor het gebruik van leestekens.

Kerdoel 12 De leerlingen kunnen begrippen hanteren die het hun mogelijk maken over taal te denken en te spreken:

betekenis, beeldspraak, letterlijk en figuurlijk taalgebruik, uitdrukking, gezegde, spreekwoord, synoniem, gevoelswaarde, symbool, beeldtaal, pictogram;

moedertaal, tweede taal, vreemde taal, dialect, meertalig, gespreksregels, formeel en informeel taalgebruik;

spelling, uitspraak, onderwerp van een zin, persoonsvorm, werkwoordelijk gezegde, deelwoord, onbepaalde wijs, werkwoord, tegenwoordige tijd, verleden tijd, enkelvoud, meervoud;

gedicht, poëzie, verhaal, drama, toneelstuk, jeugdboek, monoloog, dialoog;

hoofdstuk, paragraaf, alinea, zin, klemtoon, lettergreep, komma, punt, puntkomma, vraagteken, uitroepteken, dubbele punt, aanhalingstekens.

relationships between people and how these relationships are affected by cultural similarities and differences;

- that the meaning of a language expression is partly influenced by the situation, the form, unexpressed intentions, physical posture, facial expression and gestures;
- that a language or language variant can be used in various ways;
- that verbal and written forms of communication benefit from rules. They should be able to give examples of situations in which such rules are functional.

Attainment target 11 The pupils should know a number of linguistic principles and rules.

- They should be able to identify the subject, the verbal clause and individual parts of that verbal clause.
- They should know:
 - rules for spelling verbs;
 - rules for spelling words apart from verbs;
 - rules for the use of punctuation marks.

Attainment target 12 The pupils should be able to apply concepts which enable them to think and talk about language:

meaning, metaphor, literal and figurative language usage, expression, proverb, synonym, emotional value, symbol, visual language, pictogram;

native language, second language, foreign language, dialect, multilingual, conversation rules, formal and informal language usage;

spelling, pronunciation, subject in a sentence, finite form of the verb, verbal predicate, participle, infinitive, verb, the present tense, the past tense, singular, plural;

poem, poetry, story, drama, stage play, children's book, monologue, dialogue;

chapter, section, paragraph, sentence, stress / accent, syllable, comma, full stop, semi-colon, question mark, exclamation mark, colon, quotation mark.

VOORTGEZET ONDERWIJS
Wet op het voortgezet onderwijs
(bepalingen inzake taal en kerndoelen)

Artikel 6a. Taal

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. In afwijking van de eerste volzin kan een andere taal worden gebezigd:

- a. wanneer het onderwijs met betrekking tot die taal betreft, of
- b. indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de deelnemers daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.

Artikel 6c. Bestrijding (taal)achterstand

Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat daarbij op structurele en herkenbare wijze aandacht wordt besteed aan het bestrijden van achterstanden in het bijzonder in de beheersing van de Nederlandse taal.

Artikel 11b. Kerndoelen

1. Bij algemene maatregel van bestuur worden kerndoelen vastgesteld, waarbij aandacht wordt besteed aan aspecten van:

- a. Nederlandse taal,
- b. Engelse taal,
- c. geschiedenis en staatsinrichting,
- d. aardrijkskunde,
- e. economie,
- f. wiskunde,
- g. natuur- en scheikunde,
- h. biologie,
- i. verzorging,
- j. informatiekunde,
- k. techniek,
- l. lichamelijke opvoeding, en
- m. beeldende vorming, muziek, drama en dans.

2. De algemene maatregel van bestuur wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. Een maatregel treedt niet in werking dan nadat vier weken na de overlegging zijn verstreken.

Artikel 11e. Fries

1. Op scholen in de provincie Fryslân wordt met inachtneming van de daarvoor vastgestelde kerndoelen tevens onderwijs gegeven in de Friese taal en cultuur, tenzij Gedeputeerde Staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.

2. Bij algemene maatregel van bestuur worden kerndoelen vastgesteld voor de Friese taal en cultuur.

3. De algemene maatregel van bestuur wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. Een maatregel treedt niet in werking dan nadat vier weken na de overlegging zijn verstreken.

SECONDARY EDUCATION
Secondary Education Act
(stipulations concerning language and attainment targets)

Section 6a. Language

Teaching is undertaken and examinations are conducted in Dutch. Notwithstanding the first sentence it is possible for another language to be used:

- a. when teaching relates to that particular language, or
- b. if the specific nature, the structure or quality of the education or the participants' origins makes it necessary, in accordance with a code of conduct laid down by the competent authority.

Section 6c. Combating (language) deficiency

The course programme shall be structured in a way that pays attention in a structural and recognisable manner to combating deficiencies particularly in the command of the Dutch language.

Section 11b. Attainment targets

1. The attainment targets are established by Order in Council, and shall include a focus on aspects of:

- a. Dutch language,
- b. English language,
- c. history and politics,
- d. geography,
- e. economics,
- f. mathematics,
- g. physics and chemistry,
- h. biology,
- i. life skills,
- j. IT studies,
- k. technology,
- l. physical education, and
- m. visual arts education, music, drama and dance.

2. The Order in Council shall be submitted to both Houses of the States General. It shall enter into force no earlier than four weeks after its submission.

Section 11e. Frisian

1. Schools in the province of Fryslân shall also provide education in the Frisian language and culture with due observance of the attainment targets laid down in that regard, unless they have been granted exemption by the Provincial Executive after a request from the competent authorities

2. The attainment targets for Frisian language and culture are established by Order in Council.

3. The Order in Council shall be submitted to both Houses of the States General. It shall enter into force no earlier than four weeks after its submission.

**Besluit kerndoelen onderbouw VO
(Besluit van 7 juni 2006, houdende vaststelling
van de kerndoelen voor de onderbouw van het
voortgezet onderwijs)**

**Artikel 1. Kerndoelen onderbouw voortgezet
onderwijs**

De kerndoelen, bedoeld in de artikelen 11b en 11e van de Wet op het voortgezet onderwijs, worden vastgesteld als aangegeven in de bij dit besluit behorende bijlage.

Artikel 3. Overgangsrecht verleende vrijstellingen

Een vrijstelling die is verleend op grond van artikel 11e van de Wet op het voortgezet onderwijs geldt met ingang van de inwerkingtreding van dit besluit als een ontheffing die is verleend op grond van artikel 11d van de Wet op het voortgezet onderwijs.

Artikel 5. Citeertitel

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit kerndoelen onderbouw VO.

**Bijlage behorend bij artikel 1 van het Besluit
kerndoelen onderbouw VO**

Kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs

I. Kerndoelen op basis van artikel 11b WVO

Onderdeel A: Nederlands

Onderdeel B: Engels

Onderdeel C: rekenen en wiskunde

Onderdeel D: mens en natuur

Onderdeel E: mens en maatschappij

Onderdeel F: kunst en cultuur

Onderdeel G: beweging en sport

II. Kerndoelen op basis van artikel 11e WVO

Enig onderdeel: Friese taal en cultuur

Fryslân is een tweetalige provincie doordat zowel de Nederlandse als de Friese taal een belangrijke positie innemen. Veel leerlingen in Fryslân spreken Fries, de meeste leerlingen verstaan het Fries naar eigen zeggen voldoende tot goed. Ze beleven de tweetalige cultuur van de provincie dagelijks. Leerlingen worden zich bewust van het tweetalige karakter van hun leefomgeving en leren tevens over de verschillen en overeenkomsten met situaties in Nederland en daarbuiten. De taal staat niet op zich zelf, maar is zeker in Fryslân direct verbonden met de cultuur en de geschiedenis van de provincie. Leerlingen krijgen meer zicht op specifieke kenmerken van de Friese taal en cultuur en de achtergronden daarvan, zodat ze daardoor beter aan de Friese cultuur kunnen deelnemen.

**Attainment Targets (First Stage of Secondary
Education) Decree
(Decree of 7 June 2006 establishing new
attainment targets for the first stage of secondary
education)**

**Section 1. Attainment targets for the first stage of
secondary education**

The attainment targets referred to in Sections 11b and 11e of the Secondary Education Act are laid down as indicated in the Schedule to this decree.

Section 3. Exemptions granted under transitory law

From the time that this decree comes into force an exemption granted on the basis of Section 11e of the Secondary Education Act shall apply as an exemption granted on the basis of Section 11d of the Secondary Education Act

Section 5. Short title

This decree shall be cited as: Attainment Targets (First Stage of Secondary Education) Decree

**Schedule to Section 1 of the Attainment Targets
(First Stage of Secondary Education) Decree**

**Core objectives for the first stage of secondary
education**

**I. Attainment targets based on Section 11b of the
Secondary Education Act**

Part A: Dutch

Part B: English

Part C: arithmetic and mathematics

Part D: man and nature

Part E: man and society

Part F: art and culture

Part G: movement and sport

**II. Attainment targets based on Section 11e of the
Secondary Education Act**

Only part: Frisian language and culture

Fryslân is a bilingual province, in which both the Dutch language and the Frisian language take up an important position. Many pupils in Fryslân speak Frisian; most pupils, according to themselves, understand the Frisian language reasonably to quite well. They experience the bilingual culture of their province on a daily basis. Pupils are aware of the bilingual nature of their everyday environment and also learn about the differences and similarities with situations in the Netherlands and abroad. The language is not a separate phenomenon, but – especially in Fryslân – is directly linked to the culture and history of the province. Pupils gain more insight into the specific characteristics of the Frisian language and culture and its background, so that they become better participants of the Frisian culture.

Er zijn op grond van artikel 11e van de WVO voor Friese taal en cultuur kerndoelen geformuleerd die in de provincie Fryslân dezelfde status hebben als de algemene kerndoelen op grond van artikel 11a van de WVO. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen kerndoelen die voor alle leerlingen verplicht zijn (1–3), en kerndoelen die anders zijn uitgewerkt voor leerlingen die de Friese taal als tweede taal spreken (4a–6a), en voor leerlingen voor wie Fries de moedertaal is (4b–6b).

Deelnemer in een tweetalige cultuur

1. De leerling leert de betekenis onderkennen van de tweetalige Friese cultuur voor het dagelijks leven en leert deze te vergelijken met situaties in de rest van Nederland en daarbuiten.
2. De leerling leert aan de hand van voorbeelden de specifieke kenmerken van de Friese cultuur begrijpen en deze in verband te brengen met de historische achtergronden daarvan.
3. De leerling leert aan de hand van voorbeelden het belang van Friese cultuuruitingen onderkennen (teksten, muziek, toneel, film, TV en radio) en de betekenis die hij daaraan hecht onder woorden te brengen.

Voor leerlingen met Fries als tweede taal en voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4a. De leerling leert om via voor hem zinvolle contexten een Friese woordenschat op te bouwen door verschillende strategieën toe te passen.
- 5a. De leerling leert informatie op te zoeken en te ordenen uit schriftelijke en digitale Friestalige bronnen op basis van vragen over onderwerpen binnen zijn eigen belangstellingsfeer.
- 6a. De leerling leert een informeel gesprek in het Fries te voeren met leeftijdgenoten over onderwerpen uit zijn dagelijks leven.

Voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4b. De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken en zich te houden aan taalconventies die voor het Fries gelden (spelling, grammaticaal juiste zinnen, woordgebruik).
- 5b. De leerling leert het belang van het communiceren volgens gangbare taalregels van het Fries in formele situaties ontdekken (werkoverleg, planning, discussie).
- 6b. De leerling leert Friese verhalen, gedichten en informatieve teksten te kiezen en te lezen die tegemoet komen aan zijn belangstelling en zijn belevingswereld uitbreiden.

Based on Section 11e of the Secondary Education Act (WVO), core objectives have been formulated for the Frisian language and culture, which, in the province of Fryslân, have the same status as the general core objectives based on Section 11a of the WVO. These distinguish core objectives that are compulsory for all pupils (1-3) and core objectives that have been set up differently for pupils who speak Frisian as a second language (4a-6a) and those who are native speakers of Frisian (4b-6b).

Pupils being part of a bilingual culture

1. Pupils learn to recognise the significance of bilingual Frisian culture in daily life and learn to compare this with situations in the rest of the Netherlands and beyond.
2. On the basis of examples, pupils learn to understand the specific features of Frisian culture and to link these to their historical context.
3. On the basis of examples, pupils learn to recognise the importance of Frisian cultural expressions (texts, music, theatre, film, television and radio) and to convey the significance that they attach to this.

Pupils for whom Frisian is a second language and pupils whose mother tongue is Frisian

- 4a. Pupils learn to amass a Frisian vocabulary through contexts relevant to them by applying different strategies.
- 5a. Pupils learn how to search for and organise information from written and digital Frisian-language sources on the basis of questions about subjects within their own sphere of interest.
- 6a. Pupils learn how to conduct an informal conversation in Frisian with their peers about subjects in their day-to-day lives.

Pupils whose mother tongue is Frisian

- 4b. Pupils learn to express themselves clearly in terms of speech and writing and to adhere to the linguistic conventions that govern Frisian (spelling, proper grammatical sentences, and use of words).
- 5b. Pupils learn to discover the importance of communicating according to the prevailing rules of grammar for Frisian in formal situations (work progress meetings, planning, and discussion).
- 6b. Pupils learn to select and read Frisian-language stories, poetry and informative texts aimed at expanding their interests and experience.

Verskillende soorten voortgezet onderwijs

Deze informatie wordt voor de Nederlandse lezer van dit rapport als bekend verondersteld. In de hiernavolgende wet- en regelgeving wordt het vak Friese taal en cultuur grijs gemarkeerd.

Types of secondary education

Secondary education encompasses schools providing pre-university education (VWO; 6 years, age 12-18), senior general secondary education (HAVO; 5 years; age 12-17), pre-vocational secondary education (VMBO; 4 years, age 12-16) and Practical Training (PRO; age 12-18). All four types of secondary education are for children aged twelve and over and all begin with a period of basic secondary education.

In secondary education two major educational innovations have been implemented. In 1999 all HAVO and VWO schools introduced set subject combinations and the 'study house' construction, which commences in the fourth course year and requires students to acquire skills and knowledge in a much more independent capacity. In 1999 pre-vocational education (VBO) and junior general secondary education (MAVO) schools introduced pre-vocational secondary education (VMBO).

Pupils who are unable to obtain a VMBO qualification, even with long-term extra help, can receive practical training, which prepares them for entering the labour market.

Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o

(algemene bepalingen voor de verschillende typen van voortgezet onderwijs)

Hoofdstuk II. Inhoud van het eindexamen

Artikel 7. Examenprogramma

1. Onze Minister stelt, behalve voor door het bevoegd gezag vast te stellen vakken die onderdeel zijn van het eindexamen, voor elk van de onderwijssoorten examenprogramma's vast, waarin zijn opgenomen:

- a. een omschrijving van de examenstof voor ieder eindexamenvak, en
- b. welk deel van de examenstof centraal zal worden geëxamineerd en over welke examenstof het schoolexamen zich uitstrekt.

2. Een examenprogramma wordt vastgesteld per vak of per groep van vakken.

3. De examenprogramma's voor zover het betreft leerwegen in het v.m.b.o. kunnen voorzien in differentiaties waaruit de leerling een keuze maakt.

Artikel 8. Begrenzing mogelijkheden vakkenkeuze kandidaten

1. De kandidaten kiezen, met inachtneming van dit hoofdstuk, in welke vakken zij examen willen afleggen. Voor leerlingen geldt deze keuze voorzover het bevoegd gezag, al dan niet in samenwerking met het bevoegd gezag van een of meer andere scholen, hen in de gelegenheid heeft gesteld zich op het examen in die vakken voor te bereiden. Indien sprake is van samenwerking tussen scholen, is artikel 2 van het

VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving

Examinations Decree

(general stipulations for the different types of secondary education)

Chapter II. Final examination syllabus

Section 7. Examination syllabus

1. Except for subjects included in the final examination that are determined by the competent authority, Our Minister shall determine an examination syllabus for each of the types of education, which shall include:

- a. a description of the examination material for each final examination subject, and
- b. an indication of which part of the examination material shall be examined on a national basis and which examination material will be covered in the school examination.

2. Each subject or each group of subjects shall have an examination syllabus determined for it.

3. Where it applies to the programmes in pre-vocational secondary education (VMBO), the examination syllabus may offer differentiations from which the student can make a choice.

Section 8. Restrictions on the candidate's subject choice options

1. Candidates shall choose the subjects in which they wish to be examined with due observance of this Chapter. For students this choice holds true to the extent that the competent authority, possibly in collaboration with the competent authority of one or more other schools, has made it possible for them to prepare for an examination in those subjects. If collaboration has taken place between schools Article 2

Besluit samenwerking VO-BVE van toepassing.

2. De kandidaten kunnen, voor zover het bevoegd gezag hun dat toestaat, in meer vakken of niet-verplichte delen van de examenstof examen afleggen dan in de vakken en examenstof die ten minste tezamen een eindexamen vormen. Een examen als bedoeld in de eerste volzin heeft geen betrekking op vakken die overeenkomen met vakken die onderdeel zijn van dat eindexamen.

3. Het bevoegd gezag beslist, welke in artikel 7, derde lid, bedoelde differentiaties worden aangeboden.

4. (...)

of the Secondary Education-Adult and Vocational Education Collaboration Decree shall apply.

2. Candidates may, where permitted by the competent authority, take an examination in more subjects or non-compulsory components of the examination material than the subjects and examination material that together make up the minimum for a final examination. The examination referred to in the first sentence does not apply to the subjects that are the same as the subjects that are part of that final examination.

3. The competent authority shall decide which differentiation referred to in Section 7, subsection 3, shall be offered.

4. (...)

VMBO
(*voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs*)

In het VMBO wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de theoretische leerweg (MAVO)
- de beroepsgerichte leerwegen (VBO)
 - basisberoepsgerichte leerweg
 - kaderberoepsgerichte leerweg
- de gemengde leerweg (MAVO-VBO)

Het vak Friese taal en cultuur wordt in onderstaand overzicht van de wetgeving steeds gemarkeerd

VMBO – theoretische leerweg (MAVO)

Wet op het voortgezet onderwijs
(bepalingen inzake de theoretische leerweg op scholen voor m.a.v.o.)

Artikel 9. Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs

Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs is het onderwijs dat is ingericht ter voorbereiding op aansluitend beroepsonderwijs dan wel op hoger algemeen voortgezet onderwijs, en dat mede algemene vorming omvat. Het middelbaar algemeen voortgezet onderwijs wordt gegeven aan scholen met een cursusduur van vier jaren.

Artikel 10. Theoretische leerweg en sectoren m.a.v.o.

1. Aan scholen voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs wordt onderwijs in de theoretische leerweg gegeven.
2. De theoretische leerweg omvat een door het bevoegd gezag in te richten in schooltijd verzorgd samenhangend onderwijsprogramma. Het programma omvat voor elke leerling in het derde leerjaar ten minste 1000 uren en in het vierde leerjaar ten minste 700 uren. Het programma is gericht op:
 - a. een algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming,
 - b. een voorbereiding op naar inhoud verwante opleidingen in het aansluitend beroepsonderwijs, en
 - c. een voorbereiding op het hoger algemeen voortgezet onderwijs.
3. Het onderwijs in de theoretische leerweg wordt met ingang van het derde leerjaar gegeven in de volgende sectoren:
 - a. techniek,
 - b. zorg en welzijn,
 - c. economie, en
 - d. landbouw.
4. Het onderwijs in de theoretische leerweg bestaat voor elke sector uit:

VMBO
(*pre-vocational secondary education*)

A distinction is made in pre-vocational secondary education (VMBO) between the:

- theoretical programme (MAVO)
- vocational programmes (VBO)
 - basic vocational programme
 - middle-management vocational programme
- combined theoretical & vocational programme

Each occurrence of the subject of Frisian language and culture is highlighted in the table of legislation that follows below

VMBO – theoretische leerweg (MAVO)

Secondary Education Act
(provisions regarding the theoretical programme at MAVO schools (schools for junior general secondary education))

Section 9. Junior general secondary education

Junior general secondary education [MAVO] is structured to prepare students for subsequent vocational education or senior general secondary education and also includes general education [HAVO]. Junior general secondary education is provided at schools with a course duration of four years.

Section 10. Theoretical programme and junior general secondary education (MAVO) sectors

1. The educational programme provided at junior general secondary education [MAVO] schools is the theoretical programme.
2. The theoretical programme shall encompass an integrated curriculum designed by the competent authority and is provided during school hours. In the third course year the course programme for each student shall consist of at least 1000 hours and at least 700 hours in the fourth course year. The focus of the curriculum shall be on:
 - a. general preparation for society and personal education,
 - b. preparation for subsequent vocational education courses related in content, and
 - c. preparation for senior general secondary education.
3. Commencing in the third course year the theoretical programme curriculum is conducted in the following sectors:
 - a. technology,
 - b. care and welfare,
 - c. economics, and
 - d. agriculture.
4. The curriculum in the theoretical programme for each sector shall consist of:

- a. een gemeenschappelijk deel, dat voor alle sectoren gelijk is,
- b. een sectordeel, dat kenmerkend is voor die sector, en
- c. een vrij deel, dat bestaat uit door de leerling te kiezen vakken en andere programma-onderdelen.
5. Het gemeenschappelijk deel van de theoretische leerweg omvat Nederlandse taal, Engelse taal, maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en ten minste één van de vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans of drama.
6. Het sectordeel van de theoretische leerweg omvat wat betreft:
- a. de sector techniek: wiskunde en natuur- en scheikunde I,
- b. de sector zorg en welzijn: biologie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting, of aardrijkskunde, met dien verstande dat het bevoegd gezag beslist welke van de laatste drie vakken wordt of worden aangeboden,
- c. de sector economie: economie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, Franse taal of Duitse taal,
- d. de sector landbouw: wiskunde en, ter keuze van de leerling, biologie of natuur- en scheikunde I.
7. Het vrij deel van de theoretische leerweg:
- a. omvat door de leerling te kiezen vakken, genoemd in het zesde lid,
- b. kan omvatten natuur- en scheikunde II, Spaanse taal, Turkse taal, Arabische taal, vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans, drama, Friese taal en cultuur en lichamelijke opvoeding, door de leerling te kiezen, en
- c. kan omvatten door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en programma-onderdelen.
8. Het bevoegd gezag beslist welke keuzetaal, genoemd in het zesde lid, onderdeel c, en welke vakken, genoemd in het zevende lid, onderdeel b, worden aangeboden. Het bevoegd gezag kan tevens beslissen dat door het bevoegd gezag aan te wijzen vakken en andere programma-onderdelen, bedoeld in het zevende lid, onderdeel c, door alle leerlingen in het vrije deel moeten worden gevolgd.
9. Het bevoegd gezag kan de leerling in de gelegenheid stellen, in plaats van de vakken, genoemd in het vijfde, zesde en zevende lid, onderdeel b, de overeenkomstige vakken, genoemd in dan wel aangewezen op grond van de artikelen 13 en 14 te volgen.
10. Bij algemene maatregel van bestuur worden voorschriften vastgesteld over de mogelijkheid van vrijstelling en de bevoegdheid van het bevoegd gezag om ontheffing te verlenen van onderdelen van dit artikel ten behoeve van leerlingen met bijzondere kenmerken. Onverminderd het zesde en zevende lid, kan bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld het door alle leerlingen in het derde leerjaar
- a. a common component that is the same for all the sectors,
- b. a sector component that is specific to that sector and
- c. a free-choice component that consists of subjects chosen by the student and other course components.
5. The common component of the theoretical programme shall include Dutch language, English language, social studies, physical education and at least one subject taken from visual arts education, music, dance or drama.
6. The sector component of the theoretical programme shall comprise the following subjects for the different sectors:
- a. technology sector: mathematics and physics and chemistry I,
- b. care and welfare sector: biology and the student's own choice of mathematics, social studies II, history and politics, or geography, on the understanding that the competent authority shall decide which of the last three subjects will be offered,
- c. economics sector: economics and the student's choice of mathematics, French or German language,
- d. agriculture sector: mathematics and the student's choice of biology or physics and chemistry I.
7. The free-choice component of the theoretical programme:
- a. comprises subjects chosen by the student and listed in subsection 6,
- b. may include physics and chemistry II, Spanish language, Turkish language, Arabic language, subjects taken from visual arts education, music, dance, drama, Frisian language and culture and physical education, as chosen by the student and
- c. may include subjects and course components determined by the competent authority.
8. The competent authority shall decide which optional language referred to in subsection 6 (c) and which subjects listed in subsection 7 (b) shall be offered. The competent authority may also decide that all the students for the free-choice component must take the subjects chosen by the competent authority and other course components referred to in subsection 7 (c).
9. The competent authority may allow the students the opportunity of taking equivalent subjects listed in or designated pursuant to Sections 13 and 14 instead of the subjects listed in subsections 5, 6 and 7 (b).
10. Regulations may be laid down by Order in Council concerning the possibility of exemption and the powers of the competent authority to grant exemption from parts of this Section to accommodate students with special characteristics. Notwithstanding subsections 6 and 7, the minimum number of subjects that all the students must follow in the third course year for which they can sit a final examination, as well as what the

te volgen minimum aantal vakken waarin eindexamen kan worden afgelegd, alsmede welke vakken het betreft.

11. De in het tiende lid bedoelde algemene maatregel van bestuur wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. De maatregel treedt niet in werking dan nadat vier weken na de overlegging zijn verstreken en gedurende die termijn niet door of namens een van beide kamers de wens wordt te kennen gegeven dat het in die maatregel geregelde onderwerp bij de wet wordt geregeld. Alsdan wordt een daartoe strekkend wetsvoorstel zo spoedig mogelijk ingediend.

Inrichtingsbesluit W.V.O.

(bepalingen inzake de theoretische leerweg op scholen voor m.a.v.o.)

Artikel 26g. Nadere voorschriften derde leerjaar v.m.b.o. theoretische leerweg

1. In het derde leerjaar van een school voor m.a.v.o. volgt de leerling in de theoretische leerweg onderwijs in ten minste zeven vakken waarin eindexamen kan worden afgelegd, niet behorend tot het gemeenschappelijk deel.
2. Indien de leerling onderwijs in een derde moderne vreemde taal volgt of heeft gevolgd in enig voorafgaand leerjaar, is in afwijking van het eerste lid het aantal vakken, bedoeld in dat lid, zes.

Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o

(bepalingen inzake de theoretische leerweg)

Artikel 22. Eindexamen v.m.b.o. theoretische leerweg

1. Het eindexamen v.m.b.o. voor zover het betreft de theoretische leerweg, genoemd in artikel 10 van de wet, omvat in elk geval:

- a. de vakken die het gemeenschappelijk deel ingevolge artikel 10, vijfde lid, van de wet, omvat,
- b. de twee vakken die het sectordeel ingevolge artikel 10, zesde lid, van de wet omvat, waaronder tevens begrepen een sectorwerkstuk, en
- c. in het vrije deel twee nog niet in het sectordeel gekozen vakken, bedoeld onderscheidenlijk genoemd in artikel 10, zevende lid, onderdelen a en b, van de wet, [waaronder de Friese taal en cultuur] met dien verstande dat het sectordeel en het vrije deel tezamen ten minste twee vakken omvatten die geen moderne taal zijn.

(...)

7. In aanvulling op de voorgeschreven vakken, bedoeld in het eerste lid, kan het eindexamen omvatten, voor zover nog niet gekozen:

- a. een vak als bedoeld in artikel 10, zevende lid, onderdelen a en b, van de wet [waaronder de Friese taal en cultuur],
- b. een vak dat behoort tot het eindexamen van de

subjects are, may be determined by Order in Council.

11. The Order in Council referred to in subsection 10 shall be submitted to both Houses of the States General. The measure shall not enter into force any earlier than four weeks after its submission, provided that during that time no wish has been expressed by or on behalf of either House to the effect that the matter governed by the said Order in Council be regulated by an Act of Parliament. In that event, a bill to this effect shall be submitted as soon as possible.

Secondary Education (Organization of Teaching) Decree

(provisions regarding the theoretical programme at MAVO schools (schools for junior general secondary education))

Article 26g. Further regulations for the third course year of the theoretical programme at MAVO schools

1. During the third course year at a junior general secondary [MAVO] school the student shall take at least seven subjects for which a final examination can be undertaken and which are not part of the common component.
2. Contrary to paragraph 1, if a student has been taught a third modern foreign language in any of the previous course years, the number of subjects referred to in that paragraph shall be six.

VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving Examinations Decree

(provisions regarding the theoretical programme)

Article 22. Final VMBO examination for the theoretical programme (MAVO)

1. Where the final VMBO examination, mentioned in Section 10 of the [Secondary Education] Act, concerns the theoretical programme, it shall in any case include:

- a. the subjects in the common component pursuant to Section 10, subsection 5, of the Act,
- b. the two subjects included in the sector component pursuant to Section 10, subsection 6, of the Act, which shall also include a sector assignment, and
- c. two subjects in the free-choice component that have not yet been chosen in the sector component referred to or mentioned in Section 10, subsection 7 (a) and (b), of the Act, [including Frisian language and culture] on the understanding that the sector component and the free-choice component together must include at least two subjects that are not modern languages.

(...)

7. In addition to the prescribed subjects referred to in paragraph 1, the final examination can also include, if not yet chosen:

- a. a subject as referred to in Section 10, subsection 7 (a) and (b), of the [Secondary Education] Act [including Frisian language and culture],
- b. a subject that is part of the final examination for

gemengde leerweg als bedoeld in artikel 10d van de wet, of

c. een vak genoemd in, dan wel aangewezen op grond van, artikel 13 of 14 van de wet.

the combined theoretical and vocational programme as referred to in Section 10d of the Act, or

c. a subject listed in or designated pursuant to Section 13 or 14 of the Act.

VMBO – beroepsgerichte leerwegen (VBO)

Wet op het voortgezet onderwijs (bepalingen inzake de beroepsgerichte leerwegen op scholen voor v.b.o.)

Artikel 10a. Voorbereidend beroepsonderwijs

Voorbereidend beroepsonderwijs is het onderwijs dat is ingericht ter voorbereiding op aansluitend beroepsonderwijs, bedoeld in artikel 7.2.2, eerste lid, onderdelen b, c en d, van de Wet educatie en beroepsonderwijs en dat mede algemene vorming omvat. Het voorbereidend beroepsonderwijs wordt gegeven aan scholen met een cursusduur van vier jaren.

Artikel 10b. Beroepsgerichte leerweg en sectoren v.b.o.

1. Aan scholen voor voorbereidend beroepsonderwijs wordt, in elke afdeling als bedoeld in artikel 10c, onderwijs in de basisberoepsgerichte leerweg en de kaderberoepsgerichte leerweg gegeven.

2. De beroepsgerichte leerwegen omvatten een door het bevoegd gezag in te richten in schooltijd verzorgd samenhangend onderwijsprogramma. Het programma omvat voor elke leerling in het derde leerjaar ten minste 1000 uren en in het vierde leerjaar ten minste 700 uren. Het programma is gericht op:

- a. een algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming, en
- b. een voorbereiding op naar inhoud verwante opleidingen in het aansluitend beroepsonderwijs.

3. Het onderwijs in de beroepsgerichte leerwegen wordt met ingang van het derde leerjaar gegeven in een of meer van de volgende sectoren:

- a. techniek,
- b. zorg en welzijn,
- c. economie, en
- d. landbouw.

4. Het onderwijs in de beroepsgerichte leerwegen bestaat voor elke sector uit:

- a. een gemeenschappelijk deel, dat voor alle sectoren gelijk is,
- b. een sectordeel, dat kenmerkend is voor die sector, en
- c. een vrij deel, dat bestaat uit door de leerling te kiezen afdelingsvakken, intrasectorale programma's of intersectorale programma's.

5. Het gemeenschappelijk deel van de beroepsgerichte leerwegen omvat Nederlandse taal, Engelse taal, maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en ten minste

VMBO – vocational programmes (VBO)

Secondary Education Act (provisions regarding the vocational programmes at VBO schools (schools for pre-vocational education))

Section 10a. Pre-vocational education

Pre-vocational education [VBO] is structured to prepare students for subsequent vocational education referred to in Section 7.2.2, subsection 1, (b)(c) and (d) of the Adult and Vocational Education Act and also includes general education. Pre-vocational education is provided at schools with a course duration of four years.

Section 10b. Vocational programme and pre-vocational (VBO) sectors

1. The educational programmes provided in each department as referred to in Section 10c at pre-vocational education [VBO] schools are the basic vocational programme and the middle-management vocational programme.

2. Vocational programmes shall encompass an integrated curriculum designed by the competent authority and is provided during school hours. In the third course year the course programme for each student shall consist of at least 1000 hours and at least 700 hours in the fourth course year. The focus of the curriculum shall be on:

- a. general preparation for society and personal education, and
- b. preparation for subsequent vocational education courses related in content.

3. Commencing in the third course year the curriculum in the vocational programmes is conducted in one or more of the following sectors:

- a. technology,
- b. care and welfare,
- c. economics and
- d. agriculture.

4. The curriculum in the vocational programmes for each sector shall consist of:

- a. a common component that is the same for all the sectors,
- b. a sector component that is specific to that sector and
- c. a free-choice component that consists of department subjects chosen by the student, intrasectoral programmes or intersectoral programmes.

5. The common component of the vocational programmes shall include Dutch language, English language, social studies, physical education and at least

één van de vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans of drama.

6. Het sectordeel van de basisberoepsgerichte leerweg omvat wat betreft:

- a. de sector techniek: wiskunde en natuur- en scheikunde I,
- b. de sector zorg en welzijn: biologie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting, of aardrijkskunde, met dien verstande dat het bevoegd gezag beslist welke van de laatste drie vakken wordt of worden aangeboden,
- c. de sector economie: economie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, Franse taal of Duitse taal,
- d. de sector landbouw: wiskunde en, ter keuze van de leerling, biologie of natuur- en scheikunde I.

De eerste volzin is van overeenkomstige toepassing op de kaderberoepsgerichte leerweg.

7. Het vrije deel van de beroepsgerichte leerwegen:

- a. omvat door de leerling te kiezen bij de sector behorende afdelingsvakken, intrasectorale programma's of intersectorale programma's,
- b. kan omvatten door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en programma-onderdelen.

8. Het bevoegd gezag beslist welke keuzetaal, genoemd in het zesde lid, onderdeel c, en welke vakken, genoemd in het zevende lid, onderdeel a, worden aangeboden. Het bevoegd gezag kan tevens beslissen dat door het bevoegd gezag aan te wijzen vakken en andere programma-onderdelen, bedoeld in het zevende lid, onderdeel b, door alle leerlingen in het vrije deel moeten worden gevolgd.

9. Het bevoegd gezag kan de leerling in de gelegenheid stellen:

- a. in plaats van de vakken van de basisberoepsgerichte leerweg, genoemd in het vijfde en zesde lid, en de vakken die in de plaats komen van een tweede moderne vreemde taal, de overeenkomstige vakken van de kaderberoepsgerichte leerweg of de overeenkomstige vakken, genoemd in de artikelen 10 en 10d of de overeenkomstige vakken, genoemd in dan wel aangewezen op grond van de artikelen 13 en 14 te volgen,
- b. in plaats van de vakken van de kaderberoepsgerichte leerweg, genoemd in het vijfde en zesde lid, en de vakken die in de plaats komen van een tweede moderne vreemde taal, de overeenkomstige vakken, genoemd in de artikelen 10 en 10d of de overeenkomstige vakken, genoemd in dan wel aangewezen op grond van de artikelen 13 en 14 te volgen,
- c. in plaats van de vakken van de basisberoepsgerichte leerweg, genoemd in het zevende lid, onderdeel a, de overeenkomstige vakken van de kaderberoepsgerichte leerweg te volgen,

one subject taken from visual arts education, music, dance or drama.

6. The sector component of the basic vocational programme shall comprise the following subjects for the different sectors:

- a. technology sector: mathematics and physics and chemistry I,
- b. care and welfare sector: biology and the student's own choice of mathematics, social studies II, history and politics, or geography, on the understanding that the competent authority shall decide which of the last three subjects will be offered,
- c. economics sector: economics and the student's choice of mathematics, French or German language,
- d. agriculture sector: mathematics and the student's choice of biology or physics and chemistry I.

The first sentence applies by analogy to the middle-management vocational programme.

7. The free-choice component of the vocational programmes:

- a. comprises the student's choice of the department subjects associated with the sector, intrasectoral programmes or intersectoral programmes,
- b. may include subjects and course components determined by the competent authority.

8. The competent authority shall decide which optional language referred to in subsection 6 (c) and which subjects listed in subsection 7 (a) shall be offered. The competent authority may also decide that all the students for the free-choice component must take the subjects chosen by the competent authority and other course components referred to in subsection 7 (b).

9. The competent authority may allow the students the opportunity:

- a. instead of following the subjects from the basic vocational programme listed in subsections 5 and 6 and the subjects that take the place of a second modern foreign language, of following the equivalent subjects from the middle-management vocational programme or the equivalent subjects listed in Sections 10 and 10d or the equivalent subjects listed in or designated pursuant to Sections 13 and 14,
- b. instead of following the subjects from the middle-management vocational programme, listed in subsections 5 and 6 and the subjects that take the place of a second modern foreign language, of following the equivalent subjects listed in Sections 10 and 10d or the equivalent subjects listed in or designated pursuant to Sections 13 and 14,
- c. instead of following the subjects from the basic vocational programme listed in subsection 7 (a) of following the equivalent subjects from the middle-management vocational programme,

- d. een of meer bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen extra vakken te volgen.
10. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld:
- de afdelingsvakken, intrasectorale programma's en intersectorale programma's, bedoeld in het zevende lid, onderdeel a,
 - voorschriften met betrekking tot intrasectorale programma's en intersectorale programma's, met inbegrip van voorschriften waarin de voorwaarden zijn opgenomen waaronder kan worden afgeweken van het eerste lid alsmede de voorwaarden waaronder aan een agrarisch opleidingscentrum voor zover het betreft het voorbereidend beroepsonderwijs binnen het kader van regionale samenwerking als bedoeld in artikel 72 een intersectoraal programma kan worden verzorgd, en
 - voorschriften over de mogelijkheid van vrijstelling en de bevoegdheid van het bevoegd gezag om ontheffing te verlenen van onderdelen van dit artikel ten behoeve van leerlingen met bijzondere kenmerken.

Onverminderd het zesde en zevende lid, kan bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld het door alle leerlingen in het derde leerjaar te volgen minimum aantal vakken waarin eindexamen kan worden afgelegd, alsmede welke vakken het betreft.

11. De in het tiende lid bedoelde algemene maatregel van bestuur wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. De maatregel treedt niet in werking dan nadat vier weken na de overlegging zijn verstreken en gedurende die termijn niet door of namens een van beide kamers de wens wordt te kennen gegeven dat het in die maatregel geregelde onderwerp bij de wet wordt geregeld. Alsdan wordt een daartoe strekkend wetsvoorstel zo spoedig mogelijk ingediend.

Inrichtingsbesluit W.V.O.

(bepalingen inzake de beroepsgerichte leerwegen op scholen voor v.m.b.o)

Artikel 26h. Nadere voorschriften vrije deel v.m.b.o. beroepsgerichte leerwegen

- De afdelingsvakken, bedoeld in artikel 10b, zevende lid, onderdeel a, van de wet, zijn bouwtechniek, metaaltechniek, elektrotechniek, voertuigtechniek, installatietechniek, grafimedia, transport en logistiek, verzorging, uiterlijke verzorging, administratie, handel en verkoop, mode en commercie, consumptief, en landbouw en natuurlijke omgeving.
- Het extra vak bedoeld in artikel 10b, negende lid, onderdeel d, van de wet, is **Friese taal en cultuur**.

- d. of following one or more additional subjects to be designated by Order in Council.¹

10. The following shall be determined by or pursuant to Order in Council:

- the department subjects, intrasectoral programmes and intersectoral programmes referred to in subsection 7 (a),
- regulations relating to intrasectoral programmes and intersectoral programmes, including regulations that contain the conditions that allow subsection 1 to be deviated from as well as the conditions under which an intersectoral programme can be provided within the context of regional cooperation as referred to in Section 72 to an agricultural training centre to the extent that it concerns pre-vocational education, and
- regulations concerned with the possibility of exemption and the powers of the competent authority to grant exemption from parts of this Section to accommodate students with special characteristics.

Notwithstanding subsections 6 and 7, the minimum number of subjects that all the students must follow in the third course year for which they can sit a final examination, as well as what the subjects are, may be determined by Order in Council.

11. The Order in Council referred to in subsection 10 shall be submitted to both Houses of the States General. The measure shall not enter into force any earlier than four weeks after its submission, provided that during that time no wish has been expressed by or on behalf of either House to the effect that the matter governed by the said Order in Council be regulated by an Act of Parliament. In that event, a bill to this effect shall be submitted as soon as possible.

Secondary Education (Organization of Teaching) Decree

(provisions regarding the vocational programmes at VMBO schools (schools for pre-vocational secondary education))

Section 26h. Further regulations for the free-choice component for the vocational programmes at VMBO schools

- The department subjects referred to in Section 10b, subsection 7 (a) of the [Secondary Education] Act are construction technology, metal technology, electro-technology, vehicle technology, installation technology, print media, transport and logistics, life skills, beauty care and hairdressing, administration, commerce and retailing, fashion and commerce, catering, and agriculture and the natural environment.
- The additional subject referred to in Section 10b, subsection 9 (d), of the [Secondary Education] Act is **Frisian language and culture**.

¹ This provision in respect of one or more additional subjects is relevant for the optional teaching of Frisian language and culture at VBO schools. The Order in Council referred to is the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree. See Article 26h, paragraph 2, of that Decree.

Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o

(bepalingen inzake de beroepsgerichte leerwegen op scholen voor v.m.b.o.)

Artikel 23. Eindexamen v.m.b.o. basisberoepsgerichte leerweg

1. Het eindexamen v.m.b.o. voor zover het betreft de basisberoepsgerichte leerweg, genoemd in artikel 10b van de wet, omvat in elk geval:

- a. de vakken die het gemeenschappelijk deel ingevolge in artikel 10b, vijfde lid, van de wet, omvat,
- b. de twee vakken die het sectordeel ingevolge artikel 10b, zesde lid, van de wet, omvat, en
- c. in het vrije deel een tot de sector behorend afdelingsvak, genoemd in artikel 26h, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O. of een intrasectoraal of intersectoraal programma als bedoeld in artikel 26j, eerste lid, of artikel 26k, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O.

2. (...)

3. (...)

4. (...)

5. In aanvulling op de voorgeschreven vakken, bedoeld in het eerste lid, kan het eindexamen omvatten, voor zover nog niet gekozen:

- a. een vak als bedoeld in artikel 10b, zesde lid, van de wet,
- b. het vak **Friese taal en cultuur**, genoemd in artikel 26h, tweede lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O.,
- c. een vak dat op grond van het tweede lid onderdeel kan zijn van de basisberoepsgerichte leerweg,
- d. een algemeen vak dat behoort tot het eindexamen van de theoretische leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg of de gemengde leerweg, genoemd in respectievelijk de artikelen 10, 10b of 10d van de wet, of
- e. een vak als bedoeld in artikel 13 of 14 van de wet.

Artikel 24. Eindexamen v.m.b.o. kaderberoepsgerichte leerweg

1. Het eindexamen v.m.b.o. voor zover het betreft de kaderberoepsgerichte leerweg, genoemd in artikel 10b van de wet, omvat in elk geval:

- a. de vakken die het gemeenschappelijk deel ingevolge in artikel 10b, vijfde lid, van de wet, omvat,
- b. de twee vakken die het sectordeel ingevolge

VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving Examinations Decree

(provisions regarding the vocational programmes at VMBO schools (schools for pre-vocational secondary education))

Article 23. Final VMBO examination for the basic vocational programme [VBO-basic]

1. Where the final VMBO examination, mentioned in Section 10b of the [Secondary Education] Act, concerns the basic vocational programme, it shall in any case include:

- a. the subjects in the common component pursuant to Section 10b, subsection 5, of the Act,
- b. the two subjects included in the sector component pursuant to Section 10b, subsection 6, of the Act, and
- c. a department subject in the free-choice component associated with the sector, mentioned in Article 26h, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree or an intrasectoral or intersectoral programme as referred to in Article 26j, paragraph 1, or Article 26k, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree.

2. (...)

3. (...)

4. (...)

5. In addition to the prescribed subjects referred to in paragraph 1, the final examination can also include, if not yet chosen:

- a. a subject as referred to in Section 10b, subsection 6, of the [Secondary Education] Act,
- b. the subject **Frisian language and culture**, mentioned in Article 26h, paragraph 2, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree,
- c. a subject that can be part of the basic vocational programme pursuant to paragraph 2,
- d. a general subject that is part of the final examination for the theoretical programme, the middle-management vocational programme or the combined theoretical and vocational programme, mentioned in Sections 10, 10b or 10d respectively of the Act, or
- e. a subject as referred to in Section 13 or 14 of the Act.

Article 24. Final VMBO examination for the middle-management vocational programme [VBO-middle-management]

1. Where the final VMBO examination, mentioned in Section 10b of the [Secondary Education] Act, concerns the middle-management vocational programme, it shall in any case include:

- a. the subjects in the common component pursuant to Section 10b, subsection 5, of the Act,
- b. the two subjects included in the sector component

- artikel 10b, zesde lid, van de wet, omvat, en
- c. in het vrije deel een tot de sector behorend afdelingsvak, genoemd in artikel 26h, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O of een intrasectoraal of intersectoraal programma als bedoeld in artikel 26j, eerste lid, of artikel 26k, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O.
2. (...)
3. (...)
4. In aanvulling op de voorgeschreven vakken, bedoeld in het eerste lid, kan het eindexamen omvatten, voor zover nog niet gekozen:
- a. een vak als bedoeld in artikel 10b, zesde lid, van de wet,
- b. het vak **Friese taal en cultuur**, genoemd in artikel 26h, tweede lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O.,
- c. een vak dat op grond van het tweede lid onderdeel kan zijn van de kaderberoepsgerichte leerweg,
- d. een algemeen vak dat behoort tot het eindexamen van de theoretische leerweg of de gemengde leerweg, genoemd in respectievelijk artikel 10 of artikel 10d van de wet, of
- e. een vak als bedoeld in artikel 13 of 14 van de wet.

- pursuant to Section 10b, subsection 6, of the Act, and
- c. a department subject in the free-choice component associated with the sector, mentioned in Article 26h, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree or an intrasectoral or intersectoral programme as referred to in Article 26j, paragraph 1, or Article 26k, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree.
2. (...)
3. (...)
4. In addition to the prescribed subjects referred to in paragraph 1, the final examination can also include, if not yet chosen:
- a. a subject as referred to in Section 10b, subsection 6, of the Act,
- b. the subject **Frisian language and culture**, mentioned in Article 26h, paragraph 2, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree,
- c. a subject that can be part of the middle-management vocational programme pursuant to paragraph 2,
- d. a general subject that is part of the final examination for the theoretical programme or the combined theoretical and vocational programme, mentioned in Sections 10 or 10d respectively of the Act, or
- e. a subject as referred to in Section 13 or 14 of the Act.

VMBO – gemengde leerweg (MAVO-VBO)

Wet op het voortgezet onderwijs (bepalingen inzake de gemengde leerweg m.a.v.o.-v.b.o)

Artikel 10d. Gemengde leerweg en sectoren scholengemeenschap m.a.v.o.-v.b.o.

1. Naast het onderwijs in de leerwegen, genoemd in de artikelen 10 en 10b, kan onderwijs in de gemengde leerweg worden gegeven aan:
- a. een scholengemeenschap met in elk geval een school voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs en een school voor voorbereidend beroepsonderwijs, of
- b. een vestiging van een agrarisch opleidingscentrum wat het daarin verzorgde voorbereidend beroepsonderwijs betreft, indien:
- 1°. het agrarisch opleidingscentrum onderdeel uitmaakt van een scholengemeenschap waarvan tevens een school voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs onderdeel uitmaakt, en
- 2°. het voorbereidend beroepsonderwijs op de

VMBO – combined theoretical and vocational programme (MAVO-VBO)

Secondary Education Act (provisions regarding the combined theoretical and vocational programme for MAVO-VBO combined schools)

Section 10d. Combined theoretical and vocational programme and sectors for a junior general secondary education–pre-vocational education combined school (MAVO-VBO)

1. In addition to the curriculum of the programmes mentioned in Sections 10 and 10b, the combined theoretical and vocational programme curriculum can be taught in:
- a. a combined school with at least a junior general secondary school and a pre-vocational education school, or
- b. as far as the pre-vocational education that it provides is concerned, an agricultural training centre, if:
- 1°. the agricultural training centre is part of a combined school which also includes a junior general secondary education school, and
- 2°. the pre-vocational education at the

- desbetreffende vestiging deels leerlingen betreft uit hetzelfde gebied als de desbetreffende school voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs.
2. De gemengde leerweg omvat een door het bevoegd gezag in te richten in schooltijd verzorgd samenhangend onderwijsprogramma. Het programma omvat voor elke leerling in het derde leerjaar ten minste 1000 uren en in het vierde leerjaar ten minste 700 uren. Het programma is gericht op:
- een algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming, en
 - een voorbereiding op naar inhoud verwante opleidingen in het aansluitend beroepsonderwijs.
3. Het onderwijs in de gemengde leerweg wordt met ingang van het derde leerjaar gegeven in een of meer van de volgende sectoren:
- techniek,
 - zorg en welzijn,
 - economie, en
 - landbouw.
4. Het onderwijs in de gemengde leerweg bestaat voor elke sector uit:
- een gemeenschappelijk deel, dat voor alle sectoren gelijk is,
 - een sectordeel, dat kenmerkend is voor die sector, en
 - een vrij deel, dat bestaat uit een door de leerling te kiezen afdelingsvak, intrasectorale programma's of intersectorale programma's.
5. Het gemeenschappelijk deel van de gemengde leerweg omvat Nederlandse taal, Engelse taal, maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en ten minste één van de vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans of drama.
6. Het sectordeel van de gemengde leerweg omvat wat betreft:
- de sector techniek: wiskunde en natuur- en scheikunde I,
 - de sector zorg en welzijn: biologie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, maatschappijleer II, geschiedenis en staatsinrichting, of aardrijkskunde, met dien verstande dat het bevoegd gezag beslist welke van de laatste drie vakken wordt of worden aangeboden,
 - de sector economie: economie en, ter keuze van de leerling, wiskunde, Franse taal of Duitse taal,
 - de sector landbouw: wiskunde en, ter keuze van de leerling, biologie of natuur- en scheikunde I.
7. Het vrije deel van de gemengde leerweg:
- omvat door de leerling te kiezen vakken, genoemd in het zesde lid,
 - omvat door de leerling te kiezen bij de sector behorende afdelingsvakken, intrasectorale programma's of intersectorale programma's,
- establishment concerned draws a number of its students from the same area as the junior general secondary education school concerned.
2. The combined theoretical and vocational programme shall encompass an integrated curriculum designed by the competent authority and is provided during school hours. In the third course year the course programme for each student shall consist of at least 1000 hours and at least 700 hours in the fourth course year. The focus of the curriculum shall be on:
- general preparation for society and personal education, and
 - preparation for subsequent vocational education courses related in content.
3. Commencing in the third course year the combined theoretical and vocational programme curriculum is conducted in one or more of the following sectors:
- technology,
 - care and welfare,
 - economics and
 - agriculture.
4. The curriculum in the combined theoretical and vocational programme for each sector shall consist of:
- a common component that is the same for all the sectors,
 - a sector component that is specific to that sector and
 - a free-choice component that consists of a department subject chosen by the student, intrasectoral programmes or intersectoral programmes.
5. The common component of the combined theoretical and vocational programme shall include Dutch language, English language, social studies, physical education and at least one subject taken from visual arts education, music, dance or drama.
6. The sector component of the combined theoretical and vocational programme shall comprise the following subjects for the different sectors:
- technology sector: mathematics and physics and chemistry I,
 - care and welfare sector: biology and the student's own choice of mathematics, social studies II, history and politics, or geography, on the understanding that the competent authority shall decide which of the last three subjects will be offered,
 - economics sector: economics and the student's choice of mathematics, French or German language,
 - agriculture sector: mathematics and the student's choice of biology or physics and chemistry I.
7. The free-choice component of the combined theoretical and vocational programme:
- comprises subjects chosen by the student and listed in subsection 6,
 - comprises the student's choice of department subjects associated with the sector, intrasectoral programmes or intersectoral programmes,

- c. kan omvatten natuur- en scheikunde II, Spaanse taal, Turkse taal, Arabische taal, vakken behorende tot de beeldende vorming, muziek, dans, drama, **Friese taal en cultuur** en lichamelijke opvoeding, door de leerling te kiezen, en
- d. kan omvatten door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en programma-onderdelen.
8. Het bevoegd gezag beslist welke keuzetaal, genoemd in het zesde lid, onderdeel c, en welke vakken, genoemd in het zevende lid, onderdelen b en c, worden aangeboden. Het bevoegd gezag kan tevens beslissen dat door het bevoegd gezag aan te wijzen vakken en andere programma-onderdelen, bedoeld in het zevende lid, onderdeel d, door alle leerlingen in het vrije deel moeten worden gevolgd.
9. Het bevoegd gezag kan de leerling in de gelegenheid stellen, in plaats van de vakken, genoemd in het vijfde, zesde en zevende lid, onderdeel c, de overeenkomstige vakken, genoemd in dan wel aangewezen op grond van de artikelen 13 en 14 te volgen.
10. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld:
- de afdelingsvakken, intrasectorale programma's en intersectorale programma's, bedoeld in het zevende lid, onderdeel b,
 - voorschriften met betrekking tot intrasectorale programma's en intersectorale programma's, met inbegrip van voorschriften waarin de voorwaarden zijn opgenomen waaronder aan een agrarisch opleidingscentrum voor zover het betreft het voorbereidend beroepsonderwijs binnen het kader van regionale samenwerking als bedoeld in artikel 72 een intersectoraal programma kan worden verzorgd, en
 - voorschriften over de mogelijkheid van vrijstelling en de bevoegdheid van het bevoegd gezag om ontheffing te verlenen van onderdelen van dit artikel ten behoeve van leerlingen met bijzondere kenmerken.
- Onverminderd het zesde en zevende lid, kan bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld het door alle leerlingen in het derde leerjaar te volgen minimum aantal vakken waarin eindexamen kan worden afgelegd, alsmede welke vakken het betreft.
11. De in het tiende lid bedoelde algemene maatregel van bestuur wordt aan de beide kamers der Staten-Generaal overgelegd. De maatregel treedt niet in werking dan nadat vier weken na de overlegging zijn verstreken en gedurende die termijn niet door of namens een van beide kamers de wens wordt te kennen gegeven dat het in die maatregel geregelde onderwerp bij de wet wordt geregeld. Alsdan wordt een daartoe strekkend wetsvoorstel zo spoedig mogelijk ingediend.
- c. may include physics and chemistry II, Spanish language, Turkish language, Arabic language, subjects taken from visual arts education, music, dance, drama, **Frisian language and culture** and physical education, as chosen by the student and
- d. may include subjects and course components determined by the competent authority.
8. The competent authority shall decide which optional language referred to in subsection 6 (c) and which subjects listed in subsection 7 (b) and (c) shall be offered. The competent authority may also decide that all the students for the free-choice component must take the subjects chosen by the competent authority and other course components referred to in subsection 7 (d).
9. The competent authority may allow the students the opportunity of following equivalent subjects listed in or designated pursuant to Sections 13 and 14 instead of the subjects listed in subsections 5, 6 and 7 (c).
10. The following may be laid down by or pursuant to Order in Council:
- the department subjects, intrasectoral programmes and intersectoral programmes, referred to in subsection 7 (b),
 - regulations relating to intrasectoral programmes and intersectoral programmes, including regulations that contain the conditions that allow subsection 1 to be deviated from as well as the conditions under which an intersectoral programme can be provided within the context of regional cooperation as referred to in Section 72 to an agricultural training centre to the extent that it concerns pre-vocational education and
 - regulations concerned with the possibility of exemption and the powers of the competent authority to grant exemption from parts of this Section to accommodate students with special characteristics.
- Notwithstanding subsections 6 and 7, the minimum number of subjects that all the students must follow in the third course year for which they can sit a final examination, as well as what the subjects are, may be determined by Order in Council.
11. The Order in Council referred to in subsection 10 shall be submitted to both Houses of the States General. The measure shall not enter into force any earlier than four weeks after its submission, provided that during that time no wish has been expressed by or on behalf of either House to the effect that the matter governed by the said Order in Council be regulated by an Act of Parliament. In that event, a bill to this effect shall be submitted as soon as possible.

Inrichtingsbesluit W.V.O.

(bepalingen inzake v.m.b.o. – gemengde leerweg)

Artikel 26i. Nadere voorschriften vrije deel v.m.b.o. gemengde leerweg

1. De afdelingsvakken, bedoeld in artikel 10d, zevende lid, onderdeel b, van de wet, zijn de vakken, genoemd in artikel 26h.

[dat zijn: bouwtechniek, metaaltechniek, elektrotechniek, voertuigtechniek, installatietechniek, grafimedia, transport en logistiek, verzorging, uiterlijke verzorging, administratie, handel en verkoop, mode en commercie, consumptief, en landbouw en natuurlijke omgeving]

2. In het derde leerjaar volgt de leerling in de gemengde leerweg ten minste onderwijs in zes vakken waarin eindexamen kan worden afgelegd, niet behorend tot het gemeenschappelijk deel. Indien de leerling onderwijs in een derde moderne vreemde taal volgt of heeft gevolgd in enig voorafgaand leerjaar, is het aantal vakken, bedoeld in de eerste volzin, vijf.

Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

(bepalingen inzake de gemengde leerweg)

Artikel 25. Eindexamen v.m.b.o. gemengde leerweg

1. Het eindexamen v.m.b.o. voor zover het betreft de gemengde leerweg, genoemd in artikel 10d van de wet, omvat in elk geval:

- a. de vakken die het gemeenschappelijk deel ingevolge artikel 10d, vijfde lid, van de wet, omvat,
- b. de twee vakken die het sectordeel ingevolge artikel 10d, zesde lid, van de wet, omvat waaronder tevens begrepen een sectorwerkstuk,
- c. in het vrije deel een nog niet in het sectordeel gekozen algemeen vak, bedoeld onderscheidenlijk genoemd in artikel 10d, zevende lid, onderdelen a en c, van de wet [waaronder de Friese taal en cultuur], en
- d. een tot de sector behorend afdelingsvak, genoemd in artikel 26h, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O. of een intrasectoraal of intersectoraal programma als bedoeld in artikel 26j, eerste lid, of artikel 26k, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O.

2. (...)

3. In geval van toepassing van artikel 10d, negende lid, van de wet, zijn het eerste en tweede lid van toepassing, met dien verstande dat het vervangen vak niet als extra vak als bedoeld in het vierde lid, kan dienen.

Secondary Education (Organization of Teaching) Decree

(provisions regarding the combined theoretical and vocational programme at VMBO schools)

Article 26i. Further regulations for the free-choice component of combined theoretical and vocational programme at VMBO schools

1. The department subjects referred to in Section 10d, subsection 7 (b), of the [Secondary Education] Act are the subjects listed in Article 26h.

[that is: construction technology, metal technology, electro-technology, vehicle technology, installation technology, print media, transport and logistics, life skills, beauty care and hairdressing, administration, commerce and retailing, fashion and commerce, catering, and agriculture and the natural environment].

2. During the third course year of the combined theoretical and vocational programme the student shall take at least six subjects for which a final examination can be undertaken and which are not part of the common component. If a student has been taught a third modern foreign language in any of the previous course years, the number of subjects referred to in the first sentence shall be five.

VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving Examinations Decree

(provisions regarding the combined theoretical and vocational programme at VMBO schools)

Article 25. Final VMBO examination for the combined theoretical and vocational programme at VMBO schools

1. Where the final VMBO examination, mentioned in Section 10d of the [Secondary Education] Act, concerns the combined theoretical and vocational programme, it shall in any case include:

- a. the subjects in the common component pursuant to Section 10d, subsection 5, of the Act,
- b. the two subjects included in the sector component pursuant to Section 10d, subsection 6, of the Act, which shall also include a sector assignment,
- c. a general subject in the free-choice component that has not yet been chosen in the sector component referred to or mentioned in Section 10d, subsection 7(a) and (c), of the Act [including Frisian language and culture], and
- d. a department subject associated with the sector, mentioned in Article 26h, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree or an intrasectoral or intersectoral programme as referred to in Article 26j, paragraph 1, or Article 26k, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree.

2. (...)

3. Where Section 10d, subsection 9, of the [Secondary Education] Act is applied, paragraphs 1 and 2 are applicable, on the understanding that the subject being replaced cannot be used as an additional subject as referred to in paragraph 4.

4. In aanvulling op de voorgeschreven vakken, bedoeld in het eerste lid, kan het eindexamen omvatten, voor zover nog niet gekozen, een vak als bedoeld in artikel 10d, zevende lid, onderdelen a, b en c, van de wet, of als bedoeld in artikel 13 of 14 van de wet.

4. In addition to the prescribed subjects referred to in paragraph 1, the final examination can also include, if not yet chosen, a subject as referred to in Section 10d, subsection 7 (a)(b) and (c), of the [Secondary Education] Act, or as referred to in Section 13 or 14 of the Act.

VWO en HAVO
(*voorbereidend wetenschappelijk onderwijs en hoger algemeen voortgezet onderwijs*)

VWO and HAVO
(*pre-university education and senior general secondary education*)

In het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (VWO) wordt onderscheid gemaakt tussen
- gymnasium
- atheneum

A distinction is made in pre-university education (VWO) between the:
- 'gymnasium'
- 'atheneum'

Het vak Friese taal en cultuur wordt in onderstaand overzicht van de wetgeving steeds gemarkeerd

Each occurrence of the subject of Frisian language and culture is highlighted in the table of legislation that follows below

Wet op het voortgezet onderwijs (bepalingen inzake VWO en HAVO)

Secondary Education Act (provisions regarding pre-university education (VWO) and higher general secondary education (HAVO))

Artikel 7. Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Section 7. Pre-university education

1. Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs is het onderwijs dat is ingericht ter voorbereiding op aansluitend wetenschappelijk onderwijs en dat mede algemene vorming omvat. Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs wordt gegeven aan scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Deze worden onderscheiden in gymnasia en athenea, elk met een cursusduur van zes jaren.

1. Pre-university education (VWO) is structured to prepare students for subsequent university education and also encompasses general education. Pre-university education is provided at schools for pre-university education. These are distinguished into 'gymnasium' and 'atheneum' pre-university schools, each offering courses of six years' duration.

2. Aan de gymnasia wordt in elk geval onderwijs verzorgd in Latijnse taal en literatuur en Griekse taal en literatuur.

2. The 'gymnasium' schools always offer Latin language and literature and Greek language and literature as subjects.

Artikel 8. Hoger algemeen voortgezet onderwijs

Section 8. Senior general secondary education

Hoger algemeen voortgezet onderwijs is het onderwijs dat is ingericht ter voorbereiding op aansluitend hoger beroepsonderwijs en dat mede algemene vorming omvat. Het hoger algemeen voortgezet onderwijs wordt gegeven:

Senior general secondary education (HAVO) is structured to prepare students for subsequent higher professional education and also encompasses general education. Senior general secondary education is provided at:

- a. aan scholen met een cursusduur van vijf jaren;
- b. aan afdelingen van scholen voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs. Deze hebben een cursusduur van twee jaren en vangen aan na vier jaren middelbaar algemeen voortgezet onderwijs

- a. schools offering courses of five years' duration;
- b. departments of junior secondary education (MAVO) schools. These provide courses of two years' duration commencing after four years of junior general secondary education.

Artikel 12. Periode van voorbereidend hoger onderwijs v.w.o. en h.a.v.o.; profielen

Section 12. Pre-higher education preparatory period in VWO and HAVO schools; subject combinations

1. Het onderwijs aan scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs en aan scholen voor hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat met ingang van het vierde leerjaar een periode van voorbereidend hoger onderwijs.

1. Commencing in the fourth course year, education provided at pre-university education (VWO) and senior general education (HAVO) schools includes a pre-higher education preparatory period.

2. De periode van voorbereidend hoger onderwijs is ingericht volgens profielen. Een profiel is een samenhangend onderwijsprogramma, zodanig ingericht dat het biedt:

2. The pre-higher education preparatory period is structured according to subject combinations. A subject combination is an integrated course programme, structured in such a way that it offers:

- a. een algemene maatschappelijke voorbereiding en persoonlijke vorming,
- b. een algemene voorbereiding op het hoger

- a. general preparation for society and personal education,
- b. general preparation for higher education, and

- onderwijs, en
- c. een bijzondere voorbereiding op groepen van naar inhoud verwante opleidingen in het hoger onderwijs.
3. De school verzorgt alle profielen. De profielen zijn:
- het profiel natuur en techniek;
 - het profiel natuur en gezondheid;
 - het profiel economie en maatschappij;
 - het profiel cultuur en maatschappij.
4. Elk profiel bestaat uit:
- een gemeenschappelijk deel, dat voor alle profielen van de desbetreffende schoolsoort gelijk is,
 - een profieldeel, dat kenmerkend is voor dat profiel, en
 - een vrij deel.
5. Het bevoegd gezag richt het onderwijs in de periode van voorbereidend hoger onderwijs in op de grondslag van een normatieve studielast voor de leerling van 1600 uren per leerjaar, uitgaande van 40 weken met elk een normatieve studielast van 40 uren. Het bevoegd gezag richt een in schooltijd verzorgd onderwijsprogramma in dat voor elke leerling ten minste 1000 uren per leerjaar omvat, met dien verstande dat het programma in het laatste leerjaar ten minste 700 uren omvat.
- c. specific preparation for groups of higher education courses related in content.
3. The school shall provide all the subject combinations. The subject combinations are:
- a science and technology subject combination;
 - a science and health subject combination;
 - an economics and society subject combination;
 - a culture and society subject combination.
4. Each subject combination shall consist of:
- a common component that is the same for all the subject combinations at the type of school concerned,
 - a specialized component that is specific to that subject combination, and
 - a free-choice component.
5. The competent authority shall structure the curriculum for the pre-higher education preparatory period on the basis of a standard study load for the student of 1600 hours for each year of study, based on 40 weeks each consisting of a standard study load of 40 hours. The competent authority shall organise a course programme provided during school hours that for each student shall consist of at least 1000 hours, on the understanding that the programme shall consist of at least 700 hours in the last course year.

**Wet op het voortgezet onderwijs
(bepalingen inzake het VWO: atheneum en
gymnasium)**

**Artikel 13. Vakken en andere programma-
onderdelen periode van voorbereidend hoger
onderwijs: v.w.o.**

1. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het atheneum omvat:
- Nederlandse taal en literatuur,
 - Engelse taal en literatuur,
 - een andere moderne vreemde taal en literatuur, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, of Friese taal en cultuur, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt,
 - maatschappijleer,
 - algemene natuurwetenschappen,
 - culturele en kunstzinnige vorming of, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag dat vak aanbiedt, klassieke culturele vorming, met dien verstande, dat het vak klassieke culturele vorming in elk geval deel uitmaakt van het profiel indien ook Latijnse taal en literatuur of Griekse taal en literatuur, dan wel beide, deel uitmaken van het profiel, en
 - lichamelijke opvoeding.
2. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het gymnasium omvat:
- Nederlandse taal en literatuur,
 - Engelse taal en literatuur,
 - Latijnse taal en literatuur of Griekse taal en

**Secondary Education Act
(provisions regarding pre-university education
(VWO): ‘atheneum’ and ‘gymnasium’)**

**Section 13. Subjects and other programme
components for the pre-higher education
preparatory period: pre-university education**

1. The common component of each subject combination at the atheneum shall include:
- Dutch language and literature,
 - English language and literature,
 - another modern foreign language and literature, designated by Order in Council, or Frisian language and culture, as chosen by the student, where these subjects are offered by the competent authority,
 - social studies,
 - general science,
 - culture and arts education or, where offered by the competent authority, the student may choose classical culture, on the understanding that the subject classical culture must in any case be included in the subject combination if Latin language and literature or Greek language and literature, or both, are part of the subject combination, and
 - physical education.
2. The common component of each subject combination at the gymnasium shall include:
- Dutch language and literature,
 - English language and literature,
 - Latin language and literature or Greek language

- literatuur, ter keuze van de leerling uit deze beide door het bevoegd gezag aan te bieden vakken,
- d. maatschappijleer,
 - e. algemene natuurwetenschappen,
 - f. klassieke culturele vorming, en
 - g. lichamelijke opvoeding.
3. Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in het gymnasium en atheneum omvat:
 - a. wiskunde,
 - b. natuurkunde,
 - c. scheikunde, en
 - d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
 4. Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in het gymnasium en atheneum omvat:
 - a. wiskunde,
 - b. biologie,
 - c. scheikunde, en
 - d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
 5. Het profieldeel van het profiel economie en maatschappij in het gymnasium en atheneum omvat:
 - a. wiskunde,
 - b. economie,
 - c. geschiedenis, en
 - d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
 6. Het profieldeel van het profiel cultuur en maatschappij in het gymnasium en atheneum omvat:
 - a. wiskunde,
 - b. geschiedenis,
 - c. een vak ter keuze van de leerling uit culturele vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt, en
 - d. een vak ter keuze van de leerling uit maatschappelijke vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
 7. Het vrije deel van elk profiel in het gymnasium en atheneum omvat ten minste één vak uit het geheel van:
 - a. vakken, genoemd in het eerste onderscheidenlijk tweede lid, die de leerling niet op grond van het eerste tot en met zesde lid heeft gekozen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken als onderdeel van het vrije deel aanbiedt,
 - b. vakken, genoemd in of aangewezen op grond van het derde tot en met zesde lid, die de leerling niet op grond van het eerste tot en met zesde lid heeft gekozen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken als onderdeel van het vrije deel aanbiedt,
- and literature, both of which are to be offered by the competent authority and from which the student is to choose one,
- d. social studies,
 - e. general science,
 - f. classical culture, and
 - g. physical education.
3. The specialized component of the science and technology subject combination at the gymnasium and atheneum shall include:
 - a. mathematics,
 - b. physics,
 - c. chemistry, and
 - d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
 4. The specialized component of the science and health subject combination at the gymnasium and atheneum shall include:
 - a. mathematics,
 - b. biology,
 - c. chemistry, and
 - d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
 5. The specialized component of the economics and society subject combination at the gymnasium and atheneum shall include:
 - a. mathematics,
 - b. economics,
 - c. history, and
 - d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
 6. The specialized component of the culture and society subject combination at the gymnasium and atheneum shall include:
 - a. mathematics,
 - b. history,
 - c. a subject chosen by the student from culture subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority, and
 - d. a subject chosen by the student from social subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
 7. The free-choice component of each subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise at least one subject from all of the following:
 - a. subjects listed in subsection 1 or 2, not chosen by the student pursuant to subsections 1 to 6 inclusive, where these subjects are offered as part of the free-choice components by the competent authorities,
 - b. subjects listed in or designated pursuant to subsections 3 to 6 inclusive, not chosen by the student pursuant to subsections 1 to 6 inclusive, where these subjects are offered as part of the free-choice components by the competent authorities,

- c. andere bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen vakken, voor zover het bevoegd gezag deze aanbiedt, en
 - d. door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programma-onderdelen.
8. Het bevoegd gezag kan beslissen dat vakken en andere programma-onderdelen door alle leerlingen worden gevolgd.

Inrichtingsbesluit W.V.O.

(bepalingen inzake het VWO: atheneum en gymnasium)

Artikel 26b. Inrichting profielen v.w.o.

1. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

- a. Nederlandse taal en literatuur: 480,
- b. Engelse taal en literatuur: 400,
- c. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, of Friese taal en cultuur ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt: 480,
- d. maatschappijleer: 120,
- e. algemene natuurwetenschappen: 120,
- f. culturele en kunstzinnige vorming of ter keuze van de leerling klassieke culturele vorming, voor zover het bevoegd gezag dit aanbiedt, met dien verstande dat het vak klassieke culturele vorming in elk geval deel uitmaakt van het profiel indien ook Latijnse taal en literatuur of Griekse taal en literatuur, dan wel beide, deel uitmaken van het profiel: 160, en
- g. lichamelijke opvoeding: 160.

2. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het gymnasium omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

(...)

[Het gemeenschappelijk deel omvat een studielast van 2040 uren. **Friese taal en cultuur** is niet opgenomen in het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het gymnasium]

3. Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in het gymnasium en atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

(...)

[Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in gymnasium en atheneum omvat een studielast van 1960 of 2000 uren. **Friese taal en cultuur** is niet opgenomen in dit profieldeel]

c. other subjects designated by Order in Council, where offered by the competent authority, and

d. subjects and other programme components determined by the competent authority.

8. The competent authority may decide that subjects and other programme components must be taken by all the students.

Secondary Education (Organization of Teaching) Decree

(provisions regarding pre-university education (VWO): 'atheneum' and 'gymnasium')

Article 26b. Structure of subject combinations in pre-university education (VWO)

1. The common component of each subject combination at the atheneum shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

- a. Dutch language and literature: 480,
- b. English language and literature: 400,
- c. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature, Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature, or **Frisian language and culture**, as chosen by the student, where these subjects are offered by the competent authority: 480,
- d. social studies: 120,
- e. general science: 120,
- f. culture and arts education or, where offered by the competent authority, the student may choose classical culture, on the understanding that the subject classical culture must in any case be included in the subject combination if Latin language and literature or Greek language and literature, or both, are part of the subject combination: 160, and
- g. physical education: 160.

2. The common component of each subject combination at the gymnasium shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

[The common component shall comprise a study load of 2040 hours. **Frisian language and culture** is not included in the common component of any subject combination at the gymnasium]

3. The specialized component of the science and technology subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

[The specialized component of the science and technology subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise a study load of 1960 or 2000 hours. **Frisian language and culture** is not included in this specialized component]

4. Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in het gymnasium en atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

(...)

[Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in gymnasium en atheneum omvat een studielast van 1880 of 1920 uren. Friese taal en cultuur is niet opgenomen in dit profieldeel]

5. Het profieldeel van het profiel economie en maatschappij in het gymnasium en atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

a. wiskunde A: 520, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde A kan vervangen door wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag dit vak als onderdeel van dit profiel aanbiedt,

b. economie: 480,

c. geschiedenis: 440, en

d. een van de volgende profielkeuzevakken ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:

1°. management en organisatie: 440;

2°. aardrijkskunde: 440;

3°. maatschappijwetenschappen: 440;

4°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur of Friese taal en cultuur: 480.

6. Het profieldeel van het profiel cultuur en maatschappij in het gymnasium en atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

a. wiskunde C: 480, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde C kan vervangen door wiskunde A of wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag deze vakken als onderdeel van dit profiel aanbiedt,

b. geschiedenis: 480,

c. een van de volgende culturele profielkeuzevakken ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:

1°. kunst (beeldende vormgeving), kunst (muziek), kunst (drama), kunst (dans), muziek, tekenen, handvaardigheid of textiele vormgeving: 480;

2°. filosofie: 480;

3°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, Friese taal en cultuur met een normatieve studielast van 480 uren, Latijnse taal en literatuur of Griekse taal en literatuur

4. The specialized component of the science and health subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

[The specialized component of the science and health subject combination shall comprise a study load of 1880 or 1920 hours. Frisian language and culture is not included in this specialized component]

5. The specialized component of the economics and society subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

a. mathematics A: 520, on the understanding that the student can substitute the subject mathematics B for mathematics A, where this subject is offered as part of this subject combination by the competent authority,

b. economics: 480,

c. history: 440, and

d. the student's choice of one of the following elective subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:

1°. management and organisation: 440;

2°. geography: 440;

3°. social sciences: 440;

4°. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature, Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature or Frisian language and culture: 480.

6. The specialized component of the culture and society subject combination at the gymnasium and atheneum shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

a. mathematics C: 480, on the understanding that the student can substitute the subject mathematics A or mathematics B for mathematics C, where these subjects are offered as part of this subject combination by the competent authority,

b. history: 480,

c. the student's choice of one of the following elective culture subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:

1°. art (visual arts education), art (music), art (drama), art (dance), music, drawing, handicrafts or textile design: 480;

2°. philosophy: 480;

3°. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature, Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature, Frisian language and culture with a standard study load of 480 hours, Latin language and

- met een normatieve studielast van 600 uren;
- d. een van de volgende maatschappelijke profielkeuzevakken ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
- 1°. aardrijkskunde: 440;
2°. maatschappijwetenschappen: 440;
3°. economie: 480.
7. Het vrije deel van elk profiel in het gymnasium en atheneum kan omvatten:
- a. de vakken, genoemd in het eerste tot en met het zesde lid, voor zover nog niet gekozen (...)
- b. de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren, met dien verstande dat deze vakken slechts deel kunnen uitmaken van het vrije deel voor zover de desbetreffende taal niet reeds eerder is gevolgd of al deel uitmaakt van het profiel:
- 1°. Spaanse taal en literatuur (elementair): 480,
2°. Russische taal en literatuur (elementair): 480,
3°. Italiaanse taal en literatuur (elementair): 480,
4°. Arabische taal en literatuur (elementair): 480, en
5°. Turkse taal en literatuur (elementair): 480,
- c. de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast in uren:
- (...)
- d. door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programma-onderdelen.
- literature or Greek language and literature with a standard study load of 600 hours;
- d. the student's choice of one of the following elective social subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:
- 1°. geography: 440;
2°. social sciences: 440;
3°. economics: 480.
7. The free-choice component of each subject combination at the gymnasium and atheneum may include:
- a. the subjects, listed in paragraphs 1 to 6 inclusive, not already chosen (...)
- b. the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject, on the understanding that these subjects may only be included in the free-choice component insofar as the language concerned has not been taken before or is already included in the subject combination:
- 1°. Spanish language and literature (elementary): 480,
2°. Russian language and literature (elementary): 480,
3°. Italian language and literature (elementary): 480,
4°. Arabic language and literature (elementary): 480, and
5°. Turkish language and literature (elementary): 480,
- c. the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:
- (...)
- d. subjects and other programme components to be determined by the competent authority.

Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o

(bepalingen inzake het VWO: atheneum en gymnasium)

Artikel 11. Eindexamen v.w.o. (atheneum)

1. Het eindexamen v.w.o. (atheneum) omvat:
- a. de vakken van het gemeenschappelijk deel van elk profiel, genoemd in artikel 26b, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., daaronder tevens begrepen een profielwerkstuk,
- b. de vakken van het profieldeel van één van de profielen, genoemd in artikel 26b, derde tot en met zesde lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., en
- c. tenminste één vak met een normatieve studielast van tenminste 440 uren van het vrije deel van elk profiel, genoemd in artikel 26b, zevende lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O. zoals geldend voor

VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving Examinations Decree

(provisions regarding pre-university education (VWO): 'atheneum' and 'gymnasium')

Article 11. Final pre-university education examination (atheneum)

1. The final pre-university education examination (atheneum) shall include:
- a. the subjects of the common component of each subject combination listed in Article 26b, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, which shall also include a subject combination assignment,
- b. the subjects of the specialized component of one of the subject combinations, listed in Article 26b, paragraphs 3 to 6 inclusive, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, and
- c. at least one subject with a standard study load of at least 440 hours from the free-choice component of each subject combination, listed in Article 26b, paragraph 7, of the Secondary Education

de scholen voor v.w.o., met dien verstande dat door het bevoegd gezag vast te stellen vakken onderdeel zijn van het eindexamen uitsluitend voor zover Onze Minister daarvoor goedkeuring heeft verleend.

2-7. (...)

Artikel 12. Eindexamen v.w.o. (gymnasium)

1. Het eindexamen v.w.o. (gymnasium) omvat:
 - a. de vakken van het gemeenschappelijk deel van elk profiel, genoemd in artikel 26b, tweede lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., daaronder tevens begrepen een profielwerkstuk,
 - b. de vakken van het profieldeel, genoemd in artikel 26b, derde tot en met zesde lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., en
 - c. ten minste één vak met een normatieve studielast van tenminste 440 uur van het vrije deel van elk profiel, genoemd in artikel 26b, zevende lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O. zoals geldend voor de scholen voor v.w.o., met dien verstande dat door het bevoegd gezag vast te stellen vakken onderdeel zijn van het eindexamen uitsluitend voor zover Onze Minister daarvoor goedkeuring heeft verleend.

(Organization of Teaching) Decree that applies to pre-university schools, on the understanding that subjects determined by the competent authority are included as part of the final examination only insofar as Our Minister has granted permission to do so.

2-7. (...)

Article 12. Final pre-university education examination (gymnasium)

1. The final pre-university education examination (gymnasium) shall include:
 - a. the subjects of the common component of each subject combination listed in Article 26b, paragraph 2, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, which shall also include a subject combination assignment,
 - b. the subjects of the specialized component of one of the subject combinations, listed in Article 26b, paragraphs 3 to 6 inclusive, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, and
 - c. at least one subject with a standard study load of at least 440 hours from the free-choice component of each subject combination, listed in Article 26b, paragraph 7, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree that applies to pre-university schools, on the understanding that subjects determined by the competent authority are included as part of the final examination only insofar as Our Minister has granted permission to do so.

Wet op het voortgezet onderwijs (bepalingen inzake het HAVO)

Artikel 14. Vakken en andere programma-onderdelen periode van voorbereidend hoger onderwijs: h.a.v.o.

1. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat:
 - a. Nederlandse taal en literatuur,
 - b. Engelse taal en literatuur,
 - c. maatschappijleer,
 - d. culturele en kunstzinnige vorming, en
 - e. lichamelijke opvoeding.
2. Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat:
 - a. wiskunde,
 - b. natuurkunde,
 - c. scheikunde, en
 - d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
3. Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat:

Secondary Education Act (provisions regarding senior general secondary education (HAVO))

Section 14. Subjects and other programme components for the pre-higher education preparatory period: senior general secondary education (HAVO)

1. The common component of each subject combination in senior general secondary education shall include:
 - a. Dutch language and literature,
 - b. English language and literature,
 - c. social studies,
 - d. culture and arts education, and
 - e. physical education.
2. The specialized component of the science and technology subject combination for senior general secondary education shall comprise:
 - a. mathematics,
 - b. physics,
 - c. chemistry, and
 - d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
3. The specialized component of the science and health subject combination for senior general secondary

- a. wiskunde,
b. biologie,
c. scheikunde, en
d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
4. Het profieldeel van het profiel economie en maatschappij in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat:
a. wiskunde,
b. economie,
c. geschiedenis, en
d. een vak ter keuze van de leerling uit vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
5. Het profieldeel van het profiel cultuur en maatschappij in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat:
a. geschiedenis,
b. een andere moderne vreemde taal en literatuur, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, of **Friese taal en cultuur**, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt,
c. een vak ter keuze van de leerling uit culturele vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt, en
d. een vak ter keuze van de leerling uit maatschappelijke vakken die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt.
6. Het vrije deel van elk profiel in het hoger algemeen voortgezet onderwijs omvat ten minste één vak uit het geheel van:
a. vakken, genoemd in of aangewezen op grond van het tweede tot en met vijfde lid, die de leerling niet op grond van die leden heeft gekozen, voor zover het bevoegd gezag deze vakken als onderdeel van het vrije deel aanbiedt,
b. andere bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen vakken, voor zover het bevoegd gezag deze aanbiedt, en
c. door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programma-onderdelen.
7. Het bevoegd gezag kan beslissen dat vakken en andere programma-onderdelen door alle leerlingen worden gevolgd.
8. Het bevoegd gezag kan de leerling in de gelegenheid stellen, in plaats van de vakken, genoemd in of aangewezen op grond van het eerste tot en met zesde lid, de overeenkomstige vakken van artikel 13 te volgen.
- education shall include:
a. mathematics,
b. biology,
c. chemistry, and
d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
4. The specialized component of the economics and society subject combination for senior general secondary education shall include:
a. mathematics,
b. economics,
c. history, and
d. a subject chosen by the student from subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
5. The specialized component of the culture and society subject combination for senior general secondary education shall include:
a. history,
b. another modern language and literature, designated by Order in Council, or **Frisian language and culture**, as chosen by the student, where these subjects are offered by the competent authority,
c. a subject chosen by the student from culture subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority, and
d. a subject chosen by the student from social subjects that have been designated by Order in Council, where offered by the competent authority.
6. The free-choice component of each subject combination in senior general secondary education shall comprise at least one subject from all of the following:
a. subjects listed in or designated pursuant to subsections 2 to 5 inclusive, not chosen by the student pursuant to those subsections, where these subjects are offered as part of the free-choice components by the competent authorities,
b. other subjects designated by Order in Council, where offered by the competent authority, and
c. subjects and other programme components determined by the competent authority.
7. The competent authority may decide that subjects and other programme components must be taken by all the students.
8. The competent authority may allow the students the opportunity of taking equivalent subjects listed in Section 13 instead of the subjects listed in or designated pursuant to subsections 1 to 6 inclusive.

Inrichtingsbesluit W.V.O.

(bepalingen inzake het HAVO)

Artikel 26c. Inrichting profielen h.a.v.o.

1. Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het h.a.v.o. omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

- a. Nederlandse taal en literatuur: 400,
- b. Engelse taal en literatuur: 360,
- c. maatschappijleer: 120,
- d. culturele en kunstzinnige vorming: 120, en
- e. lichamelijke opvoeding: 120.

2. Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in het h.a.v.o. omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

(...)

[Het profieldeel van het profiel natuur en techniek in het h.a.v.o. omvat een studielast van 1400 of 1480 uren. **Friese taal en cultuur** is niet opgenomen in dit profieldeel]

3. Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in het h.a.v.o. omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

(...)

[Het profieldeel van het profiel natuur en gezondheid in het h.a.v.o. omvat een studielast van 1360 of 1440 uren. **Friese taal en cultuur** is niet opgenomen in dit profieldeel]

4. Het profieldeel van het profiel economie en maatschappij in het h.a.v.o. omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

- a. wiskunde A: 320, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde A kan vervangen door wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag dit vak als onderdeel van dit profiel aanbiedt,
- b. economie: 400,
- c. geschiedenis: 320, en
- d. een van de volgende profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. management en organisatie: 320;
 - 2°. aardrijkskunde: 320;
 - 3°. maatschappijwetenschappen: 320;
 - 4°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur,

Secondary Education (Organization of Teaching) Decree

(provisions regarding senior general secondary education (HAVO))

Article 26c. Structure of subject combinations in senior general secondary education (HAVO)

1. The common component of each subject combination in senior general secondary education shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

- a. Dutch language and literature: 400,
- b. English language and literature: 360,
- c. social studies: 120,
- d. culture and arts education: 120, and
- e. physical education: 120.

2. The specialized component of the science and technology subject combination in senior general secondary education shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

[The specialized component of the nature and technology subject combination in senior general secondary education shall comprise a study load of 1400 or 1480 hours. **Frisian language and culture** is not included in this specialized component]

3. The specialized component of the science and health subject combination in senior general secondary education shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

[The specialized component of the science and health subject combination in senior general secondary education shall comprise a study load of 1360 or 1440 hours. **Frisian language and culture** is not included in this specialized component]

4. The specialized component of the economics and society subject combination in senior general secondary education shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

- a. mathematics A: 320, on the understanding that the student can substitute the subject mathematics B for mathematics A, where this subject is offered as part of this subject combination by the competent authority,
- b. economics: 400,
- c. history: 320, and
- d. the student's choice of one of the following elective subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:
 - 1°. management and organisation: 320;
 - 2°. geography: 320;
 - 3°. social sciences: 320;
 - 4°. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature,

Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, of **Friese taal en cultuur**: 400.

5. Het profieldeel van het profiel cultuur en maatschappij in het h.a.v.o. omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

- a. geschiedenis: 320,
- b. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, of **Friese taal en cultuur** ter keuze van de leerling voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt: 400,
- c. een van de volgende culturele profielkeuzevakken ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:

- 1°. kunst (beeldende vormgeving), kunst (muziek), kunst (drama), kunst (dans), muziek, tekenen, handvaardigheid of textiele vormgeving: 320;
- 2°. filosofie: 320;
- 3°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, of **Friese taal en cultuur**: 400,

- d. een van de volgende maatschappelijke profielkeuzevakken ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:

- 1°. aardrijkskunde: 320;
- 2°. maatschappijwetenschappen: 320;
- 3°. economie: 400.

6. Het vrije deel van elk profiel in het h.a.v.o. kan omvatten:

- a. de vakken, genoemd in het eerste tot en met het vijfde lid, voor zover nog niet gekozen (...)
- b. de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren, met dien verstande dat deze vakken slechts deel kunnen uitmaken van het vrije deel voor zover de desbetreffende taal niet reeds eerder is gevolgd of al deel uitmaakt van het profiel:

- 1°. Spaanse taal en literatuur (elementair): 320,
- 2°. Russische taal en literatuur (elementair): 320,
- 3°. Italiaanse taal en literatuur (elementair): 320,
- 4°. Arabische taal en literatuur (elementair): 320, en
- 5°. Turkse taal en literatuur (elementair): 320,

- c. de volgende vakken, met de daarbij vermelde

Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature, or **Frisian language and culture**: 400.

5. The specialized component of the culture and society subject combination in senior general secondary education shall comprise the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject:

- a. history: 320,
- b. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature, Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature, or **Frisian language and culture** chosen by the student where these are offered by the competent authority: 400,
- c. the student's choice of one of the following elective culture subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:

- 1°. art (visual arts education), art (music), art (drama), art (dance), music, drawing, handicrafts or textile design: 320;
- 2°. philosophy: 320;
- 3°. French language and literature, German language and literature, Spanish language and literature, Russian language and literature, Italian language and literature, Arabic language and literature, Turkish language and literature, or **Frisian language and culture**: 400,

- d. the student's choice of one of the following elective social subjects from the subject combination, where offered by the competent authority:

- 1°. geography: 320;
- 2°. social sciences: 320;
- 3°. economics: 400.

6. The free-choice component of each senior general secondary education (HAVO) subject combination may comprise:

- a. the subjects, listed in paragraphs 1 to 5 inclusive, not already chosen (...)
- b. the following subjects, with the standard study load, expressed in hours, shown alongside each subject, on the understanding that these subjects may only be included in the free-choice component insofar as the language concerned has not been taken before or is already included in the subject combination:

- 1°. Spanish language and literature (elementary): 320,
- 2°. Russian language and literature (elementary): 320,
- 3°. Italian language and literature (elementary): 320,
- 4°. Arabic language and literature (elementary): 320, and
- 5°. Turkish language and literature (elementary): 320,

- c. the following subjects, with the standard study

normatieve studielast in uren:
(...)

d. door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programma-onderdelen.

**Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o
(bepalingen inzake het HAVO)**

Artikel 13. Eindexamen h.a.v.o.

1. Het eindexamen h.a.v.o. omvat:

- a. de vakken van het gemeenschappelijk deel van elk profiel, genoemd in artikel 26c, eerste lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., daaronder tevens begrepen een profielwerkstuk,
- b. de vakken van het profieldeel, genoemd in artikel 26c, tweede tot en met vijfde lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., en
- c. ten minste één vak met een normatieve studielast van tenminste 320 uur van het vrije deel van elk profiel, genoemd in artikel 26c, zesde lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O., met dien verstande dat door het bevoegd gezag vast te stellen vakken onderdeel zijn van het eindexamen uitsluitend voor zover Onze Minister daarvoor goedkeuring heeft verleend.

2. Ingeval van toepassing van artikel 14, achtste lid, van de wet is het eerste lid van overeenkomstige toepassing.

3. (...)

4. (...)

load, expressed in hours, shown alongside each subject:

(...)

d. subjects and other programme components to be determined by the competent authority.

**VWO-HAVO-MAVO-VBO Leaving
Examinations Decree
(provisions regarding senior general secondary
education (HAVO))**

Article 13. Final senior general secondary education examination (HAVO)

1. The final senior general secondary education examination shall comprise:

- a. the subjects of the common component of each subject combination listed in Article 26c, paragraph 1, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, which shall also include a subject combination assignment,
- b. the subjects of the specialized component of one of the subject combinations, listed in Article 26c, paragraphs 2 to 5 inclusive, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, and
- c. at least one subject with a standard study load of at least 320 hours from the free-choice component of each subject combination, listed in Article 26c, paragraph 6, of the Secondary Education (Organization of Teaching) Decree, on the understanding that subjects determined by the competent authority are included as part of the final examination only insofar as Our Minister has granted permission to do so.

2. Where Section 14, subsection 8, of the [Secondary Education] Act is applied, paragraph 1 shall apply by analogy.

3. (...)

4. (...)

SPECIAAL ONDERWIJS

Wet op de Expertisecentra (WEC)

Titel II. Openbaar en uit de openbare kassen bekostigd bijzonder onderwijs

Afdeling 1. Regelen voor het openbaar onderwijs, tevens voorwaarden voor bekostiging van het bijzonder onderwijs

Artikel 13. Inhoud s.o.

- Behoudens het bepaalde in het vijfde lid en in artikel 15 omvat het speciaal onderwijs, waar mogelijk in samenhang:
 - zintuiglijke oefening;
 - lichamelijke oefening;
 - Nederlandse taal;
 - rekenen en wiskunde;
 - enkele kennisgebieden;
 - expressie-activiteiten;
 - bevordering van sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;
 - bevordering van gezond gedrag.
- Het onderwijs kan mede Engelse taal en huishoudelijke activiteiten omvatten.
- Bij de kennisgebieden wordt in elk geval aandacht besteed aan:
 - aardrijkskunde;
 - geschiedenis;
 - de natuur, waaronder biologie;
 - maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting;
 - geestelijke stromingen.
- Bij de expressie-activiteiten wordt waar mogelijk aandacht besteed aan de bevordering van het taalgebruik, tekenen, muziek, handvaardigheid, spel en beweging.
- Speciaal onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen omvat, waar mogelijk in samenhang:
 - zintuiglijke oefening;
 - lichamelijke oefening;
 - bevordering van de sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;
 - bevordering van gezond gedrag;
 - expressie-activiteiten, waarbij in elk geval aandacht wordt besteed aan de bevordering van het taalgebruik, tekenen, muziek, handvaardigheid, spel en beweging;
 - een of meer kennisgebieden, waarbij in ieder geval aandacht wordt besteed aan de natuur.
- Op de scholen in de provincie Fryslân kan het speciaal onderwijs mede onderwijs in de Friese taal omvatten.

Artikel 14. Inhoud v.s.o.

- Voortgezet speciaal onderwijs omvat, waar mogelijk in samenhang, in elk geval:
 - Nederlandse taal;

SPECIAL NEEDS EDUCATION

Expertise Centres Act

Title II. Public-authority schools and private schools funded from the public purse

Part I. Rules concerning public-authority schools, likewise conditions for the funding of private schools

Section 13. Special education curriculum

- Except for the provisions referred to in subsection 5 and in Section 15, the special education curriculum shall include the following areas of learning, where possible in an integrated form:
 - sensory training;
 - physical education;
 - Dutch language;
 - arithmetic and mathematics;
 - a number of factual subjects;
 - expressive activities;
 - social and life skills, including road safety;
 - healthy living.
- The curriculum may also include the English language and domestic activities.
- Factual subjects shall in any event include:
 - geography;
 - history;
 - science, including biology;
 - social structures, including political studies;
 - religious and ideological movements.
- Expressive activities shall where possible focus on encouraging progress in language use, drawing, music, handicrafts, play and movement.
- The special education curriculum for children with severe learning difficulties shall include the following areas of learning, where possible in an integrated form:
 - sensory training;
 - physical education;
 - social and life skills, including road safety;
 - healthy living;
 - expressive activities with at any rate a focus on encouraging progress in language use, drawing, music, handicrafts, play and movement;
 - one or more factual subjects with at any rate a focus on nature.
- At schools in the province of Fryslân the special education curriculum may also include teaching the Frisian language.

Section 14. Special secondary education curriculum

- Special secondary education shall include the following areas of learning, where possible in an integrated form:
 - Dutch language;

- b. geschiedenis, waaronder staatsinrichting;
 - c. aardrijkskunde;
 - d. maatschappijleer;
 - e. wiskunde en rekenen;
 - f. muziek;
 - g. tekenen;
 - h. handvaardigheid;
 - i. lichamelijke oefening.
2. Voortgezet speciaal onderwijs omvat voorts ten minste 2 van de vakken die gegeven worden in het voorbereidend beroepsonderwijs, het algemeen voortgezet onderwijs en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, anders dan de vakken bedoeld in het eerste lid.
3. Op de scholen in de provincie Fryslân kan het voortgezet speciaal onderwijs mede onderwijs in de Friese taal omvatten.
4. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen per schoolsoort voorschriften worden gegeven omtrent:
- a. het maximum aantal vakken bedoeld in het tweede lid, waarin onderwijs wordt gegeven;
 - b. de combinatie van vakken waarin onderwijs wordt gegeven.
5. Bij algemene maatregel van bestuur wordt bepaald welke vakken het voortgezet speciaal onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen omvat.

Artikel 18. Friese taal of streektaal

1. Het onderwijs wordt gegeven in het Nederlands. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt.
2. Voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan de taal van het land van oorsprong mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.

Artikel 128. Bekostiging door Rijk aan bevoegd gezag en gemeente

1. Behoudens het tweede lid, verstrekt het Rijk jaarlijks ten behoeve van de scholen, niet zijnde instellingen, aan het bevoegd gezag bekostiging ten behoeve van de materiële instandhouding waarop de programma's van eisen, bedoeld in artikel 111, derde lid, betrekking hebben, waarbij voor het bevoegd gezag geldt dat indien toepassing is gegeven aan artikel 116, tweede lid, dan wel indien geen overeenkomst als bedoeld in artikel 116, derde of vierde lid tot stand is gekomen, dit bevoegd gezag de bekostiging aan de gemeente dan wel aan het desbetreffende bevoegd gezag overdraagt voor zover deze de materiële instandhouding verzorgt.
2. Het Rijk verstrekt jaarlijks aan de provincie Fryslân bekostiging ten behoeve van de materiële instandhouding, voor zover het betreft het onderwijs in de Friese taal, bedoeld in artikel 13, zesde lid. De

- b. history, including politics;
 - c. geography;
 - d. social studies;
 - e. mathematics and arithmetic;
 - f. music;
 - g. drawing;
 - h. handicrafts;
 - i. physical education.
2. Special secondary education shall furthermore include at least 2 of the subjects that are included in pre-vocational education (i.e. VBO), general secondary education (i.e. MAVO *or* HAVO) and pre-university education (i.e. VWO) and that are not listed in subsection 1.
3. At schools in the province of Fryslân the special secondary education curriculum may also include teaching the Frisian language.
4. Regulations may be issued for each type of school by Order in Council concerning:
- a. the maximum number of subjects referred to in subsection 2 that shall be taught;
 - b. the combination of subjects that is to be taught.
5. The subjects included in the special secondary education curriculum shall be laid down by Order in Council.

Section 18. Frisian and regional languages or dialects

1. Teaching shall take place in Dutch. Where Frisian or a regional language or dialect is in daily use alongside Dutch, that language may likewise be used as the language of instruction in schools.
2. Children from a non-Dutch cultural background may also be taught in their own language in order to help them settle into the Dutch education system, in accordance with a code of conduct laid down by the competent authority.

Section 128. State funding to competent authority and municipality

1. Except for subsection 2 the Government shall provide annual funding to the competent authority for schools that are not institutions for the material maintenance with which the schedules of requirements referred to in Section 111, subsection 3, are concerned and in the event that Section 116, subsection 2, is applicable or if it has not been possible to arrive at an agreement as referred to in Section 116, subsections 3 or 4, this competent authority shall hand over the funding to the municipality or to the relevant competent authority insofar as this authority is involved in the material maintenance.
2. The Government shall provide annual funding to the province of Fryslân for the material maintenance insofar as it concerns education in the Frisian language as referred to in Section 13, subsection 6. The province

provincie Fryslân draagt zorg voor verdeling van de bekostiging over de betrokken scholen naar rato van het aantal leerlingen dat gebruik maakt van dat onderwijs.

3-9. (...)

of Fryslân shall look after the distribution of the funding among the schools concerned in proportion to the number of pupils that use that education.

3-9. (...)

OVERIGE ONDERWIJSWETGEVING

Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)

Artikel 7.1.1. Taal

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. Onverminderd artikel 7.3.4, derde lid, kan een andere taal worden gebezigd:

- a. wanneer het onderwijs met betrekking tot die taal betreft, of
- b. indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de deelnemers daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het bevoegd gezag vastgestelde gedragscode.

Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)

Artikel 7.2. Taal

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. In afwijking van de eerste volzin kan een andere taal worden gebezigd:

- a. wanneer het een opleiding met betrekking tot die taal betreft,
- b. wanneer het onderwijs betreft dat in het kader van een gastcollege door een anderstalige docent gegeven wordt, of
- c. indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode.

OTHER EDUCATIONAL LEGISLATION

Adult and Vocational Education Act

Section 7.1.1 Language

The language of instruction shall be Dutch and examinations shall be held in Dutch. Without prejudice to section 7.3.4, subsection 3, another language may be used:

- a. if the course relates to that language, or:
- b. if the specific nature, organisation or quality of the teaching or the origin of the students so requires, in accordance with a code of conduct drawn up by the competent authority.

Higher Education and Research Act

Section 7.2 Language

The language of instruction shall be Dutch and examinations shall be held in Dutch. Notwithstanding the first sentence, another language may be used:

- a. if the course relates to that language;
- b. if a lecture or course of lectures is being given by a visiting non-Dutch-speaker; or
- c. if the specific nature, organisation or quality of the teaching or the origin of the students so requires, in accordance with a code of conduct drawn up by the administration of the institution.

Appendix C List of abbreviations (English version)

AFUK/Afûk	Institute for Frisian Learning Material and Frisian Adult Courses (in Frisian, abbreviated to: AFUK or Afûk – Algemiene Fryske Underrjocht Kommissje)
Awb	General Administrative Law Act (in Dutch, abbreviated to: Awb – Algemene wet bestuursrecht)
Awgb	Equal Treatment Act (in Dutch, abbreviated to: Awgb – Algemene wet gelijke behandeling)
CERD	International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination
CGB	Equal Treatment Commission (in Dutch, abbreviated to: CGB – Commissie Gelijke Behandeling)
ECHR	European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
EU	European Union
FYK	Frisian International Youth Organisation (in Frisian, abbreviated to: FYK – Frysk Ynternasjonale Kontakt)
HAVO	senior general secondary education (in Dutch, abbreviated to: HAVO or h.a.v.o. – hoger algemeen voortgezet onderwijs)
HCNM	High Commissioner for National Minorities
INACH	International Network Against Cyber Hate
MAVO	junior general secondary education (in Dutch, abbreviated to: MAVO or m.a.v.o. – middelbaar algemeen voortgezet onderwijs)
MDI	Dutch Complaints Bureau for Discrimination on the Internet (in Dutch, abbreviated to: MDI – Meldpunt Discriminatie Internet)
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe
UN	United Nations
VBO	pre-vocational education (in Dutch, abbreviated to: VBO or v.b.o. – voorbereidend beroepsonderwijs)
VMBO	pre-vocational secondary education (in Dutch, abbreviated to: VMBO or v.m.b.o. – voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs)
VWO	pre-university education (in Dutch, abbreviated to: VWO or v.w.o. – voorbereidend wetenschappelijk onderwijs)
W.V.O.	Secondary Education Act (in Dutch, abbreviated to: WVO or W.V.O. – Wet op het voortgezet onderwijs)

Appendix D Overzicht van gebruikte afkortingen
(List of abbreviations – Dutch version of the State report)

Afûk	Algemeene Fryske Underrjocht Kommisje
Awb	Algemene wet bestuursrecht
Awgb	Algemene wet gelijke behandeling
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
EU	Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
FYK	Frysk Ynternasjonaal Kontakt
HAVO/h.a.v.o.	hoger algemeen voortgezet onderwijs
HCNM	Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden
INACH	International Network Against Cyberhate
MAVO/m.a.v.o.	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
MBO/m.b.o.	middelbaar beroepsonderwijs
MDI	Meldpunt Discriminatie Internet
OCW	(Minister of Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
Prb	Provinciaal Blad van Fryslân
s.o.	speciaal onderwijs
Stb	Staatsblad
Stert	Staatscourant
Trb	Tractatenblad
UvA	Universiteit van Amsterdam
VBO/v.b.o.	voorbereidend beroepsonderwijs
VMBO/v.m.b.o.	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VN	Verenigde Naties
v.s.o.	voortgezet speciaal onderwijs
VWO/v.w.o.	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WEC	Wet op de Expertisecentra
WHW	Wet op het hoger en wetenschappelijk onderzoek
WPO	Wet op het primair onderwijs
W.V.O.	Wet op het voortgezet onderwijs